Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ।

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗ ନିଦାନକଥା

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ନାମାଯଂ ଗନ୍ଥୋ ପିଟକତ୍ତଯସାରଭୂତୋ ସକଲଲୋକେ ପଟିପତ୍ତିଦୀପକଗନ୍ଥାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ହୋତି ସେଟ୍ଠୋ ପମୁଖୋ ପାମୋକ୍ଖୋ ଉତ୍ତମୋ ପୱରୋ ଚାତି ୱିଞ୍ଞୂହି ପସତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ହି ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତଯାରୂଳ୍ହସ୍ସ ତେପିଟକବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ସଂଖିପିତ୍ୱା ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପକାସିତଂ ସୁୱିସଦଞ୍ଚ। ଏୱଂ ପସତ୍ଥସ୍ସେତସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ ନିଦାନକଥାଯପି ଭୱିତବ୍ବମେୱ। ତସ୍ମାଦାନି ତମ୍ପକାସନତ୍ଥମିଦଂ ପଞ୍ହକମ୍ମଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ସୋ ପନେସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ କେନ କତୋ, କଦା କତୋ, କତ୍ଥ କତୋ, କସ୍ମା କତୋ, କିମତ୍ଥଂ କତୋ, କିଂ ନିସ୍ସାଯ କତୋ, କେନ ପକାରେନ କତୋ, କିସ୍ସ ସକଲଲୋକେ ପତ୍ଥଟୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ କେନ କତୋତି ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୱରେନ ତେପିଟକସଙ୍ଗହଟ୍ଠକଥାକାରେନ କତୋ।

କଦା କତୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସକଲଲୋକନାଥସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତିକାଲତୋ ପଚ୍ଛା ଦସମେ ୱସ୍ସସତକେ (୯୭୩ -ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସେ) କତୋ।

କତ୍ଥ କତୋତି ସୀହଳଦୀପେ ଅନୁରାଧପୁରେ ମହାୱିହାରେ କତୋ।

କସ୍ମା କତୋତି ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସାଧୁଜନାନଂ ତଦଧିଗମୁପାଯଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିନଯଂ ଞାପେତୁକାମତାସଙ୍ଖାତେନ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ସଞ୍ଚୋଦିତତ୍ତା, ସଙ୍ଘପାଲତ୍ଥେରେନ ଚ ଅଜ୍ଝେସିତତ୍ତା କତୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ଠତ୍ୱା ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି କଥେତବ୍ବା, ସା ଚ ମହାୱଂସେ (ଚୂଳଅୱଂସୋତିପି ୱୋହରିତେ ଦୁତିଯଭାଗେ) ସତ୍ତତିଂସମପରିଚ୍ଛେଦେ ପନ୍ନରସାଧିକଦ୍ୱିସତଗାଥାତୋ (୩୭, ୨୧୫) ପଟ୍ଠାଯ ବାତ୍ତିଂସାଯ ଗାଥାହି ପକାସିତାଯେୱ। କଥଂ? –

ମହାୱଂସ-ବୁଦ୍ଧଘୋସକଥା

୨୧୫।

ବୋଧିମଣ୍ଡସମୀପମ୍ହି, ଜାତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ;

ୱିଜ୍ଜା-ସିପ୍ପ-କଲା-ୱେଦୀ, ତୀସୁ ୱେଦେସୁ ପାରଗୂ।

୨୧୬।

ସମ୍ମା ୱିଞ୍ଞାତସମଯୋ, ସବ୍ବୱାଦୱିସାରଦୋ;

ୱାଦତ୍ଥୀ ଜମ୍ବୁଦୀପମ୍ହି, ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ ପୱାଦିକୋ।

୨୧୭।

ୱିହାରମେକ’ମାଗମ୍ମ, ରତ୍ତିଂ ପାତଞ୍ଜଲୀମତଂ;

ପରିୱତ୍ତେତି ସମ୍ପୁଣ୍ଣ-ପଦଂ ସୁପରିମଣ୍ଡଲଂ।

୨୧୮।

ତତ୍ଥେକୋ ରେୱତୋ ନାମ, ମହାଥେରୋ ୱିଜାନିୟ;

‘‘ମହାପଞ୍ଞୋ ଅୟଂ ସତ୍ତୋ, ଦମେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି, ସୋ।

୨୧୯।

‘‘କୋ ନୁ ଗଦ୍ରଭରାୱେନ, ୱିରୱନ୍ତୋ’’ତି ଅବ୍ରୱି;

‘‘ଗଦ୍ରଭାନଂ ରୱେ ଅତ୍ଥଂ, କିଂ ଜାନାସୀ’’ତି ଆହ ତଂ।

୨୨୦।

‘‘ଅହଂ ଜାନେ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ସୋ, ଓତାରେସି ସକଂ ମତଂ;

ପୁଟ୍ଠଂ ପୁଟ୍ଠଂ ୱିୟାକାସି, ୱିରଦ୍ଧମ୍ପି ଚ ଦସ୍ସୟି।

୨୨୧।

‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଂ ସକଂ ୱାଦ-ମୋତାରେହୀ’’ତି ଚୋଦିତୋ;

ପାଳିମାହା’ଭିଧମ୍ମସ୍ସ, ଅତ୍ଥ’ମସ୍ସ ନ ସୋ’ଧିଗା।

୨୨୨।

ଆହ‘‘କସ୍ସେ’ସ ମନ୍ତୋ’’ତି,‘‘ବୁଦ୍ଧମନ୍ତୋ’’ତି ସୋ’ବ୍ରୱି;

‘‘ଦେହି ମେତଂ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ହି, ‘‘ଗଣ୍ହ ପବ୍ବଜ ତଂ’’ଇତି।

୨୨୩।

ମନ୍ତତ୍ଥୀ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସୋ, ଉଗ୍ଗଣ୍ହି ପିଟକତ୍ତୟଂ;

ଏକାୟନୋ ଅୟଂ ମଗ୍ଗୋ, ଇତି ପଚ୍ଛା ତ’ମଗ୍ଗହି।

୨୨୪।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱିୟ ଗମ୍ଭୀର-ଘୋସତ୍ତା ନଂ ୱିୟାକରୁଂ;

ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଘୋସୋ ହି, ବୁଦ୍ଧୋ ୱିୟ ମହୀତଲେ।

୨୨୫।

ତତ୍ଥ ଞାଣୋଦୟଂ[ଞାଣୋଦୟଂ ନାମପକରଣଂ ଇଦାନି କୁହିଞ୍ଚିପି ନ ଦିସ୍ସତି;] ନାମ, କତ୍ୱା ପକରଣଂ ତଦା;

ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିଯାକାସି, କଚ୍ଛଂ ସୋ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଂ[ଇଦାନି ଦିସ୍ସମାନା ପନ ଅଟ୍ଠସାଲିନୀ ସୀହଳଅଦୀପିକାଯେଓ; ନ ଜମ୍ବୁଦୀପିକା; ପରତୋ (୫୪-୫୫ ପିଟ୍ଠେସୁ) ଏସ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି]।

୨୨୬।

ପରିତ୍ତଟ୍ଠକଥଞ୍ଚେୱ [ପରିତ୍ତଟ୍ଠକଥନ୍ତି ପିଟକତ୍ତଯସ୍ସ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଭୂତା ଖୁଦ୍ଦକଟ୍ଠକଥାତି ଅଧିପ୍ପେତା ଭୱେଯ୍ଯ], କାତୁଂ ଆରଭି ବୁଦ୍ଧିମା;

ତଂ ଦିସ୍ୱା ରେୱତୋ ଥେରୋ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱି।

୨୨୭।

‘‘ପାଳିମତ୍ତଂ ଇଧାନୀତଂ, ନତ୍ଥି ଅଟ୍ଠକଥା ଇଧ [ଏତ୍ଥ ସଗୀଭିତ୍ତଯାରୂଳ୍ହା ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଉଗ୍ଗହିତା ସିସ୍ସାନୁସିସ୍ସପରମ୍ପରାଗତା ମୂଲଟ୍ଠକଥା କସ୍ମା ଜମ୍ବୁଦୀପେ ସବ୍ବସୋ ଅନ୍ତରହିତାତି ୱିମଂସିତବ୍ବଂ];

ତଥାଚରିଯୱାଦା ଚ, ଭିନ୍ନରୂପା ନ ୱିଜ୍ଜରେ।

୨୨୮।

ସୀହଳଟ୍ଠକଥା ସୁଦ୍ଧା, ମହିନ୍ଦେନ ମତୀମତା;

ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତଯମାରୂଳ୍ହଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେସିତଂ।

୨୨୯।

ସାରିପୁତ୍ତାଦିଗୀତଞ୍ଚ, କଥାମଗ୍ଗଂ ସମେକ୍ଖିଯ;

କତା ସୀହଳଭାସାଯ, ସୀହଳେସୁ ପୱତ୍ତତି।

୨୩୦।

ତଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁତ୍ୱା ତ୍ୱଂ, ମାଗଧାନଂ ନିରୁତ୍ତିଯା;

ପରିୱତ୍ତେହି, ସା ହୋତି, ସବ୍ବଲୋକହିତାୱହା’’।

୨୩୧।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପସନ୍ନୋ ସୋ, ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତତୋ ଇମଂ;

ଦୀପଂ ଆଗା ଇମସ୍ସେୱ [ଇଦସ୍ସେୱାତି ଇମସ୍ସେୱ ମହାନାମରଞ୍ଞୋ କାଲେ ୯୫୩-୯୭୫ ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସେ; ଅଯଞ୍ଚ ୱସ୍ସପରିଚ୍ଛେଦୋ ସୀହଳରାଜୱଂସଂ ନିସ୍ସାଯ ଦସ୍ସିତୋ; ଯୁରୋପିଯୱିଚକ୍ଖଣାନଂ ପନ ମତେନ ୯୪୧-୯୬୪ ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସେ ଇତି ୱେଦିତବ୍ବୋ; ଏୱମୁପରିପି;], ରଞ୍ଞୋ କାଲେ ମହାମତି।

୨୩୨।

ମହାୱିହାରଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ, ୱିହାରଂ ସବ୍ବସାଧୁନଂ;

ମହାପଧାନଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ସଙ୍ଘପାଲସ୍ସ ସନ୍ତିକା।

୨୩୩।

ସୀହଳଟ୍ଠକଥଂ ସୁତ୍ୱା, ଥେରୱାଦଞ୍ଚ ସବ୍ବସୋ;

''ଧମ୍ମସ୍ସାମିସ୍ସ ଏସୋୱ, ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତି ନିଚ୍ଛିୟ।

୨୩୪।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘଂ ସମାନେତ୍ୱା, ''କାତୁଂ ଅଟ୍ଠକଥଂ ମମ;

ପୋତ୍ଥକେ ଦେଥ ସବ୍ବେ''ତି, ଆହ, ୱୀମଂସିତୁଂ ସ ତଂ।

୨୩୫।

ସଙ୍ଘୋ ଗାଥାଦ୍ୱୟଂ ତସ୍ସା'ଦାସି ''ସାମତ୍ଥିୟଂ ତୱ;

ଏତ୍ଥ ଦସ୍ସେହି, ତଂ ଦିସ୍ୱା, ସବ୍ବେ ଦେମାତି ପୋତ୍ଥକେ'' [୨୩୪-୫ ଗାଥାସୁ ଅୟମତ୍ଥଯୋଜନା– ''ତତ୍ଥ ମହାୱିହାରେ ସଂଘଂ ମହାନେତ୍ୱା ସଂଘ ସନ୍ନିପାତଂ କାରେତ୍ୱା ଆଚରିୟପୁଙ୍ଗବଘୋସୋ ଏୱମାହ 'ଅଟ୍ଠକଥଂ କାତୁଂ ସବ୍ବେ ପାଳଇ-ଅଟ୍ଠକଥା-ପୋତ୍ଥକେ ମମ ଦେଥା'ତି; ସୋ ସଂଘୋ ତଂ ୱୀମଂସିତୁଂ ସଂଯୁତ୍ତନିକାୟତୋ 'ଅନ୍ତୋଜଟା'ତିଆଦିକଂ ଚ 'ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟା'ତିଆଦିକଂ ଚାତି ଗାଥାଦ୍ୱୟଂ ତସ୍ସ ଅଦାସି 'ଏତ୍ଥ ତୱ ସାମତ୍ଥିୟଂ ଞାଣପ୍ପଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି; ତଂ ଦିସ୍ୱା ସବ୍ବେ ପୋତ୍ଥକେ ଦେମା'ତିୱତ୍ୱା''ତି; ଇମିନା ପନ ଅୟମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି ''ଆଚରିୟ ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତୋ ତଦେୱ ଗାଥାଦ୍ୱୟଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, କିଞ୍ଚିପି ଅଞ୍ଞଂ ପୋତ୍ଥକଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଅକାସୀ''ତି; ତସ୍ସ ପନତ୍ଥସ୍ସ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତୱିଚାରଣା ପରତୋ (୩୯-୪୯-ପିଟ୍ଠେସୁ) ଆଗମିସ୍ସତି]।

୨୩୬।

ପିଟକତ୍ତୟ'ମେତ୍ଥେୱ, ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ସୋ;

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ନାମା'କା, ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ସମାସତୋ।

୨୩୭।

ତତୋ ସଙ୍ଘଂ ସମୂହେତ୍ୱା, ସମ୍ବୁଦ୍ଧମତକୋୱିଦଂ;

ମହାବୋଧିସମୀପମ୍ହି, ସୋ ତଂ ୱାଚେତୁ ମାରଭି।

୨୩୮।

ଦେୱତା ତସ୍ସ ନେପୁଞ୍ଞଂ, ପକାସେତୁଂ ମହାଜନେ;

ଛାଦେସୁଂ ପୋତ୍ଥକଂ ସୋପି, ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ତଂ ଅକା [୨୩୮ ଗାଥାୟ ଅୟମତ୍ଥୋ– ''ଦେୱତା ତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ନେପୁଞ୍ଞଂ ନିପୁଣଞ୍ଞାଣପ୍ପଭାୱଂ ମହାଜନସ୍ସ ପକାସେତୁଂ ତେନ ଲିଖିତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗପୋତ୍ଥକଂ ଛାଦେସୁଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅପସ୍ସିୟଭାୱଂ ପାପେତ୍ୱା ଠପେସୁଂ; ସୋପି ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଦୁତିୟମ୍ପି ତଂ ଲିଖି, ତମ୍ପି ଦେୱତା ଛଦେସୁଂ; ତତିୟମ୍ପି ଲିଖୀ''ତି; ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ତଂ ଅକା''ତି; ଇଦମେୱ ମହାୱଂସୱଚନଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥିତାୟ ବୁଦ୍ଧଘୋସୁପ୍ପତ୍ତିୟା ନାମ କଥାୟ ଏକରତ୍ତେନେୱ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଲିଖିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପିତଭାୱୋ ପକାସିତୋ; ଇଦିସୀ ପନ

କଥା ବହୂନଂ ୱିମ୍ଭଯଜନନୀପି ପରିକ୍ଖକାନଂ ସଂସଯଜନନୀ ହୋତି; ତସ୍ମା ଇମିସ୍ସାପି ୱିଚାରଣା ପରତୋ (୪୭-୮-ପିଟ୍ଠେସୁ) ଦସ୍ସିଯିସ୍ସତି]।

୨୩୯।

ୱାଚେତୁଂ ତତିଯେ ୱାରେ, ପୋତ୍ଥକେ ସମୁଦାହଟେ;

ପୋତ୍ଥକଦ୍ୱଯ'ମଞ୍ଞମ୍ପି, ସଣ୍ଠପେସୁଂ ତହିଂ ମରୂ।

୨୪୦।

ୱାଚଯିଂସୁ ତଦା ଭିକ୍ଖୂ, ପୋତ୍ଥକତ୍ତଯ'ମେକତୋ;

ଗନ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥତୋ ୱାପି, ପୁବ୍ବାପରୱସେନ ୱା।

୨୪୧।

ଥେରୱାଦେହି ପାଠେହି, ପଦେହି ବ୍ଯଞ୍ଜନେହି ୱା;

ଅଞ୍ଞଥତ୍ତମହୂ ନେୱ, ପୋତ୍ଥକେସୁପି ତୀସୁପି।

୨୪୨।

ଅଥ ଉଗ୍ଘୋସଯୀ ସଙ୍ଘୋ, ତୁଟ୍ଠହଟ୍ଠୋ ୱିସେସତୋ;

ନିସ୍ସଂସଯଂ'ସ ମେତ୍ତେଯ୍ୟୋ, ଇତି ୱତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ।

୨୪୩।

ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯା'ଦା, ପୋତ୍ଥକେ ପିଟକତ୍ତଯେ;

ଗନ୍ଥାକରେ ୱସନ୍ତୋ ସୋ, ୱିହାରେ ଦୂରସଙ୍କରେ।

୨୪୪।

ପରିୱତ୍ତେସି ସବ୍ବାପି, ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥା ତଦା;

ସବ୍ବେସଂ ମୂଲଭାସାଯ, ମାଗଧାଯ ନିରୁତ୍ତିଯା।

୨୪୫।

ସତ୍ତାନଂ ସବ୍ବଭାସାନଂ, ସା ଅହୋସି ହିତାୱହା;

ଥେରିଯାଚରିଯା ସବ୍ବେ, ପାଳିଂ ୱିଯ ତ'ମଗ୍ଗହୁଂ।

୨୪୬।

ଅଥ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ, ଗତେସୁ ପରିନିଟ୍ଠିତିଂ;

ୱନ୍ଦିତୁଂ ସୋ ମହାବୋଧିଂ, ଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଉପାଗମୀ’’ତି [ସୋ ମହାବୋଧି ୱନ୍ଦିତୁଂ ଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଉପାଗମୀତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ପୁରିମୱଚନେହି ଅସଂସଟ୍ଠଂ ୱିୟ ହୋତି; ପୁବ୍ବେ ହି ‘‘ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ବୋଧିମଣ୍ଡସମୀପେ ଜାତୋ’’ତି ଚ, ‘‘ସୀହଳଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୀହଳଟ୍ଠକଥାୟୋ ମାଗଧଭାସାୟ ପରିୱତ୍ତେହୀତି ତସ୍ସାଚରିୟେନ ରେୱତତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ; ତସ୍ମା ଇଧାପି ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ପୱତ୍ତି ତଦନୁରୂପା ‘‘ତା ଭାସାପରିୱତ୍ତିତଟ୍ଠକଥାୟୋ ଆଦାୟ ସାସନୁଜ୍ଜୋତନତ୍ଥଂ ଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଉପାଗମୀ’’ତି ଏୱମାଦିନା ସାସନୁଜ୍ଜୋତନମୂଲିକା ଏୱ ଭୱିତୁଂ ଅରହତି, ନ ପନ ମହାବୋଧିୱନ୍ଦନମୂଲିକାତି]।

ଅୟଞ୍ଚ ପନ ମହାୱଂସକଥା ୧୯୫୦ - ଖରିସ୍ତୱସ୍ସେ ହାବଦମହାୱିଜ୍ଜାଲୟମୁଦ୍ଦଣୟନ୍ତେ ରୋମକ୍ଖରେନ ମୁଦ୍ଦିତସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗପୋତ୍ଥକସ୍ସ ପୁରେଚାରିକକଥାୟଂ ‘‘ଅନେକାନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ୱିଚାରେତବ୍ବାନୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମାନନ୍ଦକୋସମ୍ବୀନାମକେନ ୱିଚକ୍ଖଣେନ ୱିଚାରିତା। ତମେତ୍ଥ ୟୁତ୍ତାୟୁତ୍ତୱିଚିନନାୟ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନୁୱିଚାରଣମ୍ପିସ୍ସ କରିସ୍ସାମ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଜାତିଦେସୱିଚାରଣା

୧। ତତ୍ଥ ହି ତେନ ଧମ୍ମାନନ୍ଦେନ ‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ବୋଧିମଣ୍ଡସମୀପେ (ବୁଦ୍ଧଗଯାଯଂ) ଜାତୋତି ନ ଯୁତ୍ତମେତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତଂସାଧନତ୍ଥାଯ ଚତ୍ତାରି ବ୍ଯତିରେକକାରଣାନି ଦସ୍ସିତାନି। କଥଂ?

(କ) ‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ପକାସିତେସୁ ତଂକାଲିକୱତ୍ଥୂସୁ ଏକମ୍ପି ତଂ ନତ୍ଥି, ଯଂ ମଗଧେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ପଠମଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସିତଂ। ତଦକାରଣମେୱ। ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ହି ସଙ୍ଗହଟ୍ଠକଥାଯୋ କରୋନ୍ତୋ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଯୋଯେୱ ସଂଖିପିତ୍ୱା, ଭାସାପରିୱତ୍ତନମତ୍ତେନ ଚ ୱିସେସେତ୍ୱା ଅକାସି, ନ ପନ ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦିଟ୍ଠସୁତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଆଚରିଯେନ –

‘‘ସଂୱଣ୍ଣନଂ ତଞ୍ଚ ସମାରଭନ୍ତୋ,

ତସ୍ସା ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ସରୀରଂ;

କତ୍ୱା ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ତଥେୱ,

କୁରୁନ୍ଦିନାମାଦିସୁ ୱିସ୍ସୁତାସୁ।

ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତୋ,

ଯୋ ଯୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋ;

ଅଥୋପି ଅନ୍ତୋଗଧଥେରୱାଦଂ,

ସଂୱଣ୍ଣନଂ ସମ୍ମ ସମାରଭିସ୍ସ’’ନ୍ତି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ।

‘‘ତତୋ ଚ ଭାସନ୍ତରମେୱ ହିତ୍ୱା,

ୱିତ୍ଥାରମଗ୍ଗଞ୍ଚ ସମାସଯିତ୍ୱା;

ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ସବ୍ବମସେସଯିତ୍ୱା,

ତନ୍ତିକ୍କମଂ କିଞ୍ଚି ଅୱୋକ୍କମିତ୍ୱା।

ସୁତ୍ତନ୍ତିକାନଂ ୱଚନାନମତ୍ଥଂ,

ସୁତ୍ତାନୁରୂପଂ ପରିଦୀପଯନ୍ତୀ;

ଯସ୍ମା ଅଯଂ ହେସ୍ସତି ୱଣ୍ଣନାପି,

ସକ୍କଚ୍ଚ ତସ୍ମା ଅନୁସିକ୍ଖିତବ୍ବା’’ତି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ।

ଯଥେୱ ଚ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ଅତ୍ତନୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ତଂକାଲିକାନି ମାଗଧିକାନି ୱତ୍ଥୂନି ନ ପକାସିତାନି, ତଥେୱ ସୀହଳଇକାନିପି ଦକ୍ଖିଣୈନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକାନିପି। ନ ହି ତତ୍ଥ ୱସଭରାଜକାଲତୋ (୬୦୯-୬୫୩ -ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସ) ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୂନି ଦିଟ୍ଠାନି ଠପେତ୍ୱା ମହାସେନରାଜୱତ୍ଥୁଂ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୩୬-୨୩୭], ଆଚରିଯୋ ଚ ତତୋ ତିସତମତ୍ତୱସ୍ସେହି ପଚ୍ଛାତରେ ମହାନାମରଞ୍ଞୋ କାଲେ (୯୫୩-୯୭୫-ବୁ-ୱ)

ସୀହଳଅଦୀପମୁପାଗତୋ। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ତଂକାଲିକମାଗଧିକଓହୂନଂ ଅପ୍ପକାସନମତ୍ତେନ ନ ସକ୍କା ତକ୍କତ୍ତା ନ ମାଗଧିକୋତି ଞାତୁନ୍ତି।

[ଖ] ପୁନପି ତେନ ''ସବ୍ବେସୁପି ବୁଦ୍ଧଘୋସଗନ୍ଥେସୁ ଉତ୍ତରୈନ୍ଦିଯଦେସାଯତ୍ତଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିଯ ପକାସନଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ଦୁତିଯଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସିତଂ। ତସ୍ସପି ଅକାରଣଭାୱୋ ପୁରିମୱଚନେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚ ସାରତ୍ଥପ୍ପକାସିନିଯା ନାମ ସଂଯୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ, ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ନାମ ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତସଂୱଣ୍ଣନାଯପି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ହି –

''ଯଥେୱ ହି କଲମ୍ବନଦୀତୀରତୋ ରାଜମାତୁୱିହାରଦ୍ୱାରେନ ଥୂପାରାମଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ଏୱଂ ହିରଞ୍ଞୱତିକାଯ ନାମ ନଦିଯା ପାରିମତୀରତୋ ସାଲୱନଂ ଉଯ୍ୟାନଂ। ଯଥା ଅନୁରାଧପୁରସ୍ସ ଥୂପାରାମୋ, ଏୱଂ ତଂ କୁସିନାରାଯ ହୋତି। ଥୂପାରାମତୋ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନଗରଂ ପୱିସନମଗ୍ଗୋ ପାଚୀନମୁଖୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରେନ ନିୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ଉଯ୍ୟାନତୋ ସାଲପନ୍ତି ପାଚୀନମୁଖା ଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରେନ ନିୱତ୍ତା। ତସ୍ମା ତଂ ଉପୱତ୍ତନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି [ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୧୮୬; ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୯୮] –

ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିଯ ପକାସନମ୍ପି ଦିସ୍ସତେୱ। ତମ୍ପି ପନ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାହି ଭାସାପରିୱତ୍ତନମତ୍ତମେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ, ତାଦିସାଯ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରକାଲତୋଯେୱ ପଭୁତି ୱୁତ୍ତାଯ ଏୱ ଭୱିତବ୍ବତ୍ତାତି।

[ଗ] ପୁନପି ତେନ ''ଉଣ୍ହସ୍ସାତି ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପସ୍ସ, ତସ୍ସ ୱନଦାହାଦୀସୁ ସମ୍ଭୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୧, ୩୦-ପିଟ୍ଠେ) ୱୁତ୍ତସଂୱଣ୍ଣନଂ ପକାସେତ୍ୱା ''ତସ୍ସା ପନସ୍ସ ଅୱହସନୀଯଭାୱୋ ପାକଟୋଯେୱା''ତି ଚ ହୀଳେତ୍ୱା ''ଇନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ ପନ ଉତ୍ତରଦେସେସୁ ଗିମ୍ହକାଲେ ୱତ୍ଥଚ୍ଛାଦନରହିତା ମାନୁସକାଯଚ୍ଛୱି ସୂରିଯସନ୍ତାପେନ ଏକଂସତୋ ଦଯ୍ହତି, ତଂ ନ ଜାନନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣୈନ୍ଦିଯଦେସିକା''ତି ତତିଯଂ କାରଣଂ ଦଳହତରଭାୱେନ ଦସ୍ସିତଂ। ତତ୍ଥ ପନ ଯଦି ''ସୂରିଯସନ୍ତାପେନ ଏକଂସତୋ ଦଯ୍ହତୀ''ତି ଏତଂ ଉଜୁକତୋ ସୂରିଯରସ୍ମିସନ୍ତାପେନେୱ ଦଡ୍ଢଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁଚ୍ଚେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ସତି ଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସାନନ୍ତି ପଦେ ଆତପସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥତ୍ତା ନ ଯୁତ୍ତମେୱ। ଯଦି ପନ ସୂରିଯସନ୍ତାପସଞ୍ଜାତେନ ଉଣ୍ହୋତୁନା ଦଡ୍ଢଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁଚ୍ଚେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ସତି ଉତ୍ତରୈନ୍ଦିଯଦେସେସୁ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚ ତାଦିସେସୁ ଅତିଉଣ୍ହଟ୍ଠାନେସୁ ସୂରିଯସନ୍ତାପସଞ୍ଜାତସ୍ସ ଉଣ୍ହୋତୁନୋ ପଟିଘାତାଯ ଚୀୱରଂ ସେନାସନଞ୍ଚ ପଟିସେୱୀଯତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ନ ନ ଯୁତ୍ତୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ (୩, ୫୮)

''ସୀତଂ ଉଣ୍ହନ୍ତି ଉତୁୱିସଭାଗୱସେନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

ସା ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପଦତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନା ପୋରାଣସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାହି ଆଗତା ଭୱେଯ୍ୟ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ନାମ ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯଂ (୧, ୫୮) ''ଉଣ୍ହନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୋୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ସୂରିଯସନ୍ତାପୱସେନ ପନେତଂ ୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସଚାଯମତ୍ଥୋ ଆଚରିଯେନ ଅତ୍ତନୋ ମତିୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ, ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଭାୱଞ୍ଚ ତସ୍ସା ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ଅତ୍ତନୋ ମତିଭାୱଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଭାୱଞ୍ଚ ପକାସେଯ୍ୟ। ଆଚରିଯୋ ହି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାସୁ ଅୱୁତ୍ତତ୍ଥଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତାଦିସଂ ଞାପକୱଚନମ୍ପି ପକାସେତିଯେୱ, ଯଥା ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯଂ (୧, ୭୨) ''ଏତ୍ଥ ଆଣତ୍ତିଯନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଥାୱରାପି ପଯୋଗା ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ଅନାଗତତ୍ତା ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବା''ତି ୱଚନଂ, ଯଥା ଚ ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯଂ (୧, ୩୦) ''ଅୱିଚାରିତମେତଂ ପୋରାଣେହି, ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ମତୀ''ତି ୱଚନଂ। ନ ଚେତ୍ଥ କିଞ୍ଚିପି ଞାପକୱଚନଂ ପକାସିତଂ। ତସ୍ମା ''ଯଦେତଂ 'ଉଣ୍ହସ୍ସାତି ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପସ୍ସା'ତି ଚ, 'ଉଣ୍ହନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୋୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ'ତି ଚ ୱଚନଂ, ଏତଂ ପୋରାଣସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାୱଚନ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

(ଘ) ପୁନପି ତେନ ''ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ନାମ ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ଗୋପାଲକସୁତ୍ତଂ ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ [ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୫୦] ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ 'ମଗଧୱିଦେହରଟ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତରେ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ମଜ୍ଝେ ୱାଲୁକତ୍ଥଲଦୀପକା ଅତ୍ଥୀ'ତି ସଦ୍ଦହତି ମଞ୍ଞେ। ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ପନ ଦିଟ୍ଠଗଙ୍ଗା ସୀହଳଅଦୀପେ ମହାୱେଲିଗଙ୍ଗାଯେୱ, ନ ପନ ଇନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକାନଂ ସେଟ୍ଠସମ୍ମତା ମହାଗଙ୍ଗାତି ପାକଟୋଯେୱାଯମତ୍ଥୋ''ତି ଚତୁତ୍ଥଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସିତଂ। ତଂ ପନ ଇଦାନି ମହାଗଙ୍ଗାଯ ମଜ୍ଝେ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ତାଦିସଂ ଦୀପକଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ପୁବ୍ବେପି ଏୱମେୱ ଭୱେଯ୍ୟା''ତି ଏକଂସତୋ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୱଚନମତ୍ତମେୱ। ନଦିଯୋ ପନ ସବ୍ବଦାପି ତେନେୱାକାରେନ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ନ ସକ୍କା ଗହେତୁନ୍ତି ପାକଟୋଯେୱାଯମତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଯଥା ପୁବ୍ବେ ତସ୍ସ ଗୋପାଲସ୍ସ କାଲେ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ତାଦିସା ଦୀପକା ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଅହେସୁଂ, ତଥେୱ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାସୁ ଏସ ଅତ୍ଥୋ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ତଦେୱ ଚ ୱଚନଂ ଆଚରିଯେନ ଭାସାପରିୱତ୍ତନଂ କତ୍ୱା ପକାସିତନ୍ତି ଏୱମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ତମ୍ପି ଅକାରଣମେୱାତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲୱିଚାରଣା

୨। ଅଥ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ’’ତି ପଦମ୍ପି ତେନ ଏୱଂ ୱିଚାରିତଂ –

(କ) ‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ‘ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲଜାତୋ’ତି ନ ସକ୍କା ଗହେତୁଂ। କସ୍ମା ୱେଦକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱଜ୍ଜତନା ସବ୍ବେପି ବ୍ରାହ୍ମଣା

ବ୍ରାହ୍ମଣୋସ୍ସ ମୁଖମାସୀଦ୍, ବାହୂ ରାଜନ୍ଯ? କତ?;

ଊରୂ ତଦସ୍ସ ଯଦ ୱଗ୍ଯ?, ପଦ୍ଭ୍ଯାଂ ଗୂଦ୍ରୋ ଅଜାଯତା’’ତି [ଇରୁୱେଦ, ୧୦-ମଣ୍ଡଲ, ୯୦; ତଥା ଅଥୱ ୬ ୱେଦ ୧୯, ୬, ୬]।

ଇମଂ ପୁରିସସୁତ୍ତଂ ନାମ ମନ୍ତଂ ଜାନନ୍ତୀତି ସଦ୍ଦହିଯା।

ଅଯଂ ପନସ୍ସା ଅତ୍ଥୋ – ‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅସ୍ସ (ବ୍ରହ୍ମୁନୋ) ମୁଖଂ ଆସି। ବାହୂ ରାଜଞ୍ଞୋ କତୋ, ଖତ୍ତିଯା ଅସ୍ସ ବାହୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ ୱେସ୍ସୋ, ସୋ ଅସ୍ସ ଊରୂ। ସୁଦ୍ଦୋ ଅସ୍ସ ପାଦେହି ଅଜାଯୀ’ତି।

ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ପନ ‘ପଣ୍ଡିତବ୍ରାହ୍ମଣୋ’ତି ଞାତୋପି ତଂ ଗାଥଂ ନ ଅଞ୍ଞାସି। ତଥା ହି ତେନ ବନ୍ଧୁପାଦାପଚ୍ଚାତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯଂ ‘ତେସଂ କିର ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି – ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ଖତ୍ତିଯା ଉରତୋ, ୱେସ୍ସା ନାଭିତୋ, ସୁଦ୍ଦା ଜାଣୁତୋ, ସମଣା ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ’ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୬୩; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୦୮] ତିସ୍ସା ୱେଦଗାଥାଯ ଅସମାନତ୍ଥୋ ୱଣ୍ଣିତୋ’’ତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅନୁୱିଚାରଣା – ଯଦି ଚ ତଂକାଲିକାନମ୍ପି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧି ତଥେୱ ଭୱେଯ୍ଯ ଯଥା ଏତିସ୍ସଂ ଗାଥାଯଂ ୱୁତ୍ତା, ସା ଚତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଆଚରିଯସ୍ସ ମତିମତ୍ତା। ଏୱଂ ସତି ସା ୱିଚାରଣା ଯୁତ୍ତା ଭୱେଯ୍ଯ। ଏତିସ୍ସଂ ପନ ଗାଥାଯଂ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋସ୍ସ ମୁଖମାସୀଦ୍’’ତି ପଠମପାଦେନ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ଜାତା’’ତି ଅତ୍ଥୋ ଉଜୁକତୋ ନ ଲବ୍ଭତି। ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧି ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ଜାତା’’ତି ଏୱମେୱ ଅହୋସୀତି ପାକଟୋଯେୱାଯମତ୍ଥୋ। ତଥା ହି ଦୀଘନିକାଯେ ପାଥିକୱଗ୍ଗେ ଅଗ୍ଗଞ୍ଞସୁତ୍ତେ (୩, ୬୭) –

‘‘ଦିସ୍ସନ୍ତି ଖୋ ପନ ୱାସେଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯୋ ଉତୁନିଯୋପି ଗବ୍ଭିନିଯୋପି ୱିଜାଯମାନାପି ପାଯମାନାପି। ତେ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା ୦ ଯୋନିଜାୱ ସମାନା ଏୱମାହଂସୁ – ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ୱଣ୍ଣୋ, ହୀନା ଅଞ୍ଞେ ୱଣ୍ଣା। ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସୁକ୍କୋ ୱଣ୍ଣୋ, କଣ୍ହା ଅଞ୍ଞେ ୱଣ୍ଣା। ବ୍ରାହ୍ମଣାୱ ସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ନୋ ଅବ୍ରାହ୍ମଣା। ବ୍ରାହ୍ମଣାୱ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପୁତ୍ତା ଓରସା ମୁଖତୋ ଜାତା ବ୍ରହ୍ମଜା ବ୍ରହ୍ମନିମ୍ମିତା ବ୍ରହ୍ମଦାଯାଦାତି। ତେ ବ୍ରହ୍ମାନଞ୍ଚେୱ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି, ମୁସା ଚ ଭାସନ୍ତି, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତୀ’’ତି –

ଭଗୱତା ମହାକାରୁଣିକେନ ୱାସେଟ୍ଠଭାରଦ୍ୱାଜାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱକାନଂ ଭାସିତଂ, ତେହି ଚ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତଂ। ତେ ପନ ଦ୍ୱେପି ମାଣୱକା ଜାତିୱସେନ ପରିସୁଦ୍ଧବ୍ରାହ୍ମଣା ଚେୱ ହୋନ୍ତି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ୱେଦାନଂ ପାରଗୁନୋ ଚ। ତସ୍ମା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା’’ତି ୱଚନସ୍ସ ତଂକାଲିକାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧିୱସେନ ୱୁତ୍ତଭାୱୋ ପାକଟୋଯେୱ। ଯଥା ଚେତଂ, ଏୱଂ ‘‘ଖତ୍ତିଯା ଉରତୋ, ୱେସ୍ସା ନାଭିତୋ, ସୁଦ୍ଦା ଜାଣୁତୋ, ସମଣା ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ’’ତି ୱଚନମ୍ପି ‘‘ତଂକାଲିକବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧିଞ୍ଞୂହି ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ତଂ ସଙ୍ଗଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାତୋ ଭାସାପରିୱତ୍ତନମତ୍ତେନ ୱିସେସେତ୍ୱା ପକାସିତଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ତସ୍ମା ତାଯପି ୱେଦଗାଥାଯ ଆଚରିଯସ୍ସ ଅବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱସାଧନଂ ଅନୁପପନ୍ନମେୱାତି।

(ଖ) ପୁନପି ତେନ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ଅବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱସାଧନତ୍ଥଂ ଦୁତିଯମ୍ପି କାରଣଂ ଏୱମାହଟଂ –

‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣଗନ୍ଥେସୁ ଗବ୍ଭଘାତୱାଚକଂ ଭ୍ରୂନହାତି ପଦଂ ପାଠଇଯଂ ଭୂନହୁ (ଭୂନହନୋ) ଇତି ଦିସ୍ସତି। ମାଗଣ୍ଡିଯସୁତ୍ତେ ଭରିଯାଯ ମେଥୁନସଂୱାସାଭାୱେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହଗବ୍ଭସ୍ସ ନାସକତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ମାଗଣ୍ଡିଯୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ‘ଭୂନହୁ (ଭୂନହନୋ) ସମଣୋ ଗୋତମୋ’ତି [ମ। ନି। ୨।୨୦୭ ଆଦଯୋ] ଆହ। ତଂ ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ନ ଜାନାତୀତି ପାକଟୋଯେୱ ତଦତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ। ତତ୍ଥ ହି ତେନ ଭୂନହୁନୋତି (ଭୂନହନସ୍ସ) ପଦଂ ‘ହତୱଡ୍ଢିନୋ ମରିଯାଦକାରକସ୍ସା’ତି [ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୦୭] ୱଣ୍ଣିତ’’ନ୍ତି।

ତମ୍ପି ଅଯୁତ୍ତମେଵ। ନ ହି ମାଗଣ୍ଡିଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରମ୍ମଣାପରିଭୋଗମତ୍ତମେଵ ସନ୍ଧାଯ ଭୂନହୁଭାଵୋ ଵୁତ୍ତୋ, ଅଥ ଖୋ ଛନ୍ନମ୍ପି ଲୋକାମିସାରମ୍ମଣାନଂ ଅପରିଭୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତୋ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ସୁତ୍ତେ –

''ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ ମାଗଣ୍ଡିଯ ରୂପାରାମଂ ରୂପରତଂ ରୂପସମ୍ମୁଦିତଂ, ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଦନ୍ତଂ ଗୁତ୍ତଂ ରକ୍ଖିତଂ ସଂଵୁତଂ, ତସ୍ସ ଚ ସଂଵରାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଇଦଂ ନୁ ତେ ଏତଂ ମାଗଣ୍ଡିଯ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ 'ଭୂନହୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ'ତି। ଏତଦେଵ ଖୋ ପନ ମେ ଭୋ ଗୋତମ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ 'ଭୂନହୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ'ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ, ଏଵଞ୍ହି ନୋ ସୁତ୍ତେ ଓଚରତୀତି…ପେ… ମନୋ ଖୋ ମାଗଣ୍ଡିଯ ଧମ୍ମାରାମୋ ଧମ୍ମରତୋ ଧମ୍ମସମ୍ମୁଦିତୋ, ସୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଦନ୍ତୋ ଗୁତ୍ତୋ ରକ୍ଖିତୋ ସଂଵୁତୋ, ତସ୍ସ ଚ ସଂଵରାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଇଦଂ ନୁ ତେ ଏତଂ ମାଗଣ୍ଡିଯ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ 'ଭୂନହୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ'ତି। ଏତଦେଵ ଖୋ ପନ ମେ ଭୋ ଗୋତମ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ 'ଭୂନହୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ'ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ, ଏଵଞ୍ହି ନୋ ସୁତ୍ତେ ଓଚରତୀ''ତି [ମ। ନି। ୨।୨୦୭ ଆଦଯୋ]।

ଏଵଂ ଭଗଵତୋ ଚ ଅନୁଯୋଗୋ ମାଗଣ୍ଡିଯସ୍ସ ଚ ପଟିଞ୍ଞା ଆଗତା।

ଏତ୍ଥ ହି ମେଥୁନପ୍ପଟିସେଵନଵସେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରମ୍ମଣପରିଭୋଗହେତୁ ଏଵ ଗବ୍ଭୁପ୍ପତିଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ଭଵତୀତି ତଦପରିଭୋଗମେଵ ସନ୍ଧାଯ ''ଭୂନହୂ''ତି ଵତ୍ତୁଂ ଅରହତି, ତଦଞ୍ଞେସଂ ପନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣାନଂ, ତତ୍ଥାପି ଵିସେସତୋ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣସ୍ସ ସୁଦ୍ଧମନୋଵିଞ୍ଞାଣେନ ପରିଭୋଗହେତୁ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଗବ୍ଭୁପତିଟ୍ଠାନନ୍ତି ତେସଂ ଅପରିଭୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ଭୂନହୂତି ଵତ୍ତୁଂ ନ ଅରହତିଯେଵ, ମାଗଣ୍ଡିଯେନ ପନ ସବ୍ବାନିପି ତାନି ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଭାଵୋ ପଟିଞ୍ଞାତୋ, କାରଣଞ୍ଚସ୍ସ ଦସ୍ସିତଂ ''ଏଵଞ୍ହି ନୋ ସୁତ୍ତେ ଓଚରତୀ''ତି। ତସ୍ମା କିଞ୍ଚାପି ଦାନି ବ୍ରାହ୍ମଣଗନ୍ଥେସୁ ଭୂନହୁ- (ଭ୍ରୂନହା) ସଦ୍ଦୋ ଗବ୍ଭଘାତନତ୍ଥେ ଦିସ୍ସତି, ମାଗଣ୍ଡିଯସୁତ୍ତେ ପନେସୋ ଅତ୍ଥୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଆଚରିଯେନ ''ହତଵଡ୍ଢି ମରିଯାଦକାରକୋ''ତି ଅଯମେଵତ୍ଥୋ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଯ ଭାସାପରିଵତ୍ତନଵସେନ ପକାସିତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ।

(ଗ) ପୁନପି ତେନ ''ଇଦମ୍ପନ ବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ଅବ୍ରାହ୍ମଣଭାଵସାଧକଂ ପଚ୍ଛିମକାରଣଂ, ସୋ ହି ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ସୀଲନିଦ୍ଦେସେ (୧, ୩୧) ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତୋ 'ଏଵଂ ଇମିନା ପିଣ୍ଡପାତପଟିସେଵନେନ ପୁରାଣଞ୍ଚ ଜିଘଚ୍ଛାଵେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନଵଞ୍ଚ ଵେଦନଂ ଅପରିମିତଭୋଜନପଚ୍ଚଯଂ ଆହରହତ୍ଥକ ଅଲଂସାଟକ ତତ୍ରଵଟ୍ଟକ କାକମାସକ ଭୁତ୍ତଵମିତକବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଵିଯ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀତି ପଟିସେଵତୀ'ତି ଆହ। ଇଦଂ ପନ ଏକସ୍ସ ଭିନ୍ନବ୍ରାହ୍ମଣଲଦ୍ଧିକସ୍ସାପି ଵଚନଂ ସିଯାତି ତଦେଵ ଦଳ୍ହକାରଣଂ କତ୍ଵା ନ ସକ୍କା 'ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋ'ତି ଵତ୍ତୁ''ନ୍ତି ତତିଯଂ କାରଣଂ ଵୁତ୍ତଂ। ତଂ ପନ ଅତିସଂଵେଜନୀଯଵଚନମେଵ। ନ ହେତଂ ଆଚରିଯେନ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପରିହାସଂ କାତୁକାମେନ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ତଂ ପରିହାସଵଚନେନ ସଂଯୋଜେତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଯଥାଭୂତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଓଵାଦାନୁସାସନିଦାନଵସେନ ଵତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ, ତଥାଯେଵ ଚ ଆଚରିଯେନ ଵୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ଯେ ଲୋକେ ପରଦତ୍ତୂପଜୀଵିନୋ ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଅଞ୍ଞେ ଵାପି ଚ ପୁଗ୍ଗଲା, ତେ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଞାଣରହିତା ଅସଂଵରେ ଠିତା କଦାଚି ଅତିପଣୀତଂ ରସଂ ପହୂତଂ ଲଦ୍ଧା ଅପରିମିତମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ଵିସେସତୋ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଲୋକିକଵତ୍ଥୁଵସେନ ଚ, ଜାତକାଦିସାସନିକଵତ୍ଥୁଵସେନ ଚ ତାଦିସା ଅହେସୁନ୍ତି ପାକଟା। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଲୋକେ ଵସ୍ସସତସହସ୍ସେହି ଵା ଵସ୍ସକୋଟୀହି ଵା ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଦ୍ଧାନେ କୋ ସକ୍କା ଵତ୍ତୁଂ ''ନେଦିସା ଭୂତପୁବ୍ବା''ତି। ତସ୍ମା ତାଦିସେହି ଵିଯ ନ ଅପରିମିତଭୋଜନେହି ଭଵିତବ୍ବନ୍ତି ଓଵାଦାନୁସାସନିଦାନଵସେନେଵ ଵୁତ୍ତଂ। ତଦେଵଂ ଅତ୍ଥସଂହିତମ୍ପି ସମାନଂ ଅଯୋନିସୋମନସିକରୋତୋ ଅନତ୍ଥମେଵ ଜାତଂ, ଯଥା ସଭରିଯସ୍ସ ମାଗଣ୍ଡିଯବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥାଯପି ଦେସିତା ଗାଥା [ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ସାମାଵତୀଵତ୍ଥୁ] ତେସଂ ଧୀତୁଯା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂଵତ୍ତତୀତି ସଂଵେଗୋଯେଵେତ୍ଥ ବ୍ରୂହେତବ୍ବୋତି।

ପତଞ୍ଜଲିୱାଦୱିଚାରଣା

୩। ଅଥ ତେନ ‘‘ପାତଞ୍ଜଲୀମତଂ ପରିୱଜ୍ଜେତୀ’’ତି ୱଚନମ୍ପି ଏୱଂ ୱିଚାରିତଂ।

(କ) ‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ପତଞ୍ଜଲିସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ଉତ୍ତରୈନ୍ଦିଯରଟ୍ଟିକାନଂ ୱାଦଂ ଅପ୍ପକମେୱ ଅଞ୍ଞାସି। ପତଞ୍ଜଲିୱାଦେସୁ ହି ଅଣିମା ଲଘିମାତି ଇଦମେୱ ଦ୍ୱଯଂ ଦସ୍ସେସି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୪୪] ତତୁତ୍ତରି ଯୋଗସୁତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ, ପତଞ୍ଜଲିୱାଦସ୍ସ ଚ ତୁଲେତ୍ୱା ଦୀପନା ତସ୍ସ ଗନ୍ଥେସୁ ନ ଦିସ୍ସତି, ପତଞ୍ଜଲିନା କତପକରଣଞ୍ଚ ପତଞ୍ଜଲୀତି ନାମମତ୍ତମ୍ପି ଚ ତତ୍ଥ ଦୀପିତଂ ନତ୍ଥି। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପନ ପଞ୍ଞାଭୂମିନିଦ୍ଦେସେ ‘ପକତିୱାଦୀନଂ ପକତି ୱିଯା’ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୮୪] ପକତିୱାଦ (ସଂଖ୍ୟାୱାଦ) ନାମମତ୍ତଂ ପକାସିତଂ, ତଥେୱ ଚ ‘ପଟିଞ୍ଞା ହେତୂତିଆଦୀସୁ ହି ଲୋକେ ୱଚନାୱଯୱୋ ହେତୂତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୯୫] ଉଦାହରିତଂ, ତେନ ଞାଯତି ‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଇନ୍ଦିଯତକ୍କନଯଦୀପକେ ଞାଯଗନ୍ଥସ୍ମିଂ କିଞ୍ଚି ମୂଲଭାଗମତ୍ତଂ ଅପରିପୁଣ୍ଣଂ ଜାନାତୀ’ତି’’।

ତଂ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି କେୱଲଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖଣମତ୍ତମେୱ। ଅତିଗମ୍ଭୀରସ୍ସ ହି ଅତିଗରୁକାତବ୍ବସ୍ସ ସୁପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ପିଟକତ୍ତଯସ୍ସ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନଂ କରୋନ୍ତେନ ସୁପରିସୁଦ୍ଧୋଯେୱ ପାଠୋ ଇନଯୋ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାନଯୋ ଚ ପୋରାଣଥେରୱାଦା ଚାତି ଇଦିସାଯେୱ ଅତ୍ଥା ପକାସେତବ୍ବା, ଯଂ ୱା ପନ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ଉପକାରକଂ ସଦ୍ଦୱିନିଚ୍ଛଯପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଲୋକିଯଗନ୍ଥୱଚନଂ, ତଦେୱ ଚ ଯଥାରହଂ ପକାସେତବ୍ବଂ, ନ ପନ ଅନୁପକାରାନିପି ତଂତଂଗନ୍ଥତକ୍କୁତ୍ଥନାମାନି ଚ, ତେହି ୱୁତ୍ତୱଚନାନି ଚ ବହୂନି, ନ ଚ ତେସଂ ଅପ୍ପକାସନେନ ‘‘ନ ତେ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ଜାନାତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଯଦି ହି ଯଂ ଯଂ ଲୋକିଯଗନ୍ଥଂ ଅତ୍ତନା ଜାନାତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅନୁପକାରମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯମାନେତ୍ୱା ପକାସେଯ୍ଯ, ଅତିୱିତ୍ଥାରା ଚ ସା ଭୱେଯ୍ଯ ଅପରିସୁଦ୍ଧା ଚ ଅସମ୍ମାନିତା ଚ ସାସନିକୱିଞ୍ଞୂହୀତି ଆଚରିଯେନ ପତଞ୍ଜଲିୱାଦାଦଯୋ ନ ୱିତ୍ଥାରେନ ପକାସିତାତି ଞାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଯେହି ଯେହି ଲୋକିଯଗନ୍ଥେହି କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ଆଚରିଯେନ ଆନେତ୍ୱା ପକାସିତଂ, ତେ ତେ ଚ ଗନ୍ଥା, ଅଞ୍ଞେପି ଚ ତାଦିସା ଆଚରିଯେନ ଞାତାଯେୱ ଜାନିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହି, ଯଥା ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଏକଦେସଂ ଦିସ୍ୱା ସକୋପି ସମୁଦ୍ଦୋ ଏଦିସୋତି ଞାଯତି। ଆଚରିଯୋ ପନ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ୱେଦପଟିସଂଯୁତ୍ତୱଚନାନି ଆଗତାନି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱେଦଗନ୍ଥେହିପି କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ଆନେତ୍ୱା ପକାସେସିଯେୱ। ତଥା ହି ଆଚରିଯେନ ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯଂ ନାମ ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ –

‘‘ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନନ୍ତି ଇରୁୱେଦଯଜୁୱେଦସାମୱେଦାନ’’ନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୫୬] ଚ,

‘‘ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନନ୍ତି ଅଥବ୍ବଣୱେଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ଇତିହ ଆସ ଇତିହ ଆସାତି ଇଦିସୱଚନପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ପୁରାଣକଥାସଙ୍ଖାତୋ ଇତିହାସୋ ପଞ୍ଚମୋ ଏତେସନ୍ତି ଇତିହାସପଞ୍ଚମା, ତେସଂ ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନଂ ୱେଦାନ’’ନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୫୬] ଚ,

‘‘ଯିଟ୍ଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାଯାଗୋ’’ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୭୦-୧୭୨] ଚ,

‘‘ଅଗ୍ଗିହୋମନ୍ତି ଏୱରୂପେନ ଦାରୁନା ଏୱଂ ହୁତେ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅଗ୍ଗିଜୁହନଂ। ଦବ୍ବିହୋମାଦୀନିପି ଅଗ୍ଗିହୋମାନେୱ, ଏୱରୂପାଯ ଦବ୍ବିଯା ଇଦିସେହି କଣାଦୀହି ହୁତେ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତିୱସେନ ପନ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତାନୀ’’ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୧] ଚ,

‘‘ସାସପାଦୀନି ପନ ମୁଖେନ ଗହେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିପନଂ, ୱିଜ୍ଜଂ ପରିଜପ୍ପିତ୍ୱା ଜୁହନଂ ୱା ମୁଖହୋମ’’ନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୧] ଚ –

ଏୱମାଦିନା ୱେଦପଟିସଂଯୁତ୍ତୱଚନାନି ୱେଦଗନ୍ଥାନୁରୂପତୋ ୱଣ୍ଣିତାନି। ତାନି ଚ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାତୋ ଭାସାପରିୱତ୍ତନୱସେନ ୱୁତ୍ତାନିପି ଭୱେଯ୍ଯୁଂ, ୱେଦଗନ୍ଥେସୁ ପନ ଅକୋୱିଦେନ ଯାଥାୱତୋ ଭାସାପରିୱତ୍ତନଂ କାତୁମ୍ପି ନ ସୁକରମେୱ, ତସ୍ମା ଆଚରିଯସ୍ସ ୱେଦଗନ୍ଥେସୁ କୋୱିଦଭାୱୋପି ପାକଟୋଯେୱ। ଏୱଂ ୱେଦଗନ୍ଥେସୁ ଚ ତଦଞ୍ଞଲୋକିଯଗନ୍ଥେସୁ ଚ ସୁକୋୱିଦସ୍ସେୱ ସମାନସ୍ସ ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅପ୍ପକାସନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତକାରଣେନେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପି ଚ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେଯେୱ –

‘‘ତତୋ ଚ ଭାସନ୍ତରମେୱ ହିତ୍ୱା,

ୱିହାରମଗ୍ଗଞ୍ଚ ସମାସୟିତ୍ୱା;

ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ସବ୍ବମସେସୟିତ୍ୱା…ପେ…

ୟସ୍ମା ଅୟଂ ହେସ୍ସତି ୱଣ୍ଣନାପୀ’’ତି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ।

‘‘ଅପନେତ୍ୱାନ ତତୋହଂ, ସୀହଳଭାସଂ ମନୋରମଂ ଭାସଂ;

ତନ୍ତିନୟାନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆରୋପେନ୍ତୋ ୱିଗତଦୋସଂ।

ସମୟଂ ଅୱିଲୋମେନ୍ତୋ, ଥେରାନଂ ଥେରୱଂସପଦୀପାନଂ;

ସୁନିପୁଣୱିନିଚ୍ଛୟାନଂ, ମହାୱିହାରେ ନିୱାସିନଂ;

ହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନାଗତ-ମତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥଂ ପକାସୟିସ୍ସାମୀ’’ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ–

ଏୱଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଂ ଭାସାପରିୱତ୍ତନସଂଖିପନୱସେନେୱ ୱିସେସେତ୍ୱା ଅଭିନୱଟ୍ଠକଥାୟୋ କରିସ୍ସାମୀତି ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ୟଥାପଟିଞ୍ଞାତମେୱ ଅକାସି, ନ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣପ୍ପଭାୱେନ ୱିସେସେତ୍ୱାତିପି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପତଞ୍ଜଲିୱାଦାଦୀନଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅପ୍ପକାସନମାରବ୍ଭ ‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ପତଞ୍ଜଲିୱାଦାଦୀନି ପରିପୁଣ୍ଣଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି ୱଚନଂ କେୱଲଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖଣମତ୍ତମେୱାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

କବ୍ବସତ୍ଥୱିଚାରଣା

୪। ପୁନପି ସୋ ଏୱମାହ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ରାମାଯଣମହାଭାରତସଙ୍ଖାତାନଂ ମହାକବ୍ବସତ୍ଥାନଂ ସୁକୁସଲୋ ୱିଯ ନ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ତାନି ଦସ୍ସେସି। କଥଂ? ଅକ୍ଖାନନ୍ତି ଭାରତଯୁଜ୍ଝନାଦିକଂ, ତଂ ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ କଥୀଯତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୩] ଚ, ତସ୍ସ (ସମ୍ଫପଲାପସ୍ସ) ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା ଭାରତଯୁଦ୍ଧସୀତାହରଣାଦିନିରତ୍ଥକକଥାପୁରେକ୍ଖାରତା ତଥାରୂପିକଥାକଥନଞ୍ଚାତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮] ଚ ଦସ୍ସେସୀ’’ତି।

ତଂ ପନ ପୁରିମୱଚନତୋପି ଅହେତୁକତରଂ କେୱଲଂ ଅନାଦରୀକରଣମତ୍ତମେୱ। ଅତିଗମ୍ଭୀରତ୍ଥସ୍ସ ହି ଅତିଗରୁକରଣୀଯସ୍ସ ପିଟକତ୍ତଯସ୍ସ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯଂ ନିରତ୍ଥକସ୍ସ ସମ୍ଫପଲାପସମୁଦାଯଭୂତସ୍ସ କବ୍ବସତ୍ଥସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତୋ ପକାସନେନ କିଂ ସିଯା ପଯୋଜନଂ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ସାଯେୱସ୍ସ ଅସମ୍ମାନିତା, ଅନାଦରିଯା ଚ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ବାହୁସଚ୍ଚଗୁଣମକ୍ଖନଂ

୫। ପୁନପି ଧମ୍ମାନନ୍ଦୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ବାହୁସଚ୍ଚଗୁଣଂ ମକ୍ଖେତୁକାମୋ ଏଵମାହ – ‘‘ତସ୍ସ (ବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ) ସମଯନ୍ତରକୋଵିଦସଙ୍ଖାତଂ ବାହୁସଚ୍ଚଂ ନ ତତୋ ଉତ୍ତରିତରଂ ହୋତି, ଯଂ ଆଧୁନିକାନଂ ଗନ୍ଥନ୍ତରକୋଵିଦାନଂ ସୀହଳଇକଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଂ ଵା ଏକାଦସମେ ଖ୍ରିସ୍ତଵସ୍ସସତକେ (୧୦୦୧-୧୧୦୦) ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଦକ୍ଖିଣଇନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକାନଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧ-ଧମ୍ମପାଲାଦୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନ’’ନ୍ତି।

ତଂ ପନ ସବ୍ବଥାପି ଅଯୁତ୍ତଵଚନମେଵ। ଯଦି ହି ଆଧୁନିକା ଵା ସୀହଳଇକଭିକ୍ଖୂ, ପୋରାଣା ଵା ଆଚରିଯଅନୁରୁଦ୍ଧ-ଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରାଦଯୋ ସମଯନ୍ତରବାହୁସଚ୍ଚଵସେନ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ସମାନା ଵା ଉତ୍ତରିତରା ଵା ଭଵେଯ୍ୟୁଂ, ତେ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାହି ଅନାରଦ୍ଧଚିତ୍ତା ହୁତ୍ଵା ତତୋ ସୁନ୍ଦରତରା ପରିପୁଣ୍ଣତରା ଚ ଅଭିନଵଟ୍ଠକଥାଯୋ କରେଯ୍ୟୁଂ, ନ ପନ ତେ ତଥା କରୋନ୍ତି, ନ କେଵଲଂ ନ କରୋନ୍ତିଯେଵ, ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଏକୋପି ନ ଏଵଂ ଵଦତି ‘‘ଅହଂ ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ବାହୁସଚ୍ଚଵସେନ ସମସମୋତି ଵା ଉତ୍ତରିତରୋ’’ତି ଵା, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ତେ ଆଚରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯୋଯେଵ ସଂଵଣ୍ଣେନ୍ତି ଚ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତି ଚ, ଆଚରିଯଟ୍ଠାନେ ଚ ଠପେନ୍ତି। ତେନେତଂ ଞାଯତି ସବ୍ବଥାପି ଅଯୁତ୍ତଵଚନନ୍ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ମହାଯାନିକନଯୱିଚାରଣା

୬। ପୁନ ସୋ ତାୱଊକେନାପି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଆଚରିଯଂ ଅୱମଞ୍ଞନ୍ତୋ ଏୱମାହ – ‘‘ମହାଯାନନିକାଯସ୍ସ ପଧାନାଚରିଯଭୂତାନଂ ଅସ୍ସ ଘୋସ-ନାଗଜ୍ଜୁନାନଂ ନଯଂ ୱା, ନାମମତ୍ତମ୍ପି ୱା ତେସଂ ନ ଜାନାତି ମଞ୍ଞେ ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ’’ତି। ତଂ ପନ ଅତିୱିଯ ଅଧମ୍ମିକଂ ନିରତ୍ଥକଞ୍ଚ ନିଗ୍ଗହୱଚନମତ୍ତମେୱ। ନ ହି ନିକାଯନ୍ତରିକାନଂ ୱାଦନଯାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅପ୍ପକାସନେନ ସୋ ତେ ନ ଜାନାତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ନନୁ ଆଚରିଯେନ ଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେଯେୱ –

‘‘ସମଯଂ ଅୱିଲୋମେନ୍ତୋ, ଥେରାନଂ ଥେରୱଂସପଦୀପାନଂ;

ସୁନିପୁଣୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ, ମହାୱିହାରେ ନିୱାସିନ’’ନ୍ତି ଚ,

ଇଧାପି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ –

‘‘ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ଦେସନାନଯନିସ୍ସିତଂ;

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଭାସିସ୍ସ’’ନ୍ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨] ଚ,

‘‘ତସ୍ସା ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନଂ କରୋନ୍ତେନ ୱିଭଜ୍ଜୱାଦିମଣ୍ଡଲଂ ଓତରିତ୍ୱା ଆଚରିଯେ ଅନବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତେନ ସକସମଯଂ ଅୱୋକ୍କମନ୍ତେନ ପରସମଯଂ ଅନାଯୂହନ୍ତେନ ସୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପଟିବାହନ୍ତେନ ୱିନଯଂ ଅନୁଲୋମେନ୍ତେନ ମହାପଦେସେ ଓଲୋକେନ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦୀପେନ୍ତେନ ଅତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗାହେନ୍ତେନ ତମେୱତ୍ଥଂ ପୁନରାୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅପରେହିପି ପରିଯାଯନ୍ତରେହି ନିଦ୍ଦିସନ୍ତେନ ଚ ଯସ୍ମା ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନା କାତବ୍ବା ହୋତୀ’’ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୮୧] ଚ,

‘‘ସାସନଂ ପନିଦଂ ନାନା-ଦେସନାନଯମଣ୍ଡିତଂ;

ପୁବ୍ବାଚରିଯମଗ୍ଗୋ ଚ, ଅବ୍ବୋଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପୱତ୍ତତି;

ଯସ୍ମା ତସ୍ମା ତଦୁଭଯଂ, ସନ୍ନିସ୍ସାଯତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ;

ଆରଭିସ୍ସାମି ଏତସ୍ସା’’ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୮୧] ଚ,

ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ଯଥାପଟିଞ୍ଞାତପ୍ପକାରେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯୋ କତା। ଏୱମେତାସଂ କରଣେ କାରଣମ୍ପେତ୍ଥ ପକାସେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଦାନି ତପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତିକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ କାଲୋ, ତାୱ ସାସନପ୍ପୱତ୍ତିକ୍କମମ୍ପି ୱକ୍ଖାମ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ସାସନପ୍ପୱତ୍ତିକ୍କମୋ

ଭଗୱତୋ ହି ପରିନିବ୍ବୁତିକାଲତୋ ପଚ୍ଛା ୱସ୍ସସତବ୍ଭନ୍ତରେ ବୁଦ୍ଧସାସନେ କୋଚିପି ୱାଦଭେଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ୱସ୍ସସତକାଲେ ପନ ଦୁତିଯସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ଥେରେହି ନିକ୍କଡ୍ଢିତା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ ପକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ୱା ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଥା କତ୍ୱା ମହାସଙ୍ଗୀତିନାମେନ ୱିସୁଂ ସଙ୍ଗୀତିମକଂସୁ। ତଦା ସଙ୍ଗୀତିଦ୍ୱଯାରୂଳ୍ହପୁରାଣଧମ୍ମୱିନଯମେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଥେରାନଂ ଗଣୋ ଥେରୱାଦୋତି ଚ ତଦଞ୍ଞେସଂ ମହାସଙ୍ଘିକୋତି ଚ ୱୋହରୀଯନ୍ତି।

ପୁନ ମହାସଙ୍ଘିକତୋ (୧) ଗୋକୁଲିକୋ (୨) ଏକବ୍ବୋହାରିକୋତି ଦ୍ୱେ ଆଚରିଯଗଣା ଉପ୍ପନ୍ନା। ପୁନ ଗୋକୁଲିକତୋ (୩) ପଞ୍ଞତ୍ତିୱାଦୋ (୪) ବାହୁଲିକୋ (ବହୁସ୍ସୁତିକୋ)ତି ଦ୍ୱେ ଉପ୍ପନ୍ନା। ପୁନ ବାହୁଲିକତୋପି (୫) ଚେତିଯୱାଦିଗଣୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ଏତେ ପଞ୍ଚ ମୂଲଭୂତେନ ମହାସଙ୍ଘିକେନ ସହ ଛ ପାଟିଯେକ୍କା ଆଚରିଯଗଣା ଅହେସୁଂ।

ୱିସୁଦ୍ଧଥେରୱାଦତୋପି (୧) ମହିସାସକୋ (୨) ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୋତି ଦ୍ୱେ ଆଚରିଯଗଣା ଉପ୍ପନ୍ନା। ପୁନ ମହିସାସକତୋ (୩) ସବ୍ବତ୍ଥିୱାଦୋ (୪) ଧମ୍ମଗୁତ୍ତିକୋତି ଦ୍ୱେ ଉପ୍ପନ୍ନା। ପୁନ ସବ୍ବତ୍ଥିୱାଦତୋପି (୫) କସ୍ସପିଯୋ, ତତୋପି (୬) ସଙ୍କନ୍ତିକୋ, ତତୋପି (୭) ସୁତ୍ତୱାଦୀତି ତଯୋ ଉପ୍ପନ୍ନା। ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକତୋପି (୮) ଧମ୍ମୋତ୍ତରିଯୋ (୯) ଭଦ୍ଦଯାନିକୋ (୧୦) ଛନ୍ନାଗାରିକୋ (୧୧) ସମ୍ମିତିଯୋତି ଚତ୍ତାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନାତି ତେ ଏକାଦସ ମୂଲଭୂତେନ ୱିସୁଦ୍ଧଥେରୱାଦେନ ସହ ଦ୍ୱାଦସ ଆଚରିଯଗଣା ଅହେସୁଂ। ଇତି ଇମେ ଚ ଦ୍ୱାଦସ ପୁରିମା ଚ ଛାତି ଅଟ୍ଠାରସ ଆଚରିଯଗଣା ଦୁତିଯତତିଯସଙ୍ଗୀତୀନଂ ଅନ୍ତରେ ଜାତା ଅହେସୁଂ।

ତେସୁ ମୂଲଭୂତୋ ଥେରୱାଦଗଣୋଯେୱ ପୋରାଣଧମ୍ମୱିନଯଗରୁକୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୂନମନଧିକଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପୋରାଣିକଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଧାରେସି। ଇତରେ ପନ ସତ୍ତରସ ଭିନ୍ନଗଣା ପୋରାଣିକଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଅଞ୍ଞଥା ଅକଂସୁ। ତେନ ତେସଂ ଧମ୍ମୱିନଯୋ କତ୍ଥଚି ଊନୋ କତ୍ଥଚି ଅଧିକୋ ହୁତ୍ୱା ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ ଚେୱ ଅହୋସି ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ଚ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଦୀପୱଂସେ ପଞ୍ଚମପରିଚ୍ଛେଦେ –

୩୦।

‘‘ନିକ୍କଡ୍ଢିତା ପାପଭିକ୍ଖୂ, ଥେରେହି ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା;

ଅଞ୍ଞଂ ପକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ୱାନ, ଅଧମ୍ମୱାଦୀ ବହୂ ଜନା।

୩୧।

ଦସସହସ୍ସା ସମାଗନ୍ତ୍ୱା, ଅକଂସୁ ଧମ୍ମସଙ୍ଗହଂ;

ତସ୍ମାଯଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତି, ମହାସଙ୍ଗୀତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୨।

ମହାସଙ୍ଗୀତିକା ଭିକ୍ଖୂ, ୱିଲୋମଂ ଅକଂସୁ ସାସନେ;

ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ମୂଲସଙ୍ଗହଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଅକଂସୁ ସଙ୍ଗହଂ।

୩୩।

ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଗହିତଂ ସୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅକରିଂସୁ ତେ;

ଅଙ୍ଗଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦିଂସୁ, ୱିନଯେ ନିକାଯେସୁ ଚ ପଞ୍ଚସୁ…ପେ…

୪୯।

ଅଙ୍ଗଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦିଂସୁ, ଏକଦେସଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହଂ;

ଗନ୍ଥଞ୍ଚ ଏକଦେସଞ୍ହି, ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଅକଂସୁ ତେ।

୫୦।

ନାମଂ ଲିଙ୍ଗଂ ପରିକ୍ଖାରଂ, ଆକପ୍ପକରଣୀଯାନି ଚ;

ପକତିଭାୱଂ ଜହିତ୍ୱା, ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଅକଂସୁ ତେ।

୫୧।

ସତ୍ତରସ ଭିନ୍ନୱାଦା, ଏକୱାଦୋ ଅଭିନ୍ନକୋ;

ସବ୍ବେୱଟ୍ଠାରସ ହୋନ୍ତି, ଭିନ୍ନୱାଦେନ ତେ ସହ।

୫୨।

ନିଗ୍ରୋଧୋୱ ମହାରୁକ୍ଖୋ, ଥେର ୱାଦାନମୁତ୍ତମୋ;

ଅନୂନଂ ଅନଧିକଞ୍ଚ, କେୱଲଂ ଜିନସାସନଂ;

କଣ୍ଟକା ୱିଯ ରୁକ୍ଖମ୍ହି, ନିବ୍ବତ୍ତା ୱାଦସେସକା।

୫୩।

ପଠମେ ୱସ୍ସସତେ ନତ୍ଥି, ଦୁତିଯେ ୱସ୍ସସତନ୍ତରେ;

ଭିନ୍ନା ସତ୍ତରସ ୱାଦା, ଉପ୍ପନ୍ନା ଜିନସାସନେ’’ତି [କଥା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା]।

ଅସୋକରଞ୍ଞୋ ଚ କାଲେ ପରିହୀନଲାଭସକ୍କାରା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଲାଭସକ୍କାରଂ ପତ୍ଥଯମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସକାନି ସକାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଦୀପେନ୍ତି ‘‘ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ, ଅଯଂ ୱିନଯୋ, ଇଦଂ ସତ୍ଥୁସାସନ’’ନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଲଭମାନାପି ସଯମେୱ କେସେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ୱିହାରେସୁ ୱିଚରନ୍ତା ଉପୋସଥକମ୍ମାଦିକରଣକାଲେ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ପୱିସନ୍ତି, ତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଧମ୍ମେନ ୱିନଯେନ ସତ୍ଥୁସାସନେନ ନିଗ୍ଗଯ୍ହମାନାପି ଧମ୍ମୱିନଯାନୁଲୋମାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ଅସଣ୍ଠହନ୍ତା ଅନେକରୂପଂ ସାସନସ୍ସ ଅବ୍ବୁଦଞ୍ଚ ମଲଞ୍ଚ କଣ୍ଟକଞ୍ଚ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି। କେଚି ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରନ୍ତି, କେଚି ପଞ୍ଚାତପେ ତପନ୍ତି, କେଚି ଆଦିଚ୍ଚଂ ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, କେଚି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ୱୋଭିନ୍ଦିସ୍ସାମାତି ତଥା ତଥା ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତଦା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ନ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ ୱା ପୱାରଣଂ ୱା ଅକାସି, ଅସୋକାରାମେ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଉପୋସଥୋ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜି [କଥା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା; ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ତତିଯସଙ୍ଗୀତିକଥା]।

ଇମଞ୍ଚ ପନ ପୱତ୍ତିଂ ଉପାଦାଯ ଏୱମ୍ପି ସକ୍କା ଗହେତୁଂ ‘‘ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ଭିନ୍ନୱାଦଗଣାନଂ ଧମ୍ମୱିନଯସ୍ସ ପଚ୍ଛିମକାଲେସୁ ଅପରିସୁଦ୍ଧତରଭାୱୋ ଇଦିସେନପି କାରଣେନ ଅହୋସୀ’’ତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ବୁଦ୍ଧସାସନଭୂତେ ପରିସୁଦ୍ଧଧମ୍ମୱିନଯେ ‘‘କୋଚିପି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ନାମ ନତ୍ଥି ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା, ପରମତ୍ଥତୋ ଅତ୍ତାପି ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେପି ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ଅଦ୍ଧୁୱା ଅସସ୍ସତା ଅନତ୍ତାଯେୱା’’ତି ଅତ୍ଥୋ ଅତିୱିଯ ପାକଟୋ ହୋତି, ତଥାପି

ଦାନି ଅଥେରୱାଦିକାନଂ ଗନ୍ଥେସୁ ଚ ପୁବ୍ବେ ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦାଦୀସୁ ଚ ''ବୁଦ୍ଧୋ ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା''ତି ଚ, ''ସବ୍ବେପି ସତ୍ତା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅତ୍ତା''ତି ଚ ଅତ୍ଥୋ ଦିସ୍ସତି।

ଅଥ ଅସୋକୋ ଧମ୍ମରାଜା ସାସନଂ ୱିସୋଧେତୁକାମୋ ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପଠମମେୱ ସମଯଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏକଲଦ୍ଧିକେ ଏକଲଦ୍ଧିକେ ଭିକ୍ଖୂ ଏକତୋ କାରେତ୍ୱା ଏକମେକଂ ଭିକ୍ଖୁସମୂହଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି ''କିଂ ୱାଦୀ ଭନ୍ତେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି। ତତୋ ଯେ ଯେ ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସସ୍ସତୱାଦୀ''ତି ୱା, ''ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତୱାଦୀ''ତି ୱା ଏୱମାଦିନା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦାନୁରୂପଂ ମିଚ୍ଛାୱାଦଂ ଆହଂସୁ, ତେ ତେ ''ନଯିମେ ଭିକ୍ଖୂ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଇମେ''ତି ତଥତୋ ଞତ୍ୱା ତେସଂ ସେତକାନି ୱତ୍ଥାନି ଦତ୍ୱା ଉପ୍ପବ୍ବାଜେସି। ତେ ସବ୍ବେପି ସଟ୍ଠିସହସ୍ସମତ୍ତା ଅହେସୁଂ।

ଅଥଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେହି ''ୱିଭଜ୍ଜୱାଦୀ ମହାରାଜ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ସୁଦ୍ଧଂ ଦାନି ଭନ୍ତେ ସାସନଂ, କରୋତୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଞ୍ଚ ଦତ୍ୱା ନଗରଂ ପାୱିସି। ସମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଘୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ ଅକାସି। ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଯାନି ଚ ତଦା ଉପ୍ପନ୍ନାନି ୱତ୍ଥୂନି ଯାନି ଚ ଆଯତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେସମ୍ପି ତେସଂ ପଟିବାହନତ୍ଥଂ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନନଯୱସେନେୱ ତଥାଗତେନ ଠପିତମାତିକଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ପରପ୍ପୱାଦମଦ୍ଦନଂ କଥାୱତ୍ଥୁଂ ନାମ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକେ ପଞ୍ଚମଂ ପକରଣଂ ଅଭାସି। ତତୋ ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖା ତିପିଟକପରିଯତ୍ତିଧରା ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତା ସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଥେରୱାଦିନୋ ସଙ୍ଗୀତିଦ୍ୱଯାରୂଳ୍ହଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପୋରାଣଧମ୍ମୱିନଯଂ ପୁନ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ସୁରକ୍ଖିତଂ ରକ୍ଖିଂସୁ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ତତିଯସଙ୍ଗୀତିକଥା]।

ଅଥ ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ନୱସୁ ପଚ୍ଚନ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ସାସନପତିଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ନୱ ନାଯକତ୍ଥେରେ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ପେସେସି। ତେସୁ ଅଟ୍ଠହି ଥେରେହି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପତିଟ୍ଠାପିତେ ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଛତ୍ତିଂସାଧିକଦ୍ୱିସତେ (୨୩୬) ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସେ ଜମ୍ବୁଦୀପତୋ ସୀହଳଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱାନଂପିଯତିସ୍ସରାଜପ୍ପମୁଖଂ ଦୀପକଜନସମୂହଂ ପସାଦେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ସମ୍ପତିଟ୍ଠାପେସି, ତେନ ଚ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନଂ ମହାମେଘୱନୁଯ୍ୟାନଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ମହାୱିହାରଂ ନାମ ସଙ୍ଘାରାମଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ତତିଯସଙ୍ଗୀତିକଥା]। ତତୋ ପଭୁତି ସୀହଳଦୀପେ ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ଯାୱ ୱଟ୍ଟଗାମଣିରାଜକାଲା ନିକାଯନ୍ତରୱାଦାକୁଲରହିତଂ ନିମ୍ମଲଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ସମୁଜ୍ଜଲିତ୍ଥ। ୱଟ୍ଟଗାମଣିରାଜକାଲତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ନିକାଯନ୍ତରୱାଦାପି ସୀହଳଦୀପମୁପାଗମିଂସୁ। ତଦା ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୱାଦିନୋ ଯଥା ପୁରାଣଧମ୍ମୱିନଯୋ ତେହି ନିକାଯନ୍ତରୱାଦେହି ଅସମ୍ମିସ୍ସୋ ଅମଲୀନୋ ପକତିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ତଥା ତଂ ମହୁସ୍ସାହେନ ସୁରକ୍ଖିତଂ ରକ୍ଖିଂସୁ। କଥଂ?

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଅଭଯଗିରିନିକାଯୁପ୍ପତ୍ତି

ୱଟ୍ଟଗାମଣିରାଜା ହି (୪୨୫-ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସେ) ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ପଞ୍ଚମାସମତ୍ତକାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣତିସ୍ସଦାମରିକେନ ସତ୍ତହି ଚ ଦମିଢଅଯୋଧେହି ଉପଦ୍ଦୁତୋ ସଙ୍ଗାମେ ଚ ପରାଜିତୋ ପଲାଯିତ୍ୱା ସାଧିକାନି ଚୁଦ୍ଦସୱସ୍ସାନି ନିଲୀଯିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରୱେସେନ ୱସତି [ମହାୱଂସେ ୩୩-ପରିଚ୍ଛେଦେ ୩୭-ଗାଥାତୋ ପଟ୍ଠାଯ]। ତଦା ଲଙ୍କାଦୀପେ ମନୁସ୍ସା ଚୋରଭଯେନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଭଯେନ ଚ ଉପଦ୍ଦୁତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତେନ ଭିକ୍ଖୂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତତୋ ଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଧାରେନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ଲଙ୍କାଦୀପେଯେୱ ଓହୀନାପି ଥେରା ଯଥାଲଦ୍ଧେହି କନ୍ଦମୂଲପଣ୍ଣେହି ଯାପେନ୍ତା କାଯେ ୱହନ୍ତେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମଂ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତି, ଅୱହନ୍ତେ ୱାଲୁକଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ସୀସାନି ଏକଟ୍ଠାନେ କତ୍ୱା ପରିଯତ୍ତିଂ ସମ୍ମସନ୍ତି। ଏୱଂ ଦ୍ୱାଦସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ସାଟ୍ଠକଥଂ ତେପିଟକଂ ଅହାପେତ୍ୱା ଧାରଯିଂସୁ। ଯଦା ପନ ୱଟ୍ଟଗାମଣିରାଜା ଦମିଢଅରାଜାନଂ ହନ୍ତ୍ୱା (୪୫୫-୪୬୬ ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ) ପୁନପି ରଜ୍ଜଂ କାରେସି [ମହାୱଂସେ ୩୩, ୭୮-ଗାଥା]। ତଦା ତେ ଥେରା ଜମ୍ବୁଦୀପତୋ ପଚ୍ଚାଗତତ୍ଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ତେପିଟକଂ ସୋଧେନ୍ତା ଏକକ୍ଖରମ୍ପି ଅସମେନ୍ତଂ ନାମ ନ ପସ୍ସିଂସୁ [ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୧୩୦; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୧୦]। ଯୋପି ଚ ମହାନିଦ୍ଦେସୋ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକସ୍ସେୱ ଦୁସ୍ସୀଲଭିକ୍ଖୁନୋ ପଗୁଣୋ ଅହୋସି, ସୋପି ମହାତିପିଟକତ୍ଥେରେନ ମହାରକ୍ଖିତତ୍ଥେରଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ରକ୍ଖିତୋ ଅହୋସି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୫]। ଏୱଂ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖରଟ୍ଠକ୍ଖୋଭୁପଦ୍ଦୱେହି ପୀଢଇତତ୍ତା ଦୁକ୍ଖରସମଯେପି ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧାରଯିଂସୁ।

ରାଜା ଅଭଯଗିରିଂ ନାମ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କତୂପକାରପୁଙ୍ଖସ୍ସ ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଦାସି। ସୋ ପନ ଥେରୋ କୁଲସଂସଗ୍ଗବହୁଲତ୍ତା ମହାୱିହାରୱାସୀହି ଭିକ୍ଖୂହି ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନୀହଟୋ। ତଦାସ୍ସ ସିସ୍ସୋ ବହଲମସ୍ସୁତିସ୍ସନାମକୋ ଥେରୋ ତଂ କମ୍ମଂ ପଟିବାହି, ତେନସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମଂ ଅକାସି। ସୋ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭଯଗିରିୱିହାରମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନ ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରେନ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଗଣଂ ୱହନ୍ତୋ ୱସି। ତେ ଚ ଦ୍ୱେ ଥେରା ନ ମହାୱିହାରଂ ପୁନାଗମିଂସୁ [ମହାୱଂସେ ୩୩, ୭୯-ଗାଥାଦୀସୁ। ନିକାଯସଙ୍ଗହେ]। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୀହଢଅଦୀପେ ମହାୱିହାରୱାସୀ, ଅଭଯଗିରିୱାସୀତି ଦ୍ୱେ ନିକାଯାଜାତା। ଇଦଂ ତାୱ ସୀହଢଅଦୀପେ ସାସନପରିହାନିଯା ପଠମଂ କାରଣଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯୁପ୍ପତ୍ତି

ତଦା ଚ ରାଜା ଅଭଯଗିରିୱାସୀସୁଯେୱ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିସେସତୋ ପସନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ତେଯେୱ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ପୱାରେତ୍ୱା ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ରାଜମହାମତ୍ତାଦଯୋପି ଅଭିଞ୍ଞାତା ଅଭିଞ୍ଞାତା ବହୂ ଜନା ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଆରାମେ ଅଞ୍ଞଞ୍ଞତ୍ର ଚ ବହୂ ଆୱାସେ କତ୍ୱା ତେସଂ ଦେନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ବହୂନଂ ଅଭିଞ୍ଞାତଜନାନଂ ସକ୍କତା ଚେୱ ହୋନ୍ତି ପୂଜିତା ଚ ମାନିତା ଚ। ପୁନ ଚ ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋ ବହଲମସ୍ସୁତିସ୍ସଥେରାଦଯୋଇନ୍ଦିଯରଚୁତୋ ଆଗତଂ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକଗଣପରିଯାପନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯସ୍ସ ଧମ୍ମୱିନଯଭୂତଂ ସକ୍କତଭାସାରୋପିତଂ ଅଭିନୱମ୍ପି ପିଟକଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି [ମହାୱଂସେ ୩୩, ୯୯ ଗାଥାସୁ। ନିକାଯସଙ୍ଗହେ], ତେନ ତେପି ଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯିକା ନାମ ଅହେସୁଂ। ଇଦଂ ସୀହଳଦୀପେ ସାସନପରିହାନିଯା ଦୁତିଯଂ କାରଣଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପିଟକତ୍ତୟସ୍ସ ପୋତ୍ଥକାରୋପନଂ

ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ପନ ପୋରାଣିକଂ ପାଳିଭାସାୟ ସଣ୍ଠିତଂ ପରିସୁଦ୍ଧପିଟକମେୱ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ମୁଖପାଠେନେୱ ଧାରେନ୍ତି। ତଦା ପନ ଥେରା ପଚ୍ଛିମଜନାନଂ ସତିପଞ୍ଞାହାନିଂ ଦିସ୍ୱା ବୁଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ତଂକାଲା ମୁଖପାଠେନାଭତଂ ସାଟ୍ଠକଥଂ ପିଟକତ୍ତୟଂ ପୋତ୍ଥକେ ଆରୋପେତୁଂ ସମାରଭିଂସୁ। ସମାରଭମାନା ଚ ତେ ଅନୁରାଧରାଜଧାନିପୁରତୋ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିମିଲପ୍ପମାଣେ ମଲୟଜନପଦେ ମାତୁଲ[ମାତଲେ ଇତି ଏତରହି ୱୋହାରୋ] ନଗରେ ଆଲୋକଲେଣେ ୱସନ୍ତା ଏକସ୍ସ ତଦ୍ଦେସିକସ୍ସ ଜନପଦାଧିପତିନୋ ଆରକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ପୋତ୍ଥକାରୋପନକମ୍ମମକଂସୁ [ମହାୱଂସେ ୩୩, ୧୦୦-୧୦୧-ଗାଥାସୁ]। ତେନିଦଂ ଞାୟତି ‘‘ତଦା ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ଥେରା ରାଜରାଜମହାମତ୍ତେହି ଅଲଦ୍ଧୂପକାରା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ବଲେନେୱ ପିଟକତ୍ତୟସ୍ସ ପୋତ୍ଥକାରୋପନକମ୍ମମକଂସୂ’’ତି ଚ, ‘‘ତଞ୍ଚ ୟଥେୱ ପଚ୍ଛିମଜନାନଂ ସତିପଞ୍ଞାହାନିଂ ଦିସ୍ୱା କତଂ, ତଥେୱ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖରଟ୍ଠକ୍ଖୋଭାଦିଭୟୁପଦ୍ଦୁତକାଲେସୁ ଦୁଦ୍ଧରଭାୱମ୍ପି ଦିସ୍ୱା’’ତି ଚ, ତଥା ‘‘ଅଭୟଗିରିୱାସୀନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତସମୟନ୍ତରୱାଦେହି ଅନାକୁଲନତ୍ଥମ୍ପି କତ’’ନ୍ତି ଚ। ଏୱଂ ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ଥେରା ପରିସୁଦ୍ଧଥେରୱାଦପିଟକଂ ସମୟନ୍ତରେହି ଅସମ୍ମିସ୍ସନତ୍ଥାୟ ୟଥା ପୁରେ, ତଥା ପାଳିଭାସାୟ ଏୱ ପୋତ୍ଥକେ ଆରୋପେତ୍ୱାପି ସୁରକ୍ଖିତଂ ରକ୍ଖିଂସୁ। ୟଦି ହି ତଦା ତେପିଟକଂ ପୋତ୍ଥକେସୁ ଅନାରୋପିତମସ୍ସ, ପଚ୍ଛାକାଲେସୁ ସମୟନ୍ତରତୋ ଆଗତସୁତ୍ତାନି ‘‘ନେତାନି ଅମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସୁକରାନି ଭୱେୟ୍ୟୁଂ। ୟତୋ ଚ ଖୋ ତଦା ସାଟ୍ଠକଥଂ ତେପିଟକଂ ପୋତ୍ଥକେସୁ ଆରୋପିତଂ, ତତୋୟେୱ ଅନାଗତକାଲେସୁ ସମୟନ୍ତରାଗତସୁତ୍ତାନି ତେହି ପୋତ୍ଥକେହି ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ସୁକରାନି ହୋନ୍ତି।

ତଥା ହି ଭାତିୟରାଜକାଲେ (୫୨୪-୫୫୨-ବୁ-ୱ) ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ଅଭୟଗିରିୱାସୀହି ୱିନୟେ ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତଦା ରାଜା ଦୀଘକାରାୟନଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି। ସୋ ଉଭିନ୍ନଂ ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଅଦାସି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୪]। ତଥା ୱୋହାରକତିସ୍ସରାଜକାଲେ ଚ (୭୫୮-୭୮୦ ବୁ-ୱ) ଗୋଠାଭୟରାଜକାଲେ ଚ (୭୯୭-୮୧୦ ବୁ-ୱ) ଥେରୱାଦିକା ପୋତ୍ଥକାରୂଳ୍ହେନ ଧମ୍ମୱିନୟେନ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ଅଧମ୍ମୱାଦଂ ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁ [ନିକାୟସଙ୍ଗହେ ୧୨-ପିଟ୍ଠେ]।

ଅଧମ୍ମୱାଦୁପ୍ପତ୍ତି

ଅଯଂ ପନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସାସନମଲଭୂତାନଂ ଅଧମ୍ମୱାଦାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି। ଅସୋକରଞ୍ଞୋ ହି କାଲେ ଉପ୍ପଦ୍ଧାଜେତ୍ୱା ନିକ୍କଡ୍ଢିତା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅଲଦ୍ଧପତିଟ୍ଠା କୋଧାଭିଭୂତା ପାଟଲିପୁତ୍ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରାଜଗହସମୀପେ ନାଲନ୍ଦାଯଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଏୱଂ ସମ୍ମନ୍ତଯିଂସୁ ''ମହାଜନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅନୱଗାହଟ୍ଠାଯ ସକ୍କାନଂ ଧମ୍ମୱିନଯୋ ନାସେତବ୍ବୋ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ତେସଂ ସମଯଂ ଅଜାନନ୍ତେହି ନ ସକ୍କା କାତୁଂ, ତସ୍ମା ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନ ପୁନପି ତତ୍ଥ ପବ୍ବଜିତବ୍ବମେୱା''ତି। ତେ ଏୱଂ ସମ୍ମନ୍ତଯିତ୍ୱା ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୱାଦୀନମନ୍ତରଂ ପୱିସିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତଦଞ୍ଞେସଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ମହାସଙ୍ଘିକାଦିନିକାଯାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯଭାୱଂ ଅଜାନାପେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପିଟକତ୍ତଯମୁଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତଞ୍ଚ ୱିପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତତୋ କୋସମ୍ବିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମୱିନଯନାସନାଯ ଉପାଯଂ ମନ୍ତଯିତ୍ୱା ୨୫୩-ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସେ ଛସୁ ଠାନେସୁ ୱସନ୍ତା (୧) ହେମୱତିକୋ (୨) ରାଜଗିରିକୋ (୩) ସିଦ୍ଧତ୍ଥିକୋ (୪) ପୁବ୍ବସେଲିଯୋ (୫) ଅପରସେଲିଯୋ (୬) ୱାଜିରିଯୋ (୭) ୱେତୁଲ୍ଲୋ (୮) ଅନ୍ଧକୋ (୯) ଅଞ୍ଞମହାସଙ୍ଘିକୋତି ନୱ ଅଭିନୱେ ନିକାଯେ ଉପ୍ପାଦେସୁଂ [ନିକାଯସଙ୍ଗହେ ୯-ପିଟ୍ଠେ]। ତେସଂ ନାମାନି ଚ ଲଦ୍ଧିଯୋ ଚ କଥାୱତ୍ଥୁଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତାଯେୱ।

ତେସୁ ହେମୱତିକା ସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକଂ ବୁଦ୍ଧଭାସିତଭାୱେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା

(୧) ୱଣ୍ଣପିଟକଂ ନାମ ଗନ୍ଥଂ ଅକଂସୁ।

ରାଜଗିରିକା (୨) ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲପିଟକଂ,

ସିଦ୍ଧତ୍ଥିକା (୩) ଗୂଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତରଂ,

ପୁବ୍ବସେଲିଯା (୪) ରଟ୍ଠପାଲଗଜ୍ଜିତଂ,

ଅପରସେଲିଯା (୫) ଆଳୱକଗଜ୍ଜିତଂ,

ୱଜିରପବ୍ବତୱାସିନୋ ୱାଜିରିଯା (୬) ଗୂଳ୍ହୱିନଯଂ ନାମ ଗନ୍ଥଂ ଅକଂସୁ।

ତେଯେୱ ସବ୍ବେ ମାଯାଜାଲତନ୍ତ-ସମାଜତନ୍ତାଦିକେ ଅନେକେ ତନ୍ତଗନ୍ଥେ ଚ, ମରୀଚିକପ୍ପ-ହେରମ୍ଭକପ୍ପାଦିକେ ଅନେକେ କପ୍ପଗନ୍ଥେ ଚ ଅକଂସୁ।

ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦିନୋ ପନ (୭) ୱେତୁଲ୍ଲପିଟକମକଂସୁ।

ଅନ୍ଧକା ଚ (୮) ରତନକୂଟାଦିକେ ଗନ୍ଥେ,

ଅଞ୍ଞମହାସଙ୍ଘିକା ଚ (୯) ଅକ୍ଖରସାରିଯାଦିସୁତ୍ତନ୍ତେ ଅକଂସୁ [ନିକାଯସଙ୍ଗହେ ୯-ପିଟ୍ଠେ]।

ତେସୁ ପନ ସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକେସୁ ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦୋ, ୱାଜିରିଯୱାଦୋ, ରତନକୂଟସତ୍ଥନ୍ତି ଇମାନିଯେୱ ତୀଣି ଲଙ୍କାଦୀପମୁପାଗତାନି, ଅଞ୍ଞାନି ପନ ୱଣ୍ଣପିଟକାଦୀନି ଜମ୍ବୁଦୀପେଯେୱ ନିୱତ୍ତନ୍ତୀତି ନିକାଯସଙ୍ଗହେ ୱୁତ୍ତଂ। ୱଣ୍ଣପିଟକାଦୀନମ୍ପି ପନ ଲଙ୍କାଦୀପମୁପାଗତଚ୍ଛାଯା ଦିସ୍ସତେୱ। ତଥା ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ (୩, ୯-ପିଟ୍ଠେ)

''ୱଣ୍ଣପିଟକ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲପିଟକରଟ୍ଠପାଲଗଜ୍ଜିତଆଳୱକଗଜ୍ଜିତଗୂଳ୍ହମଗ୍ଗଗୂଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତର ଗୂଳ୍ହୱିନଯ ୱେଦଲ୍ଲପିଟକାନି [ଏତ୍ଥ ''ୱେପୁଲ୍ଲ, ୱେଦଲ୍ଲଂ, ୱେତୁଲ୍ଲନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବୋଧିସତ୍ତପିଟକସ୍ସେୱ ନାମ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଗେନ ନାମ ଆଚରିଯେନ ଅଭିଧମ୍ମସମୁଚ୍ଚଯେ ନାମ ମହାଯାନିକଗନ୍ଥେ (୭୯-ପିଟ୍ଠେ) ''ୱେପୁଲ୍ଲଂ କତମଂ? ବୋଧିସତ୍ତପିଟକସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଭାସିତଂ। ଯଦୁଚ୍ଚତେ ୱେପୁଲ୍ଲଂ, ତଂ ୱେଦଲ୍ଲମପ୍ୟୁଚ୍ଚତେ, ୱେତୁଲ୍ଲମପ୍ୟୁଚ୍ଚତେ। କିମତ୍ଥଂ ୱେପୁଲ୍ଲମୁଚ୍ଚତେ? ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖାଧିଟ୍ଠାନତୋ, ଉଦାରଗମ୍ଭୀରଧମ୍ମଦେସନାତୋ ଚ।

କିମତ୍ଥମୁଚ୍ଛତେ ୱେଦଲ୍ଲଂ? ସବ୍ବାୱରଣୱିଦଲନତୋ। କିମତ୍ଥମୁଚ୍ଛତେ ୱେତୁଲ୍ଲଂ? ଉପମାନଧମ୍ମାନଂ ତୁଲନାଭାୱତୋ’’ତି] ପନ ଅବୁଦ୍ଧୱଚନାନିଯେୱାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ।

ସାରତ୍ଥପ୍ପକାସିନିଯା ସଂଯୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (୨, ୧୮୬-ପିଟ୍ଠେ)

‘‘ଗୂଳ୍ହୱିନଯଂ ଗୂଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତରଂ ଗୂଳ୍ହମହୋସଧଂ ୱଣ୍ଣପିଟକଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲପିଟକଂ ରଟ୍ଠପାଲଗଜ୍ଜିତଂ ଆଳୱକଗଜ୍ଜିତଂ ୱେଦଲ୍ଲପିଟକନ୍ତି ଅବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକଂ ନାମା’’ତି ଚ–

ତେସଂ ପଟିକ୍ଖେପୋ ଦିସ୍ସତି। ନ ହି ତାନି ଅସୁତ୍ୱା, ତେସଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ସୀହଳଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ତାନି ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ସକ୍କା, ନାପି ତଂ ପଟିକ୍ଖେପୱଚନଂ ଜମ୍ବୁଦୀପିକଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ ୱଚନଂ ଭୱିତୁଂ, ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ସୀହଳଦୀପଂ ଗମନସମଯେ ତେସଂଯେୱ ଅଭାୱତୋ। ତସ୍ମା ତାନି ଚ ତଦଞ୍ଞାନି ଚ ମହାଯାନିକପିଟକାନି ତଂକାଲିକାନି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସୀହଳଦୀପମୁପାଗତାନୀତି ଗହେତବ୍ବାନି। ତେସୁ ଚ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକଗଣପରିଯାପନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯସ୍ସ ପିଟକାନଂ ତଦୁପାଗମନଂ ପୁବ୍ବେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଦଞ୍ଞେସଂ ପନ ତଦୁପାଗମନଂ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦସ୍ସ ପଠମନିଗ୍ଗହୋ

ୱୋହାରକତିସ୍ସରଞ୍ଞୋ କାଲେ (୭୫୮-୭୮୦-ବୁ-ୱ) ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋ ଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯିକା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସାସନୱିନାସନତ୍ଥାଯ ଭିକ୍ଖୁୱେସଧାରୀହି ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦିବ୍ରାହ୍ମଣେହି ରଚିତଂ ୱେତୁଲ୍ଲପିଟକଂ ସମ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ବୁଦ୍ଧଭାସିତ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ତଂ ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ଥେରୱାଦିକା ଧମ୍ମୱିନଯେନ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ଅଧମ୍ମୱାଦୋତି ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ସବ୍ବସତ୍ଥପାରଗୁଂ କପିଲଂ ନାମ ଅମଚ୍ଚଂ ପେସେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅବୁଦ୍ଧଭାସିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ୱେତୁଲ୍ଲପୋତ୍ଥକଂ ଝାପେତ୍ୱା ତଲ୍ଲଦ୍ଧିକେ ଚ ପାପଭିକ୍ଖୂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ଜୋତେସି [ନିକାଯସଙ୍ଗହେ ୧୨-ପିଟ୍ଠେ]। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ମହାୱଂସେ –

୩୬-୪୧।

‘‘ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା, କାରେତ୍ୱା ପାପନିଗ୍ଗହଂ;

କପିଲେନ ଅମଚ୍ଚେନ, ସାସନଂ ଜୋତଯୀ ଚ ସୋ’’ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ସାଗଲିଯନିକାଯୁପ୍ପତ୍ତି

ପୁନପି ତେ ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋ ଗୋଠାଭଯରଞ୍ଞୋ କାଲେ (୭୯୭-୮୧୦-ବୁ-ୱ) ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦଂ ତଥେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତି। ତଦା ପନ ତେସୁ ଉସ୍ସିଲିଯାତିସ୍ସୋ ନାମ ମହାଥେରୋ ୱୋହାରକତିସ୍ସରାଜକାଲେ ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କତନିଗ୍ଗହଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ୱିଚାରଣସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସମଯେ ତଥେୱ ଭୱେଯ୍ଯ, ନ ଭଦ୍ଦକମେତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ନ ମଯଂ ତେହି ଏକତୋ ହୋମା’’ତି ତିସତମତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଗିରିୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯତୋ ୱିସୁଂ ହୁତ୍ୱା ୱସି। ତେସୁ ସାଗଲୋ ନାମ ମହାଥେରୋ ତତ୍ଥେୱ ଦକ୍ଖିଣଗିରିମ୍ହି ୱସନ୍ତୋ ଆଗମଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନମକାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ଥେରମାରବ୍ଭ ତସ୍ସନ୍ତେୱାସିନୋ ସାଗଲିଯା ନାମ ଅହେସୁଂ। ତେସମ୍ପି ୱାଦୋ ପଚ୍ଛା ମହାସେନରାଜକାଲେ ଜେତୱନୱିହାରେ ପଟ୍ଠରି [ନିକାଯ ୧୩-ପିଟ୍ଠେ]।

ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦସ୍ସ ଦୁତିଯନିଗ୍ଗହୋ

ଗୋଠାଭଯୋ ପନ ରାଜା ପଞ୍ଚସୁ [ମହାୱିହାର, ଚେତିଯ, ଥୂପାରାମ, ଇସ୍ସରସମଣକ, ୱେସ୍ସଗିରିୱିହାରସଙ୍ଖାତେସୁ] ୱିହାରେସୁ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଏକତୋ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦସ୍ସ ଅବୁଦ୍ଧଭାସିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂୱାଦିନୋ ସଟ୍ଠି ପାପଭିକ୍ଖୂ ଲକ୍ଖଣାହତେ କତ୍ୱା ରଟ୍ଠତୋ ପବ୍ବାଜେସି, ୱେତୁଲ୍ଲପୋତ୍ଥକାନି ଚ ଝାପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ଜୋତେସି [ମହାୱଂସେ ୩୬, ୧୧୧-୧୧୨-ଗାଥାସୁ, ନିକାଯ ୧୩-ପିଟ୍ଠେ]।

ତଦା ରଟ୍ଠତୋ ପବ୍ବାଜିତେସୁ ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ କେଚି କାୱୀରପଟ୍ଟନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଏକୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯମାଣୱକୋ ଦେସନ୍ତରତୋ କାୱୀରମାଗନ୍ତ୍ୱା ପଟ୍ଟନଗାମିକେହି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କତୂପହାରଂ ଦିସ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରଂ ନିସ୍ସାଯ ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘମିତ୍ତୋତି ନାମେନ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ସୋ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ଧମ୍ମୱିନିଚ୍ଛଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଗୋଠାଭଯରଞ୍ଞା ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦହେତୁ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରଟ୍ଠା ପବ୍ବାଜିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ କୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ''ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦଂ ୱା ନେ ଗାହାପେସ୍ସାମି, ୱିହାରେ ୱା ନେସଂ ଉମ୍ମୂଲେତ୍ୱା ୱିନାସେସ୍ସାମୀ''ତି ସୀହଳଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପସାଦେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତେ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେସ୍ସାମୀତି ଆରଭି। ତଥାପି ଅତ୍ତନୋ ୱାଦସ୍ସ ଜାନନସମତ୍ଥଂ ଜେଟ୍ଠତିସ୍ସଂ ଓହାଯ ଅନାଗତେ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନଂ କାରାପେତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ କନିଟ୍ଠଂ ମହାସେନକୁମାରମେୱ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେସି। ୱିତ୍ତୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ଜେଟ୍ଠତିସ୍ସକୁମାରେ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ତେ (୮୧୦-୮୧୯-ବୁ-ୱ) ସୋ ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଭୀତୋ କାୱୀରପଟ୍ଟନମେୱ ଗତୋ [ମହାୱଂସେ ୩୬, ୧୧୩-ଗାଥାଦୀସୁ, ନିକାଯ ୧୪-ପିଟ୍ଠେ]।

ମହାସେନରଞ୍ଞୋ ପନ କାଲେ (୮୧୯-୮୪୫-ବୁ-ୱ) ସୋ ପୁନ ସୀହଳଦୀପମାଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭଯଗିରିୱିହାରେ ୱସନ୍ତୋ ମହାୱିହାରୱାସୀହି ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦଂ ଗାହାପେତୁଂ ନାନାପକାରେହି ୱାଯାମମକାସି। ତଥାପି ତେହି ତଂ ଗାହାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନାନାକାରଣେହି ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ''ଯୋ କୋଚି ଏକସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ଆହାରଂ ଦଦେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ସତଂ ଦଣ୍ଡୋ''ତି ରଞ୍ଞୋ ଆଣାଯ ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସି। ତଦା ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ନଗରେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତା ତଯୋ ଦିୱସେ ଭିକ୍ଖମଲଦ୍ଧା ମହାପାସାଦେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ସଚେ ମଯଂ ଖୁଦାହେତୁ ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋତି ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାମ, ବହୂ ଜନା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପାଯଗାମିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମଯଞ୍ଚ ସଦ୍ଧେ ସାୱଜ୍ଜା ଭୱିସ୍ସାମ, ତସ୍ମା ନ ମଯଂ ଜୀୱିତହେତୁପି ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ସମ୍ମନ୍ତଯିତ୍ୱା ମହାୱିହାରାଦିକେ ସବ୍ବୱିହାରେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ରୋହଣଜନପଦଞ୍ଚ ମଲଯପଦେସଞ୍ଚ ଅଗମିଂସୁ [ମହାୱଂସେ ୩୭, ୨-୬-ଗାଥାସୁ। ନିକାଯସଙ୍ଗହେ ୧୪-ପିଟ୍ଠେ]।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦୋ

କୀଦିସୋ ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦୋ ନାମ, ଯତୋ ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ଅତିୱିଯ ଜିଗୁଚ୍ଛିଂସୁତି? ଇଦାନି ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦସ୍ସ ସରୂପଂ ସଙ୍କାକାରେନ ପକାସେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ୱେତୁଲ୍ଲନାମେନ ପୋତ୍ଥକାନଂ ୱା ନିକାଯସ୍ସ ୱା ଏତରହି ଅପାକଟଭାୱତୋ। ଅଭିଧମ୍ମପିଟକେ ପନ କଥାୱତ୍ଥୁଅଟ୍ଠକଥାଯଂ [କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୭୯୩-୭୯୪ ଆଦଯୋ] କତିପଯା ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦା ଆଗତା। କଥଂ? –

''ପରମତ୍ଥତୋ ମଗ୍ଗଫଲାନେୱ ସଙ୍ଘୋ, ମଗ୍ଗଫଲେହି ଅଞ୍ଞୋ ସଙ୍ଘୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମଗ୍ଗଫଲାନି ଚ ନ କିଞ୍ଚି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘୋ ଦକ୍ଖିଣଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ଚ (୧)।

''ମଗ୍ଗଫଲାନେୱ ସଙ୍ଘୋ ନାମ, ନ ଚ ତାନି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘୋ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତୀ''ତି ଚ (୨)।

''ମଗ୍ଗଫଲାନେୱ ସଙ୍ଘୋ ନାମ, ନ ଚ ତାନି କିଞ୍ଚି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘୋ ଭୁଞ୍ଜତି ପିୱତି ଖାଦତି ସାଯତୀ''ତି ଚ (୩)।

ମଗ୍ଗଫଲାନେୱ ସଙ୍ଘୋ ନାମ, ନ ଚ ସକ୍କା ତେସଂ କିଞ୍ଚି ଦାତୁଂ, ନ ଚ ତେହି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ, ନାପି ତେସଂ ଦାନେନ କୋଚି ଉପକାରୋ ଇଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲ''ନ୍ତି ଚ (୪)।

''ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ନ କିଞ୍ଚି ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଲୋକାନୁୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ପନ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନଂ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ନିରୁପକାରତ୍ତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ତସ୍ମିଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲ''ନ୍ତି ଚ (୫)।

''ଭଗୱା ତୁସିତଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ୱସତି, ନ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ନିମ୍ମିତରୂପମତ୍ତକଂ ପନେତ୍ଥ ଦସ୍ସେତୀ''ତି ଚ (୬)।

''ତୁସିତପୁରେ ଠିତୋ ଭଗୱା ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥାଯ ଅଭିନିମ୍ମିତଂ ପେସେସି, ତେନ ଚେୱ, ତସ୍ସ ଚ ଦେସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ନ ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା''ତି ଚ (୭)।

''ଏକାଧିପ୍ପାଯେନ ମେଥୁନୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିସେୱିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – କାରୁଞ୍ଞେନ ୱା ଏକେନ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଏକାଧିପ୍ପାଯୋ, ସଂସାରେ ୱା ଏକତୋ ଭୱିସ୍ସାମାତି ଇତ୍ଥିଯା ସଦ୍ଧିଂ ବୁଦ୍ଧପୂଜାଦୀନି କତ୍ୱା ପଣିଧିୱସେନ ଏକୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଅସ୍ସାତି ଏକାଧିପ୍ପାଯୋ, ଏୱରୂପୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଜନାନଂ ଏକାଧିପ୍ପାଯୋ ମେଥୁନୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିସେୱିତବ୍ବୋ''ତି ଚ (୮) ଏୱଂ ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦୀନଂ ଲଦ୍ଧିଯୋ ଆଗତା, ଏତ୍ତକାଯେୱ ନେସଂ ୱାଦା ଥେରୱାଦଗନ୍ଥୱସେନ ଦାନି ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଆଦିତୋ ଚତୂହି ୱାଦେହି ସୁତ୍ତନ୍ତାଗତସଙ୍ଘୋ ଚ ମିଚ୍ଛା ଗହିତୋ, ୱିନଯାଗତସଙ୍ଘୋ ଚ ସବ୍ବଥା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତଦନନ୍ତରଂ ତଯୋ ୱାଦା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନୱାଦାନୁୱତ୍ତକା। ଅନ୍ତିମସ୍ସ ପନ ଅସଦ୍ଧମ୍ମୱାଦଭାୱୋ ଅତିୱିଯ ପାକଟୋତି।

ଅଭିଧମ୍ମସମୁଚ୍ଚଯେ ପନ ୱେତୁଲ୍ଲପିଟକସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତପିଟକଭାୱୋ ପକାସିତୋ, ତସ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମପୁଣ୍ଡରିକସୁତ୍ତାଦିକେ ବୋଧିସତ୍ତପିଟକେ ଆଗତୱାଦୋପି ''ୱେତୁଲ୍ଲୱାଦୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ [ଅଭିଧମ୍ମସମୁଚ୍ଚଯେ ୭୯-ପିଟ୍ଠେ]।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ମହାୱିହାରନାସନଂ

ମହାୱିହାରୱାସୀସୁ ପନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସକୱିହାରେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗତେସୁ ସଙ୍ଘମିତ୍ତୋ ପାପଭିକ୍ଖୁ ରାଜାନଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଲୋହପାସାଦାଦିକେ ଚତୁସଟ୍ଠାଧ୍କେ ତିସତମତ୍ତେ ପରିୱେଣପାସାଦେ ନାସେତ୍ୱା ସମୂଲଂ ଉଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ଅଭଯଗିରିୱିହାରଂ ଆନଯାପେସି। ୱିହାରଭୂମିଯଞ୍ଚ କସାପେତ୍ୱା ଅପରଣ୍ଣେ ୱପାପେସି। ଏୱଂ ତଦା ମହାୱିହାରୋ ନୱ ୱସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୂହି ସୁଞ୍ଞୋ ଅହୋସି ଆୱାସୱିରହିତୋ ଚ। ଅଥ ରାଜା ମେଘୱଣ୍ଣାଭଯସ୍ସ ନାମ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତଭୂତସ୍ସ ଅମଚ୍ଚସ୍ସ ସନ୍ତଜ୍ଜନପୁବ୍ବଙ୍ଗମେନ ୱଚନେନ ମହାୱିହାରଂ ପୁନ ପାକତିକଂ କତ୍ୱା ତେ ଚାପି ଅପକ୍କନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆନେତ୍ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହି [ମହାୱଂସେ ୩୭-୩୦-ଗାଥାସୁ। ନିକାଯସଙ୍ଗହେ ୧୪-୧୫-ପିଟ୍ଠେସୁ]।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଜେତଵନଵାସିନିକାଯୁପ୍ପତ୍ତି

ପୁନପି ରାଜା ଦକ୍ଖିଣାରାମଵାସିମ୍ହି ଜିମ୍ହମାନସେ କୁହକତିସ୍ସତ୍ଥେରେ ପସନ୍ନୋ ହୁତ୍ଵା ତସ୍ସତ୍ଥାଯ ମହାଵିହାରସୀମବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୋତିଵନୁଯ୍ଯାନେ ଜେତଵନଵିହାରଂ କାରେତୁମାରଭି। ମହାଵିହାରଵାସିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ନିଵାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପୁନପି ତତୋ ଅପକ୍କମିଂସୁ। ତଦାପି ମହାଵିହାରୋ ନଵ ମାସାନି ଭିକ୍ଖୂହି ସୁଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ରାଜା ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯଵସେନେଵ ତତ୍ଥ ଜେତଵନଵିହାରଂ କାରେତ୍ଵା ତସ୍ସ କୁହକତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଦାସିଯେଵ। ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣଗିରିଵିହାରତୋ ସାଗଲିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଵସିଂସୁ। ପଚ୍ଛା ଚ ତେ ଅମ୍ବସାମଣେରସିଲାକାଲରଞ୍ଞୋ କାଲେ (୧୦୬୭-୧୦୮୦-ବୁ-ଵ) ଵେତୁଲ୍ଲଵାଦିନୋ ଅହେସୁଂ [ମହାଵଂସେ ୩୭, ୩୨-ଗାଥାଦୀସୁ, ନିକାଯସଙ୍ଗହେ ୧୫-ପିଟ୍ଠେ]।

ଏଵଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ସୀହଳଦୀପମାଗମନକାଲତୋ (୯୬୫-ବୁ-ଵ) ପୁବ୍ବେଯେଵ ଵିସୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଵାଦୀହି ମହାଵିହାରଵାସୀହି ଵିରୁଦ୍ଧସମଯା ଅଭଯଗିରିଵାସିନୋ (୪୫୫-ବୁ-ଵ) ସାଗଲିଯା (୭୯୭-୮୧୦-ବୁ-ଵ) ଜେତଵନଵାସିନୋ (୮୨୯-୮୪୫-ବୁ-ଵ) ଚାତି ତଯୋ ନିକାଯା ଉପ୍ପନ୍ନା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ପନ ଅଭଯଗିରିଵାସିନୋଯେଵ ଵିସେସତୋ ପାକଟା ତେଵ ହୋନ୍ତି ବଲଵନ୍ତୋ ଚ। ତଥା ହି ତେ ଵିସୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଵାଦପିଟକଞ୍ଚ ଵଜ୍ଜିପୁତ୍ତକପରିଯାପନ୍ନଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯପିଟକଞ୍ଚ ମହିସାସକାଦିନିକାଯପିଟକଞ୍ଚ ମହାଯାନପିଟକଞ୍ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ତେସୁ ଧମ୍ମରୁଚିନିକାଯପିଟକସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାଵୋ ପାକଟୋଯେଵ। ମହିସାସକାଦିନିକାଯପିଟକସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାଵୋ ପନ ଫାହିଯନାମସ୍ସ ଚିନଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଦ୍ଧାନକ୍କମସଲ୍ଲକ୍ଖଣକଥାଯ ଚେଵ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଵଣ୍ଣପିଟକାଦିନାମଵସେନ ଚ ଵେଦିତବ୍ବୋ, ତଥା ମହାଯାନପିଟକସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାଵୋପି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଫାହିଯମଦ୍ଧାନକ୍କମକଥା

ଫାହିଯନାମେନ ହି ଚିନଭିକ୍ଖୁନା ୯୫୬-ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସେ ସୀହଳଦୀପତୋ ସକ୍କତଭାସାରୋପିତଂ ମହିସାସକୱିନଯପିଟକଞ୍ଚ ଦୀଘାଗମୋ ଚ ସଂଯୁତ୍ତାଗମୋ ଚ ସନ୍ନିପାତପିଟକଞ୍ଚ ଅତ୍ତନା ସହ ଚିନରଟ୍ଠମାନୀତନ୍ତି ତସ୍ସ ଅଦ୍ଧାନକ୍କମକଥାଯଂ ଦସ୍ସିତଂ। ତଞ୍ଚ ସଙ୍କଂ ଅଭଯଗିରିୱିହାରତୋଯେୱ ଲଦ୍ଧମସ୍ସ, ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ସକ୍କତାରୋପିତପିଟକାଭାୱତୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୱଣ୍ଣପିଟକାଦୀନି ଚ ତତ୍ଥେୱ ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ମହାୱିହାରୱାସୀହି ତେସଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱତୋ। ତଥା ‘‘ଫାହିଯଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସୀହଳଦୀପେ ପଟିୱସନକାଲେ (୯୫୪-୯୫୬-ବୁ-ୱ) ମହାୱିହାରେ ତିସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତେ ଥେରୱାଦପିଟକମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନ ମହାଯାନପିଟକଂ। ଅଭଯଗିରିୱିହାରେ ପଞ୍ଚସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତେ ପନ ଦ୍ୱେପି ପିଟକାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ମହାଯାନପିଟକଞ୍ଚେୱ ଥେରୱାଦପିଟକଞ୍ଚା’’ତି ଚ ତେନେୱ ଚିନଭିକ୍ଖୁନା ଦସ୍ସିତଂ।

ଯସ୍ମା ପନ ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋ ମହାଯାନପିଟକମ୍ପି ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ମହାଯାନିକାନଂ ପଧାନାଚରିଯଭୂତେହି ଅସ୍ସଘୋସନାଗଜ୍ଜୁନେହି କତଗନ୍ଥାପି ସଂୱିଜ୍ଜମାନାଯେୱ ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ତତୋଯେୱ ତେସଂ ନଯଞ୍ଚ ନାମଞ୍ଚ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋପି ଅଞ୍ଞେପି ତଂକାଲିକା ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ସୁତସମ୍ପନ୍ନା ଥେରା ଜାନେଯ୍ୟୁଂଯେୱ। ଅପିଚ ଦକ୍ଖିଣୈନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ ସମୁଦ୍ଦସମୀପେ ଗୁନ୍ତାଜନପଦେ ନାଗାରଜ୍ଜୁନକୋଣ୍ଡଂ ନାମ ଠାନମତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ନାଗଜ୍ଜୁନୋ ମହାଯାନିକାନଂ ପଧାନାଚରିଯଭୂତୋ ୱସନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ଚ ତଦ୍ଦେସିକଭାୱନିମିତ୍ତଂ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ପଚ୍ଛତୋ (୩୩-ପିଟ୍ଠେ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ତସ୍ମାପି ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ନାଗଜ୍ଜୁନସ୍ସ ଚ ଅସ୍ସଘୋସସ୍ସ ଚ ନଯଞ୍ଚ ନାମଞ୍ଚ ଜାନେଯ୍ୟଯେୱାତି ସକ୍କା ଅନୁମିନିତୁଂ।

ଜାନତୋଯେୱ ପନ ତେସଂ ନଯସ୍ସ ୱା ନାମସ୍ସ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯମପ୍ପକାସନଂ ତେସଂ ନିକାଯନ୍ତରଭାୱତୋଯେୱସ୍ସ। ତଥା ହି ତେସଂ ଅସ୍ସଘୋସନାଗଜ୍ଜୁନାନଂ ଅସ୍ସଘୋସୋ[(୫୭୦-୬୭୦-ବୁଦ୍ଧୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ)] ଥେରୱାଦତୋ ଭିନ୍ନେସୁ ଏକାଦସସୁ ଗଣେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥିୱାଦଗଣେ ପରିଯାପନ୍ନୋ, ନାଗଜ୍ଜୁନୋ ଚ ମହାସଙ୍ଘିକ-ଚେତିଯୱାଦିଗଣାଦୀହି ଜାତେ ମହାଯାନନିକାଯେ ପରିଯାପନ୍ନୋ, ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ଚ ଆଦିତୋଯେୱ ପଟ୍ଠାଯ ନିକାଯନ୍ତରସମଯେହି ଅସମ୍ମିସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ପିଟକଂ ଅତୀୱ ଆଦରଂ କତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତି, ଅଯଞ୍ଚ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ତେସମଞ୍ଞତରୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତସ୍ସ ଗନ୍ଥନିଗମନେସୁ ‘‘ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱଂସାଲଙ୍କାରଭୂତେନା’’ତି। ତସ୍ମା ‘‘ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ତେସଂ ନଯଂ ଜାନନ୍ତୋଯେୱ ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥେସୁ ନିକାଯନ୍ତରସମଯେହି ଅସମ୍ମିସ୍ସନତ୍ଥଂ ନପ୍ପକାସେସୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯାନି ‘‘ବୋଧିମଣ୍ଡସମୀପମ୍ହି, ଜାତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତସ୍ସ ମହାୱଂସୱଚନସ୍ସ ୱିଚାରଣମୁଖେନ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ୱମ୍ଭନୱଚନାନି ଧମ୍ମାନନ୍ଦକୋସମ୍ବିନା ୱୁତ୍ତାନି, ତାନି ଅମୂଲକଭାୱେନ ଅନୁୱିଚାରିତାନି। ତଥାପି ‘‘ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ବୋଧିମଣ୍ଡସମୀପେ ଜାତୋ’’ତି ଏତଂ ପନ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତୁଂ ଦଳ୍ହକାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତେୱ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ମହାୱଂସୱଚନଂ, ଯମ୍ପି ବୁଦ୍ଧଘୋସୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ମହାୱଂସମେୱ ନିସ୍ସାଯ ୱୁତ୍ତୱଚନତ୍ତା ନ ଦଳ୍ହକାରଣଂ ହୋତୀତି।

ମରମ୍ମରଟ୍ଠିକଭାୱକଥା

ଏକଚ୍ଚେ ପନ ମରମ୍ମରଟ୍ଠିକା ‘‘ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ମରମ୍ମରଟ୍ଠେ ସଥୁଂ ନାମ ନଗରତୋ ସୀହଳଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଗହଟ୍ଠକଥାଯୋ ଅକାସୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଧମ୍ମାନନ୍ଦେନ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ‘‘ତମ୍ପି ଥୋକଂ ଯୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନଂ, ଅହଂ ଏୱଂ ସଦ୍ଦହାମି ‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଦକ୍ଖିଣୈନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ ତେଲଙ୍ଗଜାତିକୋ’ତି, ତେଲଙ୍ଗଜାତିକା ଚ ବହୂ ଜନା ମରମ୍ମରଟ୍ଠେ ଚ ଇନ୍ଦୋଚିନ ରଟ୍ଠେ ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସନ୍ତି, ତଲ୍ଲିଙ୍ଗ? ଇତି ୱୋହାରୋ ଚ ତତୋଯେୱ ତେଲଙ୍ଗପଦତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ତଥା ‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯୋ କତ୍ୱା ସୀହଳଦୀପତୋ ମରମ୍ମରଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଭାଗେ ତତ୍ଥେୱ ୱସୀ’ତିପି ଗହେତୁଂ ସକ୍କା, ତସ୍ସ ହି ଗନ୍ଥା ମରମ୍ମରଟ୍ଠେ ସୀହଳଅରଟ୍ଠତୋପି ସୁରକ୍ଖିତତରା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଚ ୱତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାପିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକଭାୱଯୁତ୍ତି

ବହୂ ପନ ଆଧୁନିକା ୱିଚକ୍ଖଣା ଧମ୍ମାନନ୍ଦାଦଯୋ ''ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାକାରା ଥେରା ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକାଯେୱ। ତଥା ହି ବୁଦ୍ଧୱଂସଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ଅଭିଧମ୍ମାୱତାରଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠକଥାଯ ଚ କାରକୋ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଚୋଳରଟ୍ଠେ ତମ୍ବପଣ୍ଣିନଦିଯଂ ଉରଗନଗରେ ଜାତୋ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ଏକକାଲିକୋ ଚ। ପରମତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯ-ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦ-ଅଭିଧମ୍ମତ୍ଥସଙ୍ଗହାନଂ କାରକୋ ଆଚରିଯଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ[ଏକଚ୍ଚେ ପନ ୱଦନ୍ତି-ପରମତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯକାରକୋ ଏକୋ, ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦଅଭିଧମ୍ମତ୍ଥସଙ୍ଗହାନଂ କାରକୋ ଏକୋତି ଦ୍ୱେ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରାତି]କଞ୍ଚିୱରରଟ୍ଠେ କାୱେରିନଗରଜାତିକୋ। ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯପରିଯାପନ୍ନୋଦାନାଦିପାଳିଇଯା ସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତାଯ ପରମତ୍ଥଦୀପନିଯା କାରକୋ ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରୋପି ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ କଞ୍ଚିପୁରଜାତିକୋ। ତଥେୱାଯମ୍ପୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ମନୋରଥପୂରଣିଯା ନାମ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଟ୍ଠକଥାଯ ନିଗମନେ –

''ଆଯାଚିତୋ ସୁମତିନା, ଥେରେନ ଭଦନ୍ତଜୋତିପାଲେନ;

କଞ୍ଚିପୁରାଦୀସୁ ମଯା, ପୁବ୍ବେ ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତେନା''ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ କଞ୍ଚିପୁରଂ ନାମ ମଦରସନଗରସ୍ସ ଇସକଂ ପଚ୍ଛିମନିସ୍ସିତେ ଦକ୍ଖିଣଦିସାଭାଗେ ପଞ୍ଚତତ୍ତାଳୀସମିଲପ୍ପମାଣେ ପଦେସେ ଇଦାନି କଞ୍ଜୀୱର ଇତି ୱୋହରିତନଗରମେୱ।

ତଥା ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ନାମ ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାଯ ନିଗମନେପି –

''ଆଯାଚିତୋ ସୁମତିନା, ଥେରେନ ବୁଦ୍ଧମିତ୍ତେନ;

ପୁବ୍ବେ ମଯୂରଦୂତ [ମଯୂରରୂପ (ସୀ।), ମଯୂରସୁତ୍ତ (ସ୍ୟା।)] ପଟ୍ଟନମ୍ହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତେନା''ତି – ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ମଯୂରଦୂତପଟ୍ଟନଂ ନାମ ଇଦାନି ମଦରସନଗରସମୀପେ ମିଲପୋର ଇତି ୱୋହରିତଟ୍ଠାନନ୍ତି ପୋରାଣପ୍ପୱତ୍ତିଗୱେସୀହି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇମାହି ପନ ନିଗମନଗାଥାହି ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେଯେୱ ନିୱୁତ୍ଥପୁବ୍ବତଂ ପକାସେତି, ବୋଧିମଣ୍ଡସମୀପେ ୱା, ମରମ୍ମରଟ୍ଠେ ୱା ନିୱୁତ୍ଥପୁବ୍ବତାଯ ପକାସନଞ୍ଚ ନ ଦିସ୍ସତି। ତେନ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକୋ ନ ହୋତୀତି ନ ସକ୍କା ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ।

ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯମ୍ପି ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ (୩, ୧୩) ଆଚରିଯେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଯଂ ପନ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ 'ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ପମୁଖେ ଅନାପତ୍ତୀତି ଭୂମିଯଂ ୱିନା ଜଗତିଯା ପମୁଖଂ ସନ୍ଧାଯ କଥିତ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅନ୍ଧକରଟ୍ଠେ ପାଟେକ୍କସନ୍ନିୱେସା ଏକଚ୍ଛଦନା ଗବ୍ଭପାଳିଇଯୋ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

ଇମିନା ପନ ୱଚନେନ ''ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥା ଅନ୍ଧକରଟ୍ଠିକେହି ଥେରେହି କତା''ତି ପାକଟା ହୋତି, ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋପି ଚ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯ ସନ୍ଧାଯଭାସିତମ୍ପି ତଦ୍ଦେସିକଗବ୍ଭପାଳିଇସନ୍ନିୱେସାକାରମ୍ପି ସୁଟ୍ଠୁ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ତଦ୍ଦେସିକୋ ନ ହୋତୀତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁନ୍ତି।

ତଥା ଇମସ୍ସପି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ ନିଗମନେ – ''ମୋରଣ୍ଡଖେଟକୱତ୍ତବ୍ବେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଖେଟୋତି ପଦସ୍ସ ଗାମୋତି ୱା, ଜାନପଦାନଂ କସ୍ସକାନଂ ନିୱାସୋତି ୱା, ଖୁଦ୍ଦକନଗରନ୍ତି ୱା ତଯୋ ଅତ୍ଥା ସକ୍କତାଭିଧାନେ ପକାସିତା, ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେସୁ ଚ ଯାୱଜ୍ଜତନାପି ଗାମୋ ଖେଡାତି ୱୋହରୀଯତି। ତସ୍ମା ମୋରଣ୍ଡଖ୍ୟେ ଖେଟେ ଜାତୋ ମୋରଣ୍ଡଖେଟକୋ, ମୋରଣ୍ଡଖେଟକୋ ଇତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ ମୋରଣ୍ଡଖେଟକୱତ୍ତବ୍ବୋ, ତେନ ମୋରଣ୍ଡଖେଟକୱତ୍ତବ୍ବେନାତି ୱଚନତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ''ମୋରଣ୍ଡଗାମେ ଜାତୋତି ୱତ୍ତବ୍ବେନ ଥେରେନା''ତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇଦାନି ପନ ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ ଗୁନ୍ତାଜନପଦେ ନାଗାରଜ୍ଜୁନକୋଣ୍ଡତୋ ଏକପଣ୍ଣାସମିଲମତ୍ତେ (୫୧) ଅମରୱତିତୋ ଚ ଅଟ୍ଠପଣ୍ଣାସମିଲମତ୍ତେ (୫୮) ପଦେସେ କୋତନେମଲିପୁରୀତି ଚ ଗୁନ୍ଦଲପଲ୍ଲୀତି ଚ ୱୋହରିତଂ ଠାନଦ୍ୱଯମତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଚ ବହୂନି ବୁଦ୍ଧସାସନିକପୋରାଣସନ୍ତକାନି ଦିଟ୍ଠାନି, ନେମଲୀତି

ତେଲଗୁୱୋହାରୋ ଚ ମୋରସ୍ସ, ଗୁନ୍ଦଲୁ ଇତି ଚ ଅଣ୍ଡସ୍ସ, ତସ୍ମା ତଂ ଠାନଦ୍ୱଯମେୱ ପୁବ୍ବେ ମୋରଣ୍ଡଖେଟୋତି ୱୋହରିତୋ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ଜାତିଗାମୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି ପୋରାଣଟ୍ଠାନଗୱେସୀହି ଗହିତୋ। ଯସ୍ମା ପନେତଂ “ମୋରଣ୍ଡଖେଟକୱଡ୍ଢେନା”ତି ପଦଂ “ମୋରଣ୍ଡଗାମଜାତେନା”ତି ପଦଂ ୱିଯ ପାଠଇନଯାନୁଚ୍ଛୱିକଂ ନ ହୋତି, ଅଞ୍ଞେହି ଚ ବହୂହି ୱିସେସନପଦେହି ଏକତୋ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ୱିସେସ୍ସପଦସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ୱିସୁଂ ଠିତଂ, ଆଗମଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଚ ନ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଏତଂ କେନଚି ତଂକାଲିକେନ ଆଚରିଯସ୍ସ ଜାତିଟ୍ଠାନଂ ସଞ୍ଜାନନ୍ତେନ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତୀତି।

ଇମେସୁ ପନ ତୀସୁ “ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ବୋଧିମଣ୍ଡସମୀପେ ଜାତୋତି ଚ ମରମ୍ମରଟ୍ଠିକୋତି ଚ ଦକ୍ଖିଣୈନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକୋ”ତି ଚ ୱୁତ୍ତୱଚନେସୁ ପଚ୍ଛିମମେୱ ବଲୱତରଂ ହୋତି ଆଚରିଯସ୍ସେୱ ୱଚନନିସ୍ସିତତ୍ତା, ତସ୍ମା ତଦେୱ ନିସ୍ସାଯ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି

ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଦସମେ ବୁଦ୍ଧଵସ୍ସସତକେ (୯୦୧-୧୦୦୦-ବୁ-ଵ) ଦକ୍ଖିଣୈନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ ମୋରଣ୍ଡଗାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ଜାତୋ, ସୋ ତୀସୁ ଵେଦେସୁ ଚେଵ ସବ୍ବଵିଜ୍ଜାସିପ୍ପଗଣେସୁ ଚ ପାରଙ୍ଗତୋ ହୁତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧସାସନଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ଵା ତମ୍ହି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ତସ୍ମିଂଯେଵ ଦକ୍ଖିଣୈନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ ଏକସ୍ମିଂ ଥେରଵାଦିକଵିହାରେ ମହାଵିହାରଵାସୀନଂ ରେଵତତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚେଵ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ପିଟକତ୍ତଯପାଳିମୁଗ୍ଗଣ୍ହି। ସୋ ଏଵଂ ପିଟକତ୍ତଯପାଳିମୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋଯେଵ ଅଞ୍ଞାସି ''ଅଯମେକାଯନମଗ୍ଗୋ ଦସ୍ସନଵିସୁଦ୍ଧିଯା ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି। ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ଚ ତସ୍ସ ଵିସିଟ୍ଠଞାଣପ୍ପଭାଵସମ୍ପନ୍ନଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ''ଇମସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସାସନେ କିତ୍ତିଘୋସୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଵିଯ ପତ୍ଥରିସ୍ସତୀ''ତି ସମ୍ପସ୍ସମାନା ''ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ''ତି ନାମମକଂସୁ। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେଯ୍ଯେନା''ତି।

ସୋ ଏଵଂ ପିଟକତ୍ତଯପାଳିମୁଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ମଦରସ ନଗରସମୀପଟ୍ଠାନଭୂତେ ମଯୂରଦୂତପଟ୍ଟନମ୍ହି ଚ କଞ୍ଚିପୁରାଦୀସୁ ଚ ଵସନ୍ତୋ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯ ପରିଚଯଂ କତ୍ଵା ତାଯ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ସୀହଳଟ୍ଠକଥାସୁପି ପରିଚଯଂ କାତୁକାମୋ ତା ଚ ପାଳିଭାସମାରୋପେତ୍ଵା ଅଭିନଵୀକାତୁମାସୀସନ୍ତୋ ସୀହଳଦୀପମଗମାସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ସୀହଳଦୀପେ ମହାନାମୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେତି, ସୋ ଚ ରାଜା ଅଭଯଗିରିଵାସୀସୁ ପସନ୍ନୋ ତେଯେଵ ଵିସେସତୋ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

ଏକଚ୍ଚେ ପନ ଆଧୁନିକା ଵିଚକ୍ଖଣା ଏଵଂ ଵଦନ୍ତି ''ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ସୀହଳଦୀପାଗମନେନ ସିରିମେଘଵଣ୍ଣରାଜକାଲତୋ (୮୪୬-ବୁ-ଵ) ପୁରେତରଂଯେଵ ଭଵିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ନେସଂ କାରଣଂ, ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ନଵଵସ୍ସକାଲେ (୮୫୪-ବୁ-ଵ) ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାଠାଧାତୁ କଲିଙ୍ଗରଟ୍ଠତୋ ସୀହଳଦୀପମାନୀତା, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୀହଳରାଜାନୋ ଅନୁସଂଵଚ୍ଛରଂ ମହନ୍ତଂ ଧାତୁପୂଜାଉସ୍ସଵଂ କରୋନ୍ତି। ଯଦି ଚ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ତତୋ ପଚ୍ଛା ସୀହଳଦୀପମାଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ତମ୍ହି ପାସାଦିକଂ ମହୁସ୍ସଵଂ ଦିସ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥେସୁ ପକାସେଯ୍ଯ ଯଥା ଫାହିଯଂ ନାମ ଚିନଭିକ୍ଖୁ ମହାନାମରାଜକାଲେ (୯୫୩-୯୭୫-ବୁ-ଵ) ତଂ ଦିସ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଅଦ୍ଧାନକ୍କମକଥାଯଂ ପକାସେସି, ନ ପନ ଆଚରିଯସ୍ସ ଗନ୍ଥେସୁ ତଂପକାସନା ଦିସ୍ସତି, ତେନେତଂ ଞାଯତି ''ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଦାଠାଧାତୁସମ୍ପତ୍ତକାଲତୋ (୮୫୪-ବୁ-ଵ) ପୁରେତରଂଯେଵ ସୀହଳଦୀପମାଗନ୍ତ୍ଵା ଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ଅକାସୀ''ତି। ତଂ ପନ ନ ଦଳ୍ହକାରଣଂ ହୋତି, ତିପିଟକପାଳିଯା ହି ଅତ୍ଥସଂଵଣ୍ଣନାଯ ଯଂ ଵା ତଂ ଵା ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖଦିଟ୍ଠଂ ପକାସେତବ୍ବଂ ନ ହୋତି, ନ ଚ ଅତ୍ଥସଂଵଣ୍ଣନା ଅଦ୍ଧାନକ୍କମକଥାସଦିସା। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ଯୋ, ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ଵିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦୀପଵଂସତୋପି କିଞ୍ଚି ଆନେତ୍ଵା ପକାସିତଂ, ଦୀପଵଂସେ ଚ ଯାଵ ମହାସେନରାଜକାଲା (୮୧୯-୮୪୫-ବୁ-ଵ) ପଵତ୍ତି ପକାସିତାତି ସିରିମେଘଵଣ୍ଣରାଜକାଲତୋ (୮୪୫-୮୭୩-ବୁ-ଵ) ପୁବ୍ବେ ଦୀପଵଂସୋଯେଵ ଲିଖିତୋ ନ ଭଵେଯ୍ଯ। ଯଦି ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ତତୋ ପୁବ୍ବେଯେଵ କତା ଭଵେଯ୍ଯୁଂ, କଥଂ ତତ୍ଥ ଦୀପଵଂସୋ ସକ୍କା ପକାସେତୁନ୍ତି।

ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ପନ ସୀହଳଦୀପଂ ପତ୍ତକାଲେ (୯୬୫-ବୁ-ଵ) ମହାଵିହାରମେଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ତତ୍ଥ ସୀହଳମହାଥେରାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୀହଳଟ୍ଠକଥାଯୋ ସୁଣି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ –

''ମହାଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚେଵ, ମହାପଚ୍ଚରିମେଵ ଚ;

କୁରୁନ୍ଦିଞ୍ଚାତି ତିସ୍ସୋପି, ସୀହଳଟ୍ଠକଥା ଇମା।

ବୁଦ୍ଧମିତ୍ତୋତି ନାମେନ, ଵିସ୍ସୁତସ୍ସ ଯସସ୍ସିନୋ;

ଵିନଯଞ୍ଞୁସ୍ସ ଧୀରସ୍ସ, ସୁତ୍ଵା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ''ତି [ପରି। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନକଥା]।

ଇମିନା ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଵଚନେନ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଦୀନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂଯେଵ ଅଟ୍ଠକଥାନଂ ସୁତଭାଵୋ ଦସ୍ସିତୋ। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ପନ ସଙ୍ଖେପଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାନମ୍ପି ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ଦସ୍ସିତୋଯେଵ, କସ୍ମା ପନ ତା ଆଚରିଯେନ ସୀହଳତ୍ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକେ ନ ସୁତାତି? ତାସୁ ହି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥା ତାଵ ଅନ୍ଧକରଟ୍ଠିକଭାଵତୋ, କତପରିଚଯଭାଵତୋ ଚ ନ ସୁତାତି ପାକଟୋଯେଵାଯମତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥା ପନ ମହାପଚ୍ଚରିଟ୍ଠକଥାଯ ସଂଖିତ୍ତମତ୍ତଭାଵତୋ ନ ସୁତାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ତଥା ହି ଵଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭସଂଵଣ୍ଣନାଯଂ [ଵଜିର। ଟୀ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାଵଣ୍ଣନା]

ଚୂଳଅପଚ୍ଚରିଟ୍ଠକଥାଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାନମ୍ପି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗହିତଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସାରତ୍ଥଦୀପନୀ-ୱିମତିୱିନୋଦନୀଟୀକାସୁ [ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୧।୯୨ ପାଚିତ୍ତିୟକଣ୍ଡ; ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା] ପନ ଅନ୍ଧକସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାନଂ ସଙ୍ଗହିତଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଞ୍ଚ ଚୂଳଅପଚ୍ଚରୀତି ନାମଂ କୁହିଞ୍ଚିପି ନ ଦିସ୍ସତି, ମହାଟ୍ଠକଥା ମହାପଚ୍ଚରୀ କୁରୁନ୍ଦୀ ଅନ୍ଧକସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାତି ଇମାନିୟେୱ ନାମାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ବହୂସୁ ଚ ଠାନେସୁ ''ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ମହାପଚ୍ଚରିୟଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୪] ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସମାନୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଦସ୍ସିତୋ। ତସ୍ମା ୱଜିରବୁଦ୍ଧିୟଂ ଚୂଳଅପଚ୍ଚରୀତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠକଥା ମହାପଚ୍ଚରିତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ସଙ୍ଖେପେନ କତଟ୍ଠକଥା ଭୱେୟ୍ୟ, ସା ଚ ସଙ୍ଖେପେନ କତତ୍ତା ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥା ନାମ ଜାତା ଭୱେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ମହାପଚ୍ଚରିୟା ସୁତାୟ ସାପି ସୁତାୟେୱ ହୋତୀତି ନ ସା ଆଚରିୟେନ ସୁତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାୟୋ ସୁଣନ୍ତସ୍ସେୱ ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ତିକ୍ଖଗମ୍ଭୀରଜୱନଞାଣପ୍ପଭାୱୱିସେସସମ୍ପନ୍ନଭାୱଞ୍ଚ ପରମୱିସୁଦ୍ଧସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିୱୀରିୟପଟିମଣ୍ଡିତସୀଲାଚାରଜ୍ଜୱମଦ୍ଦୱାଦିଗୁଣସମୁଦୟ- ସମୁଦିତଭାୱଞ୍ଚ ସକସମୟସମୟନ୍ତରଗହନଜ୍ଝୋଗାହଣସମତ୍ଥପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତି- ୟସମନ୍ନାଗତଭାୱଞ୍ଚ ଅନେକସତ୍ଥନ୍ତରୋଚିତସଂୱଣ୍ଣନାନୟସୁକୋୱିଦଭାୱଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ତଂସୱନକିଚ୍ଚପରିନିଟ୍ଠିତକାଲେ ସଙ୍ଘପାଲାଦୟୋ ଥେରା ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗାଦିଗନ୍ଥାନଂ କରଣତ୍ଥାୟ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଆୟାଚିଂସୁ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଚରିୟସ୍ସ ୟଥାୱୁତ୍ତଗୁଣେହି ସମ୍ପନ୍ନଭାୱୋ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନେନେୱ ପାକଟୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥନିଗମନେସୁ –

''ପରମୱିସୁଦ୍ଧସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିୱୀରିୟପଟିମଣ୍ଡିତେନ ସୀଲାଚାରଜ୍ଜୱମଦ୍ଦୱାଦିଗୁଣସମୁଦୟସମୁଦିତେନ ସକସମୟସମୟନ୍ତରଗହନଜ୍ଝୋଗାହଣସମତ୍ଥେନ ପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟସମନ୍ନାଗତେନା''ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ ସକସମୟସମୟନ୍ତରଗହନଜ୍ଝୋଗାହଣସମତ୍ଥେନାତି ପଦେନ ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୱାଦୀନଂ ଦେସନାନୟସଙ୍ଖାତେ ସକସମୟେ ଚ ମହାସଙ୍ଘିକାଦିମହାୟାନିକପରିୟୋସାନାନଂ ନିକାୟନ୍ତରଭୂତାନଂ ପରେସଂ ପିଟକଗନ୍ଥନ୍ତରୱାଦନୟସଙ୍ଖାତେ ପରସମୟେ ଚ ତଥା ତଂକାଲିକଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱେଦତ୍ତୟାଦିସଙ୍ଖାତେ ପରସମୟେ ଚ କୋୱିଦୋ, ତେସଂ ସକସମୟପରସମୟାନଂ ଦୁରୋଗାହଦୁବ୍ବୋଧତ୍ଥସଙ୍ଖାତେ ଗହନଟ୍ଠାନେପି ଚ ଓଗାହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ଦୀପେତି। ପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟସମନ୍ନାଗତୋତି ପଦେନ ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାୟୋ ସଙ୍ଖିପିତୁଞ୍ଚ ପଟିସଙ୍ଖରିତୁଞ୍ଚ ସମତ୍ଥୋତି ଦୀପେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଆୟାଚନକାରଣଂ

କସ୍ମା ପନ ତେ ତଂ ଆୟାଚିଂସୂତି? ୱୁଚ୍ଚତେ, ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ହି ଆଦିତୋୟେୱ ପଟ୍ଠାୟ ପିଟକତ୍ତୟଂ ୟଥା ତୀସୁ ସଙ୍ଗୀତୀସୁ ପାଳିଭାସାୟ ସଙ୍ଗୀତଂ, ୟଥା ଚ ୱଟ୍ଟଗାମଣିରାଜକାଲେ (୪୫୫-୪୬୭-ବୁ-ୱ) ପୋତ୍ଥକେସୁ ଆରୋପିତଂ, ତଥା ପୋରାଣଂ ପାଳିପିଟକମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ଚେୱ ୱାଚେନ୍ତି ଚ, ନ ସକ୍କତାରୋପିତପିଟକଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟୋ ଚ ତିୱସ୍ସସତମତ୍ତତୋ ପୁରେ କତା। ତଥା ହି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱସଭରାଜକାଲତୋ (୬୦୯-୬୫୩-ବୁ-୦) ପଚ୍ଛା ସୀହଳିକତ୍ଥେରାନଞ୍ଚେୱ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁ ନ ଦିସ୍ସତି ଠପେତ୍ୱା ମହାସେନରାଜୱତ୍ଥୁଂ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୨୩୬-୨୩୭], ୟାୱ ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସକାଲାପି ଚ ତା ଏୱ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାୟୋ ଅତ୍ଥି ନ ଅଭିନୱୀକତା। ତେନ ତେସଂ ପିଟକେସୁ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଜନା ପରିଚୟଂ କାତୁଂ ଅସଞ୍ଜାତାଭିଲାସା ହୋନ୍ତି ଅସଞ୍ଜାତୁସ୍ସାହା। ଦୀପନ୍ତରେସୁ ଚ ଅତ୍ତନୋ ପିଟକଂ ପତ୍ଥରାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାନଂ ଦୀପଭାସାୟ ଅଭିସଙ୍ଖତତ୍ତା। ଅଭୟଗିରିୱାସିନୋ ପନ ୱଟ୍ଟଗାମଣିରାଜକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସକ୍କତଭାସାରୋପିତଂ ଧମ୍ମରୁଚିନିକାୟାଦିପିଟକମ୍ପି ମହାୟାନପିଟକମ୍ପି ନୱଂ ନୱଂ ପରିୟାପୁଣନ୍ତି ଚେୱ ୱାଚେନ୍ତି ଚ, ତେନ ତେସଂ ପିଟକେସୁ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଜନା ପରିଚୟଂ କାତୁଂ ସଞ୍ଜାତାଭିଲାସା ହୋନ୍ତି ସଞ୍ଜାତୁସ୍ସାହା, ନୱଂ ନୱମେୱ ହି ସତ୍ତା ପିୟାୟନ୍ତି। ତତୋୟେୱ ତେ ଦୀପନ୍ତରେସୁପି ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଂ ପତ୍ଥରାପେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେ ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ଥେରା ଅତ୍ତନୋ ସୀହଳଟ୍ଠକଥାୟୋ ପାଳିଭାସାୟ ଅଭିସଙ୍ଖରିତୁକାମା ତଥା କାତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ଞାଣପ୍ପଭାୱୱିସେସଂ ୟଥାୱୁତ୍ତଗୁଣସମ୍ପନ୍ନଭାୱଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ଆୟାଚିଂସୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ କରଣଂ

ତେସୁ ତାୱ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ସଙ୍ଘପାଲତ୍ଥେରେନ ଅଜ୍ଝେସିତୋ ମହାୱିହାରସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣଭାଗେ ପଧାନଘରେ ମହାନିଗମସ୍ସାମିନୋ ପାସାଦେ [ପରି। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନକଥା] ୱସନ୍ତୋ ଅକାସି। ଏୱାୱତା ଚ ''ସୋ ପନେସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ କେନ କତୋ, କଦା କତୋ, କତ୍ଥ କତୋ, କସ୍ମା କତୋ''ତି ଇମେସଂ ପଞ୍ହାନମତ୍ଥୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ୱିଭାୱିତୋ ହୋତି।

ଇଦାନି କିମତ୍ଥଂ କତୋତିଆଦୀନଂ ପଞ୍ହାନମତ୍ଥଂ ପକାସଯିସ୍ସାମ। ତତ୍ଥ କିମତ୍ଥଂ କତୋତି ଏତସ୍ସ ପନ ପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଆଚରିଯେନେୱ ପକାସିତୋ। କଥଂ?

''ସୁଦୁଲ୍ଲଭଂ ଲଭିତ୍ୱାନ, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଜିନସାସନେ;

ସୀଲାଦିସଙ୍ଗହଂ ଖେମଂ, ଉଜୁଂ ମଗ୍ଗଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା।

ଯଥାଭୂତଂ ଅଜାନନ୍ତା, ସୁଦ୍ଧିକାମାପି ଯେ ଇଧ;

ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱାଯମନ୍ତାପି ଯୋଗିନୋ।

ତେସଂ ପାମୋଜ୍ଜକରଣଂ, ସୁୱିସୁଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛଯଂ;

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ଦେସନାନଯନିସ୍ସିତଂ।

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଭାସିସ୍ସଂ, ତଂ ମେ ସକ୍କଚ୍ଚ ଭାସତୋ;

ୱିସୁଦ୍ଧିକାମା ସବ୍ବେପି, ନିସାମଯଥ ସାଧୱୋ''ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨]।

ତସ୍ମା ଏସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିସଙ୍ଖାତନିବ୍ବାନକାମାନଂ ସାଧୁଜନାନଂ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ ଯାଥାୱତୋ ଜାନନତ୍ଥାଯ କତୋତି ପଧାନପ୍ପଯୋଜନୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପ୍ପଧାନପ୍ପଯୋଜନୱସେନ ପନ ଚତୂସୁ ଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ ଗନ୍ଥସଲ୍ଲହୁକଭାୱତ୍ଥାଯପି କତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ –

''ମଜ୍ଝେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ଏସ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଆଗମାନଞ୍ହି;

ଠତ୍ୱା ପକାସଯିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ଯଥାଭାସିତମତ୍ଥଂ;

ଇଚ୍ଚେୱ ମେ କତୋ''ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା]।

ତନ୍ନିସ୍ସଯୋ

କିଂ ନିସ୍ସାଯ କତୋତି ଏତସ୍ସପି ପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଆଚରିଯେନେୱ ପକାସିତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଏଣ୍ଟ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେ –

''ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ଦେସନାନଯନିସ୍ସିତ''ନ୍ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨]।

ତଥା ନିଗମନେପି –

''ତେସଂ ସୀଲାଦିଭେଦାନଂ, ଅତ୍ଥାନଂ ଯୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ;

ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ନିକାଯାନଂ, ୱୁତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠକଥାନଯେ।

ସମାହରିତ୍ୱା ତଂ ସବ୍ବଂ, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସନିଚ୍ଛଯୋ;

ସବ୍ବସଙ୍କରଦୋସେହି, ମୁତ୍ତୋ ଯସ୍ମା ପକାସିତୋ''ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା]।

ଇମିନା ପନ ୱଚନେନ ଅଯମତ୍ଥୋ ପାକଟୋ ହୋତି – ''ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ କୁରୁମାନୋ ଆଚରିଯୋ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ଦେସନାନଯସଙ୍ଖାତା ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ନିକାଯାନଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଯୋ ନିସ୍ସାଯ ତାସୁ ୱୁତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ ସବ୍ବଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ସମାହରିତ୍ୱା ଅକାସୀ''ତି। ତସ୍ମା ଯା ଯା ଏଣ୍ଟ ପଦୱଣ୍ଣନା ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱା ସାଧକୱତ୍ଥୁ ୱା ଦସ୍ସୀଯତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ନିଦ୍ଧାରିତପାଠଇପଦସ୍ସନିକାଯସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତାଯ ପୋରାଣସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଆନେତ୍ୱା ଭାସାପରିୱତ୍ତନୱସେନେୱ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯମ୍ପି ହି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ନ କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣପ୍ପଭାୱେନ କତୋ, ୱିସୁଂ ପକରଣଭାୱେନ ଚ, ଅଥ ଖୋ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଆଗମଟ୍ଠକଥାନଂ ଅୱଯୱଭାୱେନେୱ କତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତାସଂ ନିଗମନେ –

''ଏକୂନସଟ୍ଠିମତ୍ତୋ, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋପି ଭାଣୱାରେହି;

ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥାଯ, ଆଗମାନଂ କତୋ ଯସ୍ମା।

ତସ୍ମା ତେନ ସହାଯଂ, ଅଟ୍ଠକଥା ଭାଣୱାରଗଣନାଯ;

ସୁପରିମିତପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଚତ୍ତାଲୀସସତଂ ହୋତୀ''ତିଆଦି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।ନିଗମନକଥା]।

ଯା ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିନିଦ୍ଦେସେ ''ଅଯଂ ତାୱ ୱିସୁଦ୍ଧିକଥାଯଂ ନଯୋ। ଅରିଯୱଂସକଥାଯଂ ପନା''ତିଆଦିନା [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨। ୭୧୭] ଦ୍ୱେ କଥା ୱୁତ୍ତା, ତାପି ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ଦେସନାନଯେ ଅନ୍ତୋଗଧା ଇମସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ ନିସ୍ସଯାଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବାତି।

ତକ୍କରଣପ୍ପକାରୋ

କେନ ପକାରେନ କତୋତି ଏତ୍ଥ ଅନନ୍ତରପଞ୍ହେ ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରେନେଵ କତୋ। ତଥା ହି ଆଚରିୟୋ ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟତୋ

‘‘ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ, ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାଵୟଂ;

ଆତାପୀ ନିପକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସୋ ଇମଂ ଵିଜଟୟେ ଜଟ’’ନ୍ତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୩] –

ଇମଂ ଗାଥଂ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ତତ୍ଥ ପଧାନଵସେନ ଵୁତ୍ତା ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୟୋ ଵିସୁଂ ଵିସୁଂ ଵିତ୍ଥାରତୋ ଵିଭଜିତ୍ଵା ଅକାସି। ଏଵଂ କୁରୁମାନୋ ଚ ପଞ୍ଚହିପି ନିକାୟେହି ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାପଟିସଂୟୁତ୍ତାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଉଦ୍ଧରିତ୍ଵା ତେସଂ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାହି ଭାସାପରିଵତ୍ତନଵସେନ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ତାସୁ ଵୁତ୍ତାନି ସୀହଳଇକଵତ୍ଥୂନି ଚ ଵିନିଚ୍ଛୟେ ଚ ପକାସେସି। ଵିସେସତୋ ପନ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ପାକଟା ସକସମୟଵିରୁଦ୍ଧା ସମୟନ୍ତରା ଚ ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ସହେତୁକଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା। କଥଂ?

ତତ୍ଥ ହି ଚରିୟାଵଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘ତତ୍ର ପୁରିମା ତାଵ ତିସ୍ସୋ ଚରିୟା ପୁବ୍ବାଚିଣ୍ଣନିଦାନା ଧାତୁଦୋସନିଦାନା ଚାତି ଏକଚ୍ଚେ ଵଦନ୍ତି। ପୁବ୍ବେ କିର ଇଟ୍ଠପ୍ପୟୋଗସୁଭକମ୍ମବହୁଲୋ ରାଗଚରିତୋ ହୋତି, ସଗ୍ଗା ଵା ଚଵିତ୍ଵା ଇଧୂପପନ୍ନୋ। ପୁବ୍ବେ ଛେଦନଵଧବନ୍ଧନଵେରକମ୍ମବହୁଲୋ ଦୋସଚରିତୋ ହୋତି, ନିରୟନାଗୟୋନୀହି ଵା ଚଵିତ୍ଵା ଇଧୂପପନ୍ନୋ। ପୁବ୍ବେ ମଜ୍ଜପାନବହୁଲୋ ସୁତପରିପୁଚ୍ଛାଵିହୀନୋ ଚ ମୋହଚରିତୋ ହୋତି, ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିୟା ଵା ଚଵିତ୍ଵା ଇଧୂପପନ୍ନୋତି ଏଵଂ ପୁବ୍ବାଚିଣ୍ଣନିଦାନାତି ଵଦନ୍ତି। ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ପନ ଧାତୂନଂ ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୋହଚରିତୋ ହୋତି ପଥଵୀଧାତୁୟା ଚ ଆପୋଧାତୁୟା ଚ। ଇତରାସଂ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଦୋସଚରିତୋ। ସବ୍ବାସଂ ସମତ୍ତା ପନ ରାଗଚରିତୋତି। ଦୋସେସୁ ଚ ସେମ୍ହାଧିକୋ ରାଗଚରିତୋ ହୋତି। ଵାତାଧିକୋ ମୋହଚରିତୋ। ସେମ୍ହାଧିକୋ ଵା ମୋହଚରିତୋ। ଵାତାଧିକୋ ରାଗଚରିତୋତି ଏଵଂ ଧାତୁଦୋସନିଦାନାତି ଵଦନ୍ତୀ’’ତି ଏକଚ୍ଚଵାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ସୋ ‘‘ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ଇଟ୍ଠପ୍ପୟୋଗସୁଭକମ୍ମବହୁଲାପି ସଗ୍ଗା ଚଵିତ୍ଵା ଇଧୂପପନ୍ନାପି ଚ ନ ସବ୍ବେ ରାଗଚରିତାୟେଵ ହୋନ୍ତି, ନ ଇତରେ ଵା ଦୋସମୋହଚରିତା। ଏଵଂ ଧାତୂନଞ୍ଚ ୟଥାଵୁତ୍ତେନେଵ ନୟେନ ଉସ୍ସଦନିୟମୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଦୋସନିୟମେ ଚ ରାଗମୋହଦ୍ଵୟମେଵ ଵୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଚ ପୁବ୍ବାପରଵିରୁଦ୍ଧମେଵ। ତସ୍ମା ସବ୍ବମେତଂ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଵଚନ’’ନ୍ତି [ଵିସୁଦ୍ଧି। ୧।୪୪] ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତଂ ପରମତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟ ନାମ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗମହାଟୀକାୟଂ ‘‘ଏକଚ୍ଚେତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ସନ୍ଧାୟାହ, ତେନ ହି ଵିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ତଥା ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଵଣ୍ଣିତଂ [ଵିସୁଦ୍ଧି। ଟୀ। ୧।୪୪]।

ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗପକରଣଂ

କୋ ସୋ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ନାମ? ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ୱିଯ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାନଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦୀପକୋ ଏକୋ ପଟିପତ୍ତିଗନ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ହି –

‘‘ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞା ଚ, ୱିମୁତ୍ତି ଚ ଅନୁତ୍ତରା;

ଅନୁବୁଦ୍ଧା ଇମେ ଧମ୍ମା, ଗୋତମେନ ଯସସ୍ସିନା’’ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୬; ଅ। ନି। ୪।୧] –

ଇମଂ ଗାଥଂ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୱସେନ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଯୋ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦୀପିତା। ସୋ ପନ ଗନ୍ଥୋ ଇଦାନି ଚିନରଟ୍ଠେଯେୱ ଦିଟ୍ଠୋ, ଚିନଭାସାଯ ଚ ପରିୱତ୍ତିତୋ (୧୦୪୮-ବୁ-ୱ) ସଙ୍ଘପାଲେନ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନା। କେନ ପନ ସୋ କୁତୋ ଚ ତତ୍ଥ ଆନୀତୋତି ନ ପାକଟମେତଂ। ତସ୍ସ ପନ ସଙ୍ଘପାଲସ୍ସ ଆଚରିଯୋ ଗୁଣଭଦ୍ରୋ ନାମ ମହାଯାନିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ମଜ୍ଝିମଇନ୍ଦିଯଦେସିକୋ, ସୋ ଇନ୍ଦିଯରଟ୍ଠତୋ ଚିନରଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ସୀହଳଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ (୯୭୮-ବୁ-ୱ) ଚିନରଟ୍ଠଂ ଗତୋ। ତଦା ସୋ ତେନ ଆନୀତୋ ଭୱେଯ୍ଯ [ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗ, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗ]।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ପୁଚ୍ଛାଚିଣ୍ଣନିଦାନଦସ୍ସନଂ ଧାତୁନିଦାନଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଯଥେୱ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଏକଚ୍ଚେୱାଦୋ, ତଥେୱାଗତଂ। ଦୋସନିଦାନଦସ୍ସନେ ପନ ‘‘ସେମ୍ହାଧିକୋ ରାଗଚରିତୋ, ପିତ୍ତାଧିକୋ ଦୋସଚରିତୋ, ୱାତାଧିକୋ ମୋହଚରିତୋ। ସେମ୍ହାଧିକୋ ୱା ମୋହଚରିତୋ, ୱାତାଧିକୋ ରାଗଚରିତୋ’’ତି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ଦୋସନିଯମୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ଦିଟ୍ଠୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗପୋତ୍ଥକେ ପନ ‘‘ପିତ୍ତାଧିକୋ ଦୋସଚରିତୋ’’ତି ପାଠୋ ଊନୋ ଭୱେଯ୍ଯ।

ଅଞ୍ଞାନିପି ବହୂନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନି ତତ୍ଥ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ଗହେତବ୍ବଭାୱେନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। କଥଂ?

ସୀଲନିଦ୍ଦେସେ (୧, ୮-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ଅଞ୍ଞେ ପନ ସିରଟ୍ଠୋ ସୀଲଟ୍ଠୋ, ସୀତଲଟ୍ଠୋ ସୀଲଟ୍ଠୋତି ଏୱମାଦିନାପି ନଯେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋପି ତତ୍ଥ ଗହେତବ୍ବଭାୱେନ ଦିସ୍ସତି।

ତଥା ଧୁତଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସେ (୧, ୭୮-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ଯେସମ୍ପି କୁସଲତ୍ତିକୱିନିମୁତ୍ତଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ, ତେସଂ ଅତ୍ଥତୋ ଧୁତଙ୍ଗମେୱ ନତ୍ଥି, ଅସନ୍ତଂ କସ୍ସ ଧୁନନତୋ ଧୁତଙ୍ଗଂ ନାମ ଭୱିସ୍ସତି, ଧୁତଗୁଣେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତତୀତି ୱଚନୱିରୋଧୋପି ଚ ନେସଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଧୁତଙ୍ଗମ୍ପି ତତ୍ଥ ଦିସ୍ସତି। ମହାଟୀକାଯଂ (୧-୧୦୪) ପନ ‘‘ଯେସନ୍ତି ଅଭଯଗିରିୱାସିକେ ସନ୍ଧାଯାହ, ତେ ହି ଧୁତଙ୍ଗଂ ନାମ ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱଣ୍ଣିତଂ।

ତଥା ପଥୱୀକସିଣନିଦ୍ଦେସେ (୧, ୧୪୪) ‘‘ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧି ନାମ ସସମ୍ଭାରିକୋ ଉପଚାରୋ, ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ନାମ ଅପ୍ପନା, ସମ୍ପହଂସନା ନାମ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାତି ଏୱମେକେ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଏକେୱାଦୋପି ତତ୍ଥ ଦିସ୍ସତି। ମହାଟୀକାଯଂ (୧, ୧୭୨) ପନ ‘‘ଏକେତି ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋ’’ତି ୱଣ୍ଣିତଂ।

ତଥା ଖନ୍ଧନିଦ୍ଦେସେ (୨, ୮୦-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ବଲରୂପଂ ସମ୍ଭୱରୂପଂ ଜାତିରୂପଂ ରୋଗରୂପଂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ମତେନ ମିଦ୍ଧରୂପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞାନିପି ରୂପାନି ଆହରିତ୍ୱା ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଯଂ ତେସଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଭାୱୋ ପକାସିତୋ। ମହାଟୀକାଯଂ ‘‘ଏକଚ୍ଚାନନ୍ତି ଅଭଯଗିରିୱାସୀନ’’ନ୍ତି ୱଣ୍ଣିତଂ। ତେସୁ ଜାତିରୂପଂ ମିଦ୍ଧରୂପଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସିତଂ। ନ କେୱଲଂ ଦସ୍ସନମତ୍ତମେୱ, ଅଥ ଖୋ ମିଦ୍ଧରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱୋପି ‘‘ମିଦ୍ଧଂ ନାମ ତିୱିଧଂ ଆହାରଜଂ ଉତୁଜଂ ଚିତ୍ତଜଞ୍ଚାତି। ତେସୁ ଚିତ୍ତଜମେୱ ନୀୱରଣଂ ହୋତି, ସେସା ପନ ଦ୍ୱେ ଅରହତୋପି ଭୱେଯ୍ଯୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା ସାଧିତୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେନ ଅସମାନଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତଭାୱୋ ଚ ଅଭଯଗିରିୱାସୀହି ତସ୍ସ ଗନ୍ଥସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱୋ ଚ ସକ୍କା ଞାତୁଂ। ଅଞ୍ଞାନିପି ପନ ଈଦିସାନି ଅସମାନୱଚନାନି ବହୂନି ତତ୍ଥ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତିଯେୱ, ତାନି ପନ ସବ୍ବାନି ନ ସକ୍କା ଇଧ ଦସ୍ସେତୁଂ।

ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପନସ୍ସ କରଣପ୍ପକାରୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ ୱିଯ ହୋତି। ଯା ଯା ହି ପାଳିଇ ଅଭିଧମ୍ମୱିଭଙ୍ଗତୋ ୱା ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗତୋ ୱା ଅଞ୍ଞସୁତ୍ତନ୍ତେହି ୱା ଆନେତ୍ୱା ସାଧକଭାୱେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସିଯତି, ତତ୍ଥପି ସା ସା ପାଳିଇ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଦିସ୍ସତେୱ। ତାସୁ କଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅନୁମିନନତ୍ଥାଯ

ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମ।

ଯା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୧, ୪୭-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପହାନଂ ସୀଲ’’ନ୍ତିଆଦିକା ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗପାଠଇ ଦସ୍ସିତା, ସା ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେପି ଦିସ୍ସତେୱ।

ଯଞ୍ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୧, ୧୩୭-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ସମାଧି କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ…ପେ… ୱିଚାରୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟା’’ତି ୱଚନଂ ପେଟକେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ, ତଞ୍ଚ ତତ୍ଥପି ତଥେୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ତିପେଟକେ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତିପେଟକେତି ନାମଞ୍ଚ ପେଟକୋପଦେସମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ତତ୍ଥ ହି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତି ପାଠସଂୱଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘ଅଲୋଭସ୍ସ ପାରିପୂରିୟା କାମେହି ୱିୱେକୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଦୋସସ୍ସ। ଅମୋହସ୍ସ ପାରିପୂରିୟା ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ୱିୱେକୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ପାଠସ୍ସ ତିପେଟକେ ୱୁତ୍ତଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ। ସୋ ଚ ପାଠୋ ପେଟକୋପଦେସେ (୨୬୨-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ତତ୍ଥ ଅଲୋଭସ୍ସ ପାରିପୂରିୟା ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି କାମେହୀ’’ତିଆଦିନା ଦିସ୍ସତି।

ଯଥା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୧, ୨୫୮-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ଅୟମ୍ପି ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଭାୱିତୋ’’ତିଆଦିକା ପାଠଇ ମହାୱଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତକତୋ ଆନେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା, ତଥେୱ ତତ୍ଥପି।

ଯଥା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୧, ୨୭୨-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ଅସ୍ସାସାଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଂ ସତିୟା ଅନୁଗଚ୍ଛତୋ’’ତିଆଦି ପାଠଇ ଚ (୧, ୨୭୩-ପିଟ୍ଠେ) କକଚୂପମପାଠଇ ଚ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗତୋ ଆନେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା, ତଥେୱ ତତ୍ଥପି।

ଯଥା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୨, ୬୯-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘କତମା ଚିନ୍ତାମୟା ପଞ୍ଞା’’ତିଆଦିକା ଚ ପାଠଇ ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ଆୟକୋସଲ୍ଲ’’ନ୍ତିଆଦିକା ଚ ପାଠଇ (୨, ୭୧-ପିଟ୍ଠେ) ‘‘ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା’’ତିଆଦିକା ଚ ପାଠଇ ଅଭିଧମ୍ମୱିଭଙ୍ଗତୋ ଆନେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା, ତଥେୱ ତତ୍ଥପି। ସବ୍ବାପି ଚ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତା ଏକୱିଧଦୁୱିଧାଦିପଞ୍ଞାପଭେଦକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତକଥାୟ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ସମାନାଯେୱ।

‘‘ଯେନ ଚକ୍ଖୁପସାଦେନ, ରୂପାନି ମନୁପସ୍ସତି;

ପରିତ୍ତଂ ସୁଖୁମଂ ଏତଂ, ଊକାସିରସମୂପମ’’ନ୍ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୪୩୬; ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୫୯୬] –

ଅୟମ୍ପି ଗାଥା ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେପି ଆୟସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ଭାସିତଭାୱେନେୱ ଦସ୍ସିତା। ଊକାସିରସମୂପମନ୍ତି ପଦଂ ପନ ଊକାସମୂପମନ୍ତି ତତ୍ଥ ଦିସ୍ସତି, ତଞ୍ଚ ପରମ୍ପରଲେଖକାନଂ ପମାଦଲେଖମତ୍ତମେୱ ସିୟା।

ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିୟ ୱଚନତ୍ଥତୋ ଲକ୍ଖଣତୋ ଅନୂନାଧିକତୋ କମତୋ ଅନ୍ତୋଗଧାନଂ ପଭେଦତୋ ଉପମାତୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସୋ ଚ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେନ [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୩୦] ସମାନୋଯେୱ।

ଯଥା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୨, ୨୪୨-୨୪୫) ସମ୍ମସନଞାଣକଥାୟଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଅତୀତାଦିଏକାଦସୱିଧେନ ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣତ୍ତୟେନ ଚ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ସମ୍ମସନନୟୋ ଦସ୍ସିତୋ, ତଥେୱ ତତ୍ଥପି। ଚକ୍ଖାଦିଜରାମରଣପରିୟୋସାନେସୁ ପନ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମୱିଚାରପରିୟୋସାନାନଂ ସଟ୍ଠିୟା ଏୱ ଧମ୍ମାନଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣତ୍ତୟେନ ସମ୍ମସନନୟୋ ତତ୍ଥ ଦସ୍ସିତୋ।

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପନ ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧିନିଦ୍ଦେସେ (୨, ୨୩୦-୨୩୨-ପିଟ୍ଠେସୁ) ୱୁତ୍ତା ‘‘ଯମକଂ ନାମରୂପଞ୍ଚ…ପେ… ଉଭୋ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ପଚ୍ଚୟା’’ତି ଗାଥା ଚ, ‘‘ନ ଚକ୍ଖୁତୋ ଜାୟରେ’’ତିଆଦିକା ଛ ଗାଥାୟୋ ଚ, ‘‘ନ ସକେନ ବଲେନ ଜାୟରେ’’ତିଆଦିକା ଛ ଗାଥାୟୋ ଚ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଞାଣକଥାୟଂ ଦସ୍ସିତା। ତାସୁ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋଯେୱ ପାଠଭେଦୋ ଦିସ୍ସତି।

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୨, ୨୬୧-୨-ପିଟ୍ଠେସୁ) ଅରୂପସତ୍ତକେସୁ ଅରିୟୱଂସକଥାନୟେନ ୱୁତ୍ତୋ କଲାପତୋ ଚ ଯମକତୋ ଚ ସମ୍ମସନନୟୋ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ଏତ୍ଥେୱ ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଞାଣକଥାୟଂ ଦସ୍ସିତୋ।

ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକଥାୟଂ ଲୋକୱିଦୂତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୟଂ ସତ୍ତଲୋକସଙ୍ଖାରଲୋକୱସେନ ଦ୍ୱେଯେୱ ଲୋକା ଦସ୍ସିତା, ନ ପନ ଓକାସଲୋକୋ ଯଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (୧, ୧୯୯-୨୦୦-ପିଟ୍ଠେସୁ)।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ନାମ ଗନ୍ଥୋ କୀଦିସୋତି ସକ୍କା ଅନୁମିନିତୁଂ। ସୋ ପନ ଯଥା ନ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ଗନ୍ଥୋ ହୋତି, ଏୱଂ ମହାଯାନିକାନମ୍ପି ନ ହୋତିଯେୱ ଥେରୱାଦପିଟକମେୱ ନିସ୍ସାଯ କତଭାୱତୋ। ଯସ୍ମା ପନ ତତ୍ଥ ନ କିଞ୍ଚିପି ସୀହଳଦୀପିକଂ ନାମଂ ୱା ଥେରୱାଦୋ ୱା ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ସୋ ସୀହଳଦୀପେ କତଗନ୍ଥୋପି ନ ହୋତି। ଇନ୍ଦିଯରଟ୍ଠିକଂ ପନ ନାମଞ୍ଚ ୱୋହାରୋ ଚ ତତ୍ଥ ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଇନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ କତଗନ୍ଥୋୱ ଭୱେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ଚସ୍ସ ପେଟକୋପଦେସଂ ନିସ୍ସିତଭାୱୋ ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସତି, ୱିସେସତୋ ପନ ମିଦ୍ଧରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱୋ ଚ, ଅରହତୋପି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱୋ ଚ ତମେୱ ନିସ୍ସାଯ ଦସ୍ସୀଯତି, ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ପେଟକେତି ପଦସ୍ସ [ପଟି। ମ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୩୬] ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯଂ ‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକତ୍ଥାଯ ଅଟ୍ଠକଥା ପେଟକଂ ମହିସାସକାନଂ ଗନ୍ଥୋ’’ତି ୱଣ୍ଣିତୋ। ତସ୍ମା ଏସୋ ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ମହିସାସକନିକାଯିକେନ କତୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି ଅମ୍ହାକଂ ମତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନିସ୍ସଯଟ୍ଠକଥାୱିଭାୱନା

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ପନ ନ କେୱଲଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନେୱ କତୋ, ଅଥ ଖୋ ୱୁଚ୍ଚମାନପ୍ପକାରେନାପି। ତଥା ହି ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାହି ସମାହରିତ୍ୱା ଭାସାପରିୱତ୍ତନୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋପି ଯା ଯା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱା ସଂସଯିତବ୍ବୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱା (୧, ୨୬୩), ୱିନଯଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାସୁ ପନାତି ୱା (୧, ୭୦), ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଭାଣକାତି ୱା (୧, ୭୨), ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ ମତାନୁସାରେନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ୱା (୧, ୯୯), ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୂତି ୱା (୧, ୧୧୮), ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ୱା (୧, ୧୩୪), ଦୀଘଭାଣକସଂଯୁତ୍ତଭାଣକାନଂ ମତନ୍ତି ୱା, ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱା (୧, ୨୬୭), ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ୱା, ଏୱଂ ତାୱ ଦୀଘଭାଣକା, ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ପନାହୂତି ୱା (୧, ୨୭୭), ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ…ପେ… ଅଯଂ କମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ପାଠିଯା ନ ସମେତୀତି ୱା (୧, ୩୦୯), ଏୱଂ ତାୱ ମଜ୍ଝିମଭାଣକା, ସଂଯୁତ୍ତଭାଣକା ପନାତି ୱା (୨, ୬୨), ସଂଯୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱା (୨, ୬୩), ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନାତି ୱା (୨, ୮୦) ଏୱଂ ତଂତଂଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ ନିସ୍ସଯମ୍ପି ୱିଭାୱେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଜନାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନସଂସଯଂ ୱିନୋଦେନ୍ତୋଯେୱ ତେ ଦସ୍ସେସି।

ତେନିମସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ କରଣକାଲେ ସବ୍ବାପି ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସନ୍ତୀତି ଚ, ପୁବ୍ବେଯେୱ ତା ଆଚରିଯେନ ସୀହଳଅତ୍ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୁତାତି ଚ, ତାହି ଗହେତବ୍ବଂ ସବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ଆଚରିଯେନ ଲିଖିତୋତି ଚ ଅଯମତ୍ଥୋ ଅତିୱିଯ ପାକଟୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ଯଂ ମହାୱଂସେ –

‘‘ସଙ୍ଘୋ ଗାଥାଦ୍ୱଯଂ ତସ୍ସା’ଦାସି ସାମତ୍ଥିଯଂ ତୱା’’ତିଆଦିନା ‘‘ଗାଥାଦ୍ୱଯମେୱ ଓଲୋକେତ୍ୱା କିଞ୍ଚିପି ଅଞ୍ଞଂ ପୋତ୍ଥକଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଅକାସୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅଭିତ୍ଥୁତିୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅଭିତ୍ଥୁତିମତ୍ତମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପୋରାଣୱଚନଦସ୍ସନଂ

ନ କେୱଲଂ ଆଚରିଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯୋଯେୱ ନିସ୍ସଯଭାୱେନ ଦସ୍ସେସି, ଅଥ ଖୋ ‘‘ପୋରାଣା ପନାହୂ’’ତିଆଦିନା ପୋରାଣାନଂ ୱଚନମ୍ପି ଦସ୍ସେସିଯେୱ। ତଦେତ୍ଥ ଦ୍ୱାୱୀସତିଯା ଠାନେସୁ ଦିଟ୍ଠଂ [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୫, ୧୩୭, ୧୪୨, ୨୧୭, ୨୫୨, ୩୦୩; ୨।୫୮୧, ୬୭୫-୬୭୬, ୬୮୯, ୭୦୬, ୭୩୬, ୭୪୫, ୭୪୬, ୭୪୯,୭୫୫, ୭୭୮, ୮୩୯]। କେ ପନେତେ ପୋରାଣା ନାମ? ଯାୱ ଚତୁତ୍ଥସଙ୍ଗୀତିକାଲା ସଙ୍ଗୀତିକାରେସୁ ପରିଯାପନ୍ନା ୱା ତାଦିସା ୱା ମହାଥେରାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ହି ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ (୨୯୨-୩-ପିଟ୍ଠେସୁ)।

‘‘ଓଭାସେ ଚେୱ ଞାଣେ ଚ, ପୀତିଯା ଚ ୱିକମ୍ପତି…ପେ…

ଧମ୍ମୁଦ୍ଧଚ୍ଚକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ୱିକ୍ଖେପଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି –

ଏୱମାଗତା ଗାଥାଯୋ ଇଧ (୨୭୩-୪-ପିଟ୍ଠେସୁ) ପୋରାଣାନଂ ୱଚନଭାୱେନ ଦସ୍ସିତା। ଯଦି ଚିମା ଗାଥାଯୋ ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ପକ୍ଖିତ୍ତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ ଯଥା ପରିୱାରପାଠଇଯଂ (୩-ପିଟ୍ଠେ) ଆଗତା ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଦୀପିକା ଗାଥାଯୋ, ତା ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (୧, ୪୬-ପିଟ୍ଠେ) ପୋରାଣୱଚନଭାୱେନ ଦସ୍ସିତା, ଏୱଂ ସତି ତେଯେୱ ସଙ୍ଗୀତିକାରା ପୋରାଣାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗଦେସକେନେୱ ଭାସିତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ତେ ୱିଯ ଗରୁକରଣୀଯା ପଚ୍ଛିମିକା ସଦ୍ଧାଯିତବ୍ବକା ମହାଥେରା ପୋରାଣାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସମନ୍ତପାସାଦିକାସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନୀଆଦୀସୁ ‘‘ପୋରାଣା ପନ ଏୱଂ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁପି ତାଦିସାୱ ଆଚରିଯା ପୋରାଣାତି ୱୁତ୍ତା।

ୱିନଯଟ୍ଠକଥାକରଣଂ

ଆଚରିଯୋ ପନ ଇମଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗପକରଣଂ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାପି ତିପିଟକଟ୍ଠକଥାଯୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଅକାସି। କଥଂ? ସମନ୍ତପାସାଦିକଂ ନାମ ୱିନଯଟ୍ଠକଥଂ ବୁଦ୍ଧସିରିତ୍ଥେରେନ ଅଜ୍ଝେସିତୋ ମହାୱିହାରସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣଭାଗେ ପଧାନଘରପରିୱେଣେ ମହାନିଗମସ୍ସାମିନୋ ପାସାଦେ ୱସନ୍ତୋ ଅକାସି। ସା ପନେସା ସିରିପାଲୋତି ନାମନ୍ତରସ୍ସ ମହାନାମରଞ୍ଞୋ ୱୀସତିମୱସ୍ସେ (୯୭୩-ବୁ-ୱ) ଆରଦ୍ଧା ଏକୱୀସତିମୱସ୍ସେ (୯୭୪-ବୁ-ୱ) ନିଟ୍ଠାନପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି। ତଞ୍ଚ ପନ କରୋନ୍ତୋ ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରେନାଭତଂ ସୀହଢଅଭାସାଯ ସଙ୍ଖତଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ତସ୍ସା ସରୀରଂ କତ୍ୱା ମହାପଚ୍ଚରୀକୁରୁନ୍ଦୀସଙ୍ଖେପଅଟ୍ଠକଥାହି ଚ ଗହେତବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱା ସୀହଢଅଦୀପେ ଯାୱ ୱସଭରାଜକାଲା ପାକଟାନଂ ପୋରାଣ ୱିନଯଧରମହାଥେରାନଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଭୂତଂ ଥେରୱାଦମ୍ପି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ –

‘‘ସଂୱଣ୍ଣନଂ ତଞ୍ଚ ସମାରଭନ୍ତୋ, ତସ୍ସା ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ସରୀରଂ;

କତ୍ୱା ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ତଥେୱ, କୁରୁନ୍ଦିନାମାଦିସୁ ୱିସ୍ସୁତାସୁ।

ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତୋ, ଯୋ ଯୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋ;

ତତୋପି ଅନ୍ତୋଗଧଥେରୱାଦଂ, ସଂୱଣ୍ଣନଂ ସମ୍ମ ସମାରଭିସ୍ସ’’ନ୍ତି ଚ।

‘‘ମହାମେଘୱନୁଯ୍ଯାନେ, ଭୂମିଭାଗେ ପତିଟ୍ଠିତୋ;

ମହାୱିହାରୋ ଯୋ ସତ୍ଥୁ, ମହାବୋଧିୱିଭୂସିତୋ।

ଯଂ ତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣେ ଭାଗେ, ପଧାନଘରମୁତ୍ତମଂ;

ସୁଚିଚାରିତ୍ତସୀଲେନ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସେୱିତଂ।

ଉଢଆରକୁଲସମ୍ଭୂତୋ, ସଙ୍ଘୁପଟ୍ଠାଯକୋ ସଦା;

ଅନାକୁଲାଯ ସଦ୍ଧାଯ, ପସନ୍ନୋ ରତନତ୍ତଯେ।

ମହାନିଗମସାମୀତି, ୱିସ୍ସୁତୋ ତତ୍ଥ କାରଯି;

ଚାରୁପାକାରସଞ୍ଚିତଂ, ଯଂ ପାସାଦଂ ମନୋରମଂ।

ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯତରୂପେତଂ, ସମ୍ପନ୍ନସଲିଲାସଯଂ;

ୱସତା ତତ୍ର ପାସାଦେ, ମହାନିଗମସାମିନୋ।

ସୁଚିସୀଲସମାଚାରଂ, ଥେରଂ ବୁଦ୍ଧସିରିୱ୍ହଯଂ;

ଯା ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଆରଦ୍ଧା, ଇଦ୍ଧା ୱିନଯୱଣ୍ଣନା।

ପାଲଯନ୍ତସ୍ସ ସକଲଂ, ଲଙ୍କାଦୀପଂ ନିରବ୍ବୁଦଂ;

ରଞ୍ଞୋ ସିରିନିୱାସସ୍ସ[ସିରିଯା ନିୱାସଟ୍ଠାନଭୂତସ୍ସ ସିରିପାଲନାମକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ (ୱିମତି, ଅନ୍ତିମୱିଟ୍ଠେ)], ସିରିପାଲଯସସ୍ସିନୋ।

ସମୱୀସତିମେ ୱସ୍ସେ, ଜଯସଂୱଚ୍ଛରେ ଅଯଂ;

ଆରଦ୍ଧା ଏକୱୀସମ୍ହି, ସମ୍ପତ୍ତେ ପରିନିଟ୍ଠିତା।

ଉପଦ୍ଦୱାକୁଲେ ଲୋକେ, ନିରୁପଦ୍ଦୱତୋ ଅଯଂ;

ଏକସଂୱଚ୍ଛରେନେୱ, ଯଥା ନିଟ୍ଠଂ ଉପାଗତା’’ତି [ପରି। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନକଥା] ଚ।

ଅଯଞ୍ଚ ସମନ୍ତପାସାଦିକା ୱିନଯଟ୍ଠକଥା ଅଧୁନା ମୁଦ୍ଦିତଛଟ୍ଠସଙ୍ଗୀତିପୋତ୍ଥକୱସେନ ସହସ୍ସତୋ ଉପରି ଅଟ୍ଠପଣ୍ଣାସାଧିକତିସତମତ୍ତପିଟ୍ଠପରିମାଣା (୧୩୫୮) ହୋତି, ତସ୍ସା ଚ ଏକସଂୱଚ୍ଛରେନ ନିଟ୍ଠାପିତତ୍ତଂ ଉପନିଧାଯ ଚତୁୱୀସାଧିକସତ୍ତସତମତ୍ତପିଟ୍ଠପରିମାଣୋ (୭୨୪) ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋପି ଅନ୍ତମସୋ ଛପ୍ପଞ୍ଚମାସେହି ନିଟ୍ଠାପିତୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି ସକ୍କା ଞାତୁଂ। ତସ୍ମା ଯଂ ବୁଦ୍ଧଘୋସୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ମହାୱଂସୱଚନଂ ନିସ୍ସାଯ ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ଏକରତ୍ତେନେୱ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଲିଖିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପିତୋ’’ତି ଅବ୍ଭୁତୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତକ୍କାରକସ୍ସ ଅବ୍ଭୁତମତ୍ତମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନନୁ ଚ ଇମିସ୍ସଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିସେସନାମୱସେନ ଆଗମଟ୍ଠକଥାନଂ ଅତିଦେସୋ ଦିସ୍ସତି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧। ୧୫], କଥମିମିସ୍ସା ତାହି ପଠମତରଂ କତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି? ଆଚରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାତିଦେସତୋ, ୱିନଯପିଟକସ୍ସ ଗରୁକାତବ୍ବତରଭାୱତୋ, ମହାୱିହାରୱାସୀହି ୱିସେସେନ ଗରୁକତଭାୱତୋ, ସଙ୍ଗୀତିକ୍କମାନୁରୂପଭାୱତୋ, ଇଧେୱ ପରିପୁଣ୍ଣନିଦାନକଥାପକାସନତୋ, ନିଗମନେ ଚ ପଠମଂ ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ସୁତ୍ୱା କରଣପ୍ପକାସନତୋ ଠପେତ୍ୱା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଅଯମେୱ ପଠମଂ କତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପନ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯନ୍ତି ୱା ୱିନଯଟ୍ଠକଥାସୂତି ୱା ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାସୂତି ୱା ଏୱଂ ସାମଞ୍ଞନାମୱସେନେୱ ଅତିଦେସୋ ଦିସ୍ସତି, ନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଦିୱିସେସନାମୱସେନ। ତସ୍ମାସ୍ସ ସବ୍ବପଠମଂ କତଭାୱୋ ପାକଟୋଯେୱ। ଆଗମଟ୍ଠକଥାନଂ ଇଧାତିଦେସୋ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୫] ଇମିସ୍ସାପି ତତ୍ଥାତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮] ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାତିଦେସୋ ପନ ଆଚରିଯସ୍ସ ମନସା ସୁୱୱତ୍ଥିତୱସେନ ୱା ସକ୍କା ଭୱିତୁଂ, ଅପୁବ୍ବାଚରିମପରିନିଟ୍ଠାପନେନ ୱା। କଥଂ? ଆଚରିଯେନ ହି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ସବ୍ବସୋ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଦିଂ ଏକେକମଟ୍ଠକଥଂ କରୋନ୍ତେନେୱ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅଞ୍ଞଟ୍ଠକଥାସୁ ପକାସେତବ୍ବା ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ମନସା ସୁୱୱତ୍ଥିତଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତଞ୍ଚ ଅତିଦିସିତ୍ୱା ଯଥାୱୱତ୍ଥିତଠାନପ୍ପତ୍ତକାଲେ ତଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ କଥେନ୍ତେନ ତା କତା ୱା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଏକେକିସ୍ସାଯ ୱା ନିଟ୍ଠାନାସନ୍ନପ୍ପତ୍ତକାଲେ ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ତଥା କତ୍ୱା ସବ୍ବାପି ଅପୁବ୍ବାଚରିମଂ ପରିନିଟ୍ଠାପିତା ଭୱେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପକାରାନମଞ୍ଞତରୱସେନ ଆଚରିଯସ୍ସାଟ୍ଠକଥାସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାତିଦେସୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

ଆଗମଟ୍ଠକଥାକରଣଂ

ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଂ ନାମ ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥଂ ପନ ଆଚରିଯୋ ସୁମଙ୍ଗଲପରିୱେଣୱାସିନା ଦାଠାନାଗତ୍ଥେରେନ ଆଯାଚିତୋ ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତମେତିସ୍ସା ନିଗମନେ –

‘‘ଆଯାଚିତୋ ସୁମଙ୍ଗଲ-ପରିୱେଣନିୱାସିନା ଥିରଗୁଣେନ;

ଦାଠାନାଗ ସଙ୍ଘ, ତ୍ଥେରେନ ଥେରୱଂସନ୍ୱଯେନ।

ଦୀଘାଗମସ୍ସ ଦସବଲ-ଗୁଣଗଣପରିଦୀପନସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥଂ;

ଯଂ ଆରଭିଂ ସୁମଙ୍ଗଲ-ୱିଲାସିନିଂ ନାମ ନାମେନ।

ସା ହି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ, ସାରମାଦାଯ ନିଟ୍ଠିତା ଏସା’’ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩। ନିଗମନକଥା]।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଂ ନାମ ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥଂ ଭଦନ୍ତବୁଦ୍ଧମିତ୍ତତ୍ଥେରେନ ପୁବ୍ବେ ମଯୂରଦୂତପଟ୍ଟନେ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତେନ ଆଯାଚିତୋ ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତମେତିସ୍ସା ନିଗମନେ –

‘‘ଆଯାଚିତୋ ସୁମତିନା, ଥେରେନ ଭଦନ୍ତବୁଦ୍ଧମିତ୍ତେନ;

ପୁବ୍ବେ ମଯୂରଦୂତପ,ଟ୍ଟନମ୍ହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତେନ।

ପରୱାଦୱିଦ୍ଧଂସନସ୍ସ, ମଜ୍ଝିମନିକାଯସେଟ୍ଠସ୍ସ;

ଯମହଂ ପପଞ୍ଚସୂଦନି-ମଟ୍ଠକଥଂ କାତୁମାରଭିଂ।

ସା ହି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ, ସାରମାଦାଯ ନିଟ୍ଠିତା ଏସା’’ତି [ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩। ନିଗମନକଥା]।

ସାରତ୍ଥପ୍ପକାସିନିଂ ନାମ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯଟ୍ଠକଥଂ ଭଦନ୍ତଜୋତିପାଲତ୍ଥେରେନ ଆଯାଚିତୋ ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତମେତିସ୍ସା ନିଗମନେ –

‘‘ଏତିସ୍ସା କରଣତ୍ଥଂ, ଥେରେନ ଭଦନ୍ତଜୋତିପାଲେନ;

ସୁଚିସୀଲେନ ସୁଭାସିତସ୍ସ ପକାସଯନ୍ତଞ୍ଞାଣେନ।

ସାସନୱିଭୂତିକାମେନ, ଯାଚମାନେନ ମଂ ସୁଭଗୁଣେନ;

ଯଂ ସମଧିଗତଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ତେନାପି ଜନୋ ସୁଖୀ ଭୱତୂ’’ତି [ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୫।ନିଗମନକଥା]।

ମନୋରଥପୂରଣିଂ ନାମ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯଟ୍ଠକଥଂ ଭଦନ୍ତଜୋତିପାଲତ୍ଥେରେନ ଦକ୍ଖିଣଇନ୍ଦିଯରଟ୍ଠେ କଞ୍ଚିପୁରାଦୀସୁ ଚ ସୀହଳଅଦୀପେ ମହାୱିହାରମ୍ହି ଚ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତେନ ଆଯାଚିତୋ, ତଥା ଜୀୱକେନାପି ଉପାସକେନ ପିଟକତ୍ତଯପାରଗୁଭୂତେନ ୱାତାହତେପି ଅନିଞ୍ଜମାନସଭାୱେ ଦୁମେ ୱିଯ ଅନିଞ୍ଜମାନସଦ୍ଧମ୍ମେ ଠିତେନ ସୁମତିନା ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱେନାଭିଯାଚିତୋ ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତମେତିସ୍ସା ନିଗମନେ –

‘‘ଆଯାଚିତୋ ସୁମତିନା, ଥେରେନ ଭଦନ୍ତଜୋତିପାଲେନ;

କଞ୍ଚିପୁରାଦୀସୁ ମଯା, ପୁବ୍ବେ ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତେନ।

ୱରତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ, ମହାୱିହାରମ୍ହି ୱସନକାଲେପି;

ୱାତାହତେ ୱିଯ ଦୁମେ, ଅନିଞ୍ଜମାନମ୍ହି ସଦ୍ଧମ୍ମେ।

ପାରଂ ପିଟକତ୍ତଯସା,ଗରସ୍ସ ଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତେନ ସୁମତିନା;

ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱେନା,ଭିଯାଚିତୋ ଜୀୱକେନାପି।

ଧମ୍ମକଥାନଯନିପୁଣେହି, ଧମ୍ମକଥିକେହି ଅପରିମାଣେହି;

ପରିକୀଳିତସ୍ସ ପଟିପ,ଜ୍ଜିତସ୍ସ ସକସମଯଚିତ୍ତସ୍ସ।

ଅଟ୍ଠକଥଂ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତର,ମହାନିକାଯସ୍ସ କାତୁମାରଦ୍ଧୋ;

ଯମହଂ ଚିରକାଲଟ୍ଠିତି-ମିଚ୍ଛନ୍ତୋ ସାସନୱରସ୍ସ।

ସା ହି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ, ସାରମାଦାଯ ନିଟ୍ଠିତା ଏସା;

ଚତୁନ୍ନୱୁତିପରିମାଣାଯ, ପାଳିଯା ଭାଣୱାରେହି।

ସବ୍ବାଗମସଂୱଣ୍ଣନ, ମନୋରଥୋ ପୂରିତୋ ଚ ମେ ଯସ୍ମା;

ଏତାଯ ମନୋରଥ ପୂରଣୀତି ନାମଂ ତତୋ ଅସ୍ସା''ତି [ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୧୧।ନିଗମନକଥା]।

ଇମା ଚ ପନ ଚତସ୍ସୋ ଆଗମଟ୍ଠକଥାଯୋ କୁରୁମାନୋ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରେନାଭତଂ ମୂଲଟ୍ଠକଥାସଙ୍ଖାତଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥଂଯେୱ ଭାସାପରିୱତ୍ତନୱସେନ ଚେୱ ପୁନପ୍ପୁନାଗତୱିତ୍ଥାରକଥାମଗ୍ଗସ୍ସ ସଂଖିପନୱସେନ ଚ ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେ –

''ସୀହଳଦୀପଂ ପନ ଆଭ,ତାଥ ୱସିନା ମହାମହିନ୍ଦେନ;

ଠପିତା ସୀହଳଭାସାଯ, ଦୀପୱାସୀନମତ୍ଥାଯ।

ଅପନେତ୍ୱାନ ତତୋହଂ, ସୀହଳଭାସଂ ମନୋରମଂ ଭାସଂ;

ତନ୍ତିନଯାନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆରୋପେନ୍ତୋ ୱିଗତଦୋସଂ…ପେ…

ହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନାଗତ-ମତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥଂ ପକାସଯିସ୍ସାମୀ''ତି।

ତଥା ନିଗମନେପି –

''ସା ହି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ, ସାରମାଦାଯ ନିଟ୍ଠିତା ଏସା''ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।ନିଗମନକଥା] ଚ;

''ମୂଲଟ୍ଠକଥାସାରଂ, ଆଦାଯ ମଯା ଇମଂ କରୋନ୍ତେନା''ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।ନିଗମନକଥା] ଚ।

ଇମାସଂ ସରୀରଭୂତପାଠେସୁ ଚ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱିଯ ''ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ, କୁରୁନ୍ଦିଯ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱିନିଚ୍ଛଯସଂୱଣ୍ଣନାଭେଦପ୍ପକାସନଂ ନ ଦିସ୍ସତି, ତଥା ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାସୁପି। ତେନେତଂ ଞାଯତି ''ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମେସୁ ମହାଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଅଞ୍ଞା ମହାପଚ୍ଚରିଆଦିନାମିକା ପୋରାଣିକା

ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ଚେୱ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥା ଚ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଯାୱ ୱସଭରାଜକାଲା (୬୦୯-୬୫୩) ପନ ପାକଟାନଂ ସୀହଳଇକଟ୍ଠେରାନଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଚ ୱାଦା ଚ ୱଣ୍ଣୂନି ଚ ଏତାସୁପି ଦିସ୍ସନ୍ତିଯେୱାତି।

ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାକରଣଂ

ଅଟ୍ଠସାଲିନିଂ ପନ ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଞ୍ଚ ଧାତୁକଥାଦିପଞ୍ଚପକରଣସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚାତି ତିସ୍ସୋ ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାୟୋ ଅତ୍ତନା ସଦିସନାମେନ ସୋତତ୍ଥକୀଗନ୍ଥକାରକେନ ବୁଦ୍ଧଘୋସଭିକ୍ଖୁନା ଆୟାଚିତୋ ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତାସୁ –

‘‘ୱିସୁଦ୍ଧାଚାରସୀଲେନ, ନିପୁଣାମଲବୁଦ୍ଧିନା;

ଭିକ୍ଖୁନା ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅଭିୟାଚିତୋ’’ତି [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ।

‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେୟ୍ୟେନ ଥେରେନ କତା

ଅୟଂ ଅଟ୍ଠସାଲିନୀ ନାମ ଧମ୍ମସଙ୍ଗହଟ୍ଠକଥା’’ତି [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନକଥା] ଚ।

‘‘ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ, ତସ୍ସାହଂ ୟାଚିତୋ ଠିତଗୁଣେନ;

ୟତିନା ଅଦନ୍ଧଗତିନା, ସୁବୁଦ୍ଧିନା ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ।

ୟଂ ଆରଭିଂ ରଚୟିତୁଂ, ଅଟ୍ଠକଥଂ ସୁନିପୁଣେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ;

ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନତୋ, ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଂ ନାମା’’ତି [ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନକଥା] ଚ।

‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେୟ୍ୟେନ ଥେରେନ କତା

ଅୟଂ ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନୀ ନାମ ୱିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥା’’ତି [ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନକଥା] ଚ।

ଇମାସୁ ପନ ତୀସୁ ପଞ୍ଚପକରଣଟ୍ଠକଥାୟ ନାମୱିସେସୋ ନତ୍ଥି ଆୟାଚକୋ ଚ ନ ପକାସିତୋ, କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧାୟ ଏୱ ସଞ୍ଚୋଦିତେନ ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ସା କତା ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତସ୍ସା ନିଗମନେ –

‘‘କୁସଲାଦିଧମ୍ମଭେଦଂ, ନିସ୍ସାୟ ନୟେହି ୱିୱିଧଗଣନେହି;

ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ସତ୍ତମ-ମଭିଧମ୍ମପ୍ପକରଣଂ ସତ୍ଥା।

ସୁୱିହିତସନ୍ନିଟ୍ଠାନୋ, ପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ୟଂ ପକାସେସି;

ସଦ୍ଧାୟ ସମାରଦ୍ଧା, ୟା ଅଟ୍ଠକଥା ମୟା ତସ୍ସାତି ଚ।

‘‘ଏତ୍ତାୱତା

ସତ୍ତପ୍ପକରଣଂ ନାଥୋ, ଅଭିଧମ୍ମମଦେସୟି;

ଦେୱାତିଦେୱୋ ଦେୱାନଂ, ଦେୱଲୋକମ୍ହି ୟଂ ପୁରେ;

ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥା ଏସା, ସକଲସ୍ସାପି ନିଟ୍ଠିତା’’ତି [ପଟ୍ଠା। ଅଟ୍ଠ। ୧୯-୨୪।୧] ଚ।

‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେୟ୍ୟେନ ଥେରେନ କତା

ଅଯଂ ସକଲସ୍ସପି ଅଭିଧମ୍ମପିଟକସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥା’’ତି [ପଟ୍ଠା। ଅଟ୍ଠ। ୧୯-୨୪।୧] ଚ।

ଏକଚ୍ଚେ ପନ ଆଧୁନିକା ଥେରା ‘‘ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାଯୋ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ଯାଚିତୋ ସଙ୍ଘପାଲବୁଦ୍ଧମିତ୍ତଜୋତିପାଲାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଥେରୋ ଅକାସୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯଞ୍ଚ ନେସଂ ୱିଚାରଣା, ଅଟ୍ଠସାଲିନୀସମ୍ମୋହୱିନୋଦନୀସୁ ‘‘ତା ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ଯାଚିତୋ ଅକାସୀ’’ତି ଗନ୍ଥକାରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଞାଯତି ‘‘ତକ୍କାରକୋ ଅଞ୍ଞୋ, ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ପନ ତାସୁ ଯାଚକପୁଗ୍ଗଲୋଯେୱା’’ତି। ଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ –

‘‘ସୀଲକଥା ଧୁତଧମ୍ମା, କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଚେୱ ସବ୍ବାନି…ପେ…

ଇତି ପନ ସବ୍ବଂ ଯସ୍ମା, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ମଯା ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ;

ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ମା ଭିଯ୍ୟୋ, ନ ତଂ ଇଧ ୱିଚାରଯିସ୍ସାମୀ’’ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] –

ଏୱଂ ସୀଲକଥାଦୀନଂ ଅତ୍ତନା ଏୱ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଭାୱୋ ମଯାତିପଦେନ ପକାସିତୋ। ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ପନ –

‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ସବ୍ବାନି, ଚରିଯାଭିଞ୍ଞା ୱିପସ୍ସନା;

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପନିଦଂ, ଯସ୍ମା ସବ୍ବଂ ପକାସିତ’’ନ୍ତି [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] –

ଏୱଂ ମଯାତି କତ୍ତୁପଦେନ ୱିନା ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାପି ଞାଯତି ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗକାରକୋ ଅଞ୍ଞୋ, ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାକାରକୋ ଅଞ୍ଞୋ’’ତି। କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାସୁ ଅଭିଯାଚକୋ ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଭିକ୍ଖୁନାତି ଚ ଯତିନାତି ଚ ଇମେହେୱ ସାମଞ୍ଞଗୁଣପଦେହି ୱୁତ୍ତୋ ନ ଥେରେନାତି ସଗାରୱଗୁଣପଦେନ, ତଥାପି ସୋ ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧାଚାରସୀଲେନ ନିପୁଣାମଲବୁଦ୍ଧିନା’’ତି ଚ, ‘‘ଅଦନ୍ଧଗତିନା ସୁବୁଦ୍ଧିନା’’ତି ଚ ଇମେହି ଅଧିକଗୁଣପଦେହି ଥୋମିତତ୍ତା ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗାଦିକାରକୋ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋଯେୱା’’ତି ସକ୍କା ଗହେତୁଂ। ସୋ ହି ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲତୋଯେୱ ପଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ଥକୋୱିଦୋ ପରିଯତ୍ତିୱିସାରଦଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ଊନଦସୱସ୍ସୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ଥେରେନାତି ନ ୱୁତ୍ତୋତି ସକ୍କା ଗହେତୁନ୍ତି।

ତଂ ପନ ତେସଂ ଅତିୱିଚାରଣମତ୍ତମେୱ। ନ ହି ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ‘‘ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଊନଦସୱସ୍ସୋ’’ତି ସକ୍କା ଗହେତୁଂ, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗନିଗମନେପି ‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେଯ୍ୟେନ ଥେରେନା’’ତି ୱଚନତୋ, ନ ଚ ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧାଚାରସୀଲେନ, ନିପୁଣାମଲବୁଦ୍ଧିନା’’ତି ୱା, ‘‘ଅଦନ୍ଧଗତିନା ସୁବୁଦ୍ଧିନା’’ତି ୱା ଏତ୍ତକେହେୱ ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀହି ଗୁଣପଦେହି ଥୋମନେନ ସୁଥୋମିତୋ ହୋତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ‘‘ନିପ୍ପଭୀକତଖଜ୍ଜୋତୋ ସମୁଦେତି ଦିୱାକରୋ’’ତି ଥୋମନଂ ୱିଯ ହୋତି। ନନୁ ଆଚରିଯେନ ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥନିଗମନେସୁ –

‘‘ପରମୱିସୁଦ୍ଧସଦ୍ଧାବଦ୍ଧିୱୀରିଯପଟିମଣ୍ଡିତେନ ସୀଲାଚାରଜ୍ଜୱମଦ୍ଦୱାଦିଗୁଣସମୁଦଯସମୁଦିତେନ ସକସମଯସମଯନ୍ତରଗହନଜ୍ଝୋଗାହଣସମତ୍ଥେନ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯସମନ୍ନାଗତେନ ତିପିଟକପରିଯତ୍ତିଭେଦେ ସାଟ୍ଠକଥେ ସତ୍ଥୁସାସନେ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣପ୍ପଭାୱେନ ମହାୱେଯ୍ୟାକରଣେନା’’ତିଆଦିନା –

ଅତ୍ତନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି ଗୁଣପଦାନି ପକାସିତାନି, ସୋଯେୱ ଚ ପୋରାଣସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଭିନୱସଙ୍ଗହଟ୍ଠକଥାନଂ ଆଦିକତ୍ତା ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ, ଅଞ୍ଞେ ପନ ଅଭିନୱଟ୍ଠକଥାକାରା ତସ୍ସେୱ ଅନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅୱସେସମେକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ଅକଂସୁ। ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ଯୋ ଯୋ ଅତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ସୋ ଯଥାନୁପ୍ପତ୍ତଟ୍ଠାନେ ତତୋ ଗହେତ୍ୱା ତଥେୱ ୱୁତ୍ତୋ। ୱିସେସତୋ ପନ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୱିଭଙ୍ଗଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗୱଣ୍ଣନାସୁ ଝାନକଥାୱଣ୍ଣନାସୁ ଚ ଅଯମତ୍ଥୋ ଅତିୱିଯ ପାକଟୋ, ଯୋପି ଚ ତତ୍ଥ ଅପ୍ପକୋ କତିପଯମତ୍ତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେନ ୱିସଦିସୋ ସଂୱଣ୍ଣନାଭେଦୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋପି ଆଭିଧମ୍ମିକାନଂ ମତାନୁସାରେନ ଯଥା ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୋ, ତଥେୱ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ଅତିଦେସୋ ଦିସ୍ସତି [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥକଥା], ତଥେୱ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯମ୍ପି ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯା ଅତିଦେସୋ ଦିସ୍ସତେୱ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୧;]। ଯଦି ଚ ଅଟ୍ଠସାଲିନୀ ଅଞ୍ଞେନ କତା ଭୱେଯ୍ୟ, କଥଂ ତାସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାତିଦେସୋ ସକ୍କା କାତୁଂ। ତସ୍ମା ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାସୁ ଅଭିଯାଚକୋ ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଆଚରିଯେନ ସମାନନାମୋ ଚୂଳଅବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଯାୱଜ୍ଜତନା ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଯ ଗହିତୋ ସୋତତ୍ଥକୀଗନ୍ଥକାରକୋ ଅଞ୍ଞୋଯେୱ, ନ

ଆଚରିଯମହାବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ। ତେନେୱ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନା’’ତି ଚ ‘‘ଯତିନା’’ତି ଚ।

ଯଦି ପନ ଏତ୍ତକେନ ନିଟ୍ଠଂ ନ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯୁ, ଏୱମ୍ପି ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – କିନ୍ନୁ ଖୋ ସଙ୍ଘପାଲାଦଯୋ ଥେରା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗାଦୀନଂ କରଣତ୍ଥାଯ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରଂ ଆଯାଚମାନା ଅତ୍ତନା ସମତ୍ଥତରୋତି ସଦ୍ଦହନ୍ତା ଆଯାଚନ୍ତି ଉଦାହୁ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତାତି? ସଦ୍ଦହନ୍ତାଯେୱ ଆଯାଚନ୍ତୀତି ପାକଟୋଯେୱାଯମତ୍ଥୋ। ତଥା ଚ ସତି ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ସଯଂ ଅଞ୍ଞେହି ସମତ୍ଥତରୋୱ ସମାନୋ କସ୍ମା ଅଞ୍ଞଂ ଆଯାଚେଯ୍ଯ। ନ ହି ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଥାମସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଯୋବ୍ବନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥଂ କାତୁଂ ଭାରିଯଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ୱୁତ୍ତୱଚନାନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତସଂୱଣ୍ଣନାୱଚନେହି ଏକାକାରାନେୱ ହୋନ୍ତି। ଯଦି ଚ ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥଂ ଅଞ୍ଞୋ କରେଯ୍ଯ, କଥମପି ତାହି ୱଚନାକାରସ୍ସ ୱିସଦିସତା ଭୱେଯ୍ଯ ଏୱ। ଏତାସଂ ନିଗମନେ ଚ ଦସ୍ସିତେନ ‘‘ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେଯ୍ଯେନ ଥେରେନ କତା’’ତି ୱଚନେନ ‘‘ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନ କତା’’ତ୍ୱେୱ ପାକଟା ହୋନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞେନାତି। ଯେପି ‘‘ଅଞ୍ଞେନ କତା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେପି ‘‘ଇମିନା ନାମ ଥେରେନା’’ତି ଏକଂସତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତଥା ଦସ୍ସେତୁଞ୍ଚ ଲେସମତ୍ତମ୍ପି ସାଧକୱଚନଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାଯୋପି ଇଦାନି ଆଚରିଯେହି ଚୂଳଅବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ୱୋହରିତେନ ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନାଯାଚିତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୱିନଯାଗମଟ୍ଠକଥାନଂ କାରକୋ ଆଚରିଯମହାବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋଯେୱ ଅକାସୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

ଯଂ ପନ ମହାୱଂସେ ‘‘ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ସୀହଳଅଦୀପାଗମନତୋ ପୁବ୍ବେ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ୱସନକାଲେଯେୱ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଂ ଅକାସୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ –

୨୨୫। ‘‘ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିଯାକାସି, କଚ୍ଛଂ ସୋ ଅଟ୍ଠସାଲିନି’’ନ୍ତି –

ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇଦାନି ଦିସ୍ସମାନାଯ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯା ନ ସମେତି। ତତ୍ଥ ହି ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେଯେୱ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଅତିଦିସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାପି ସୋ ଚ, ସମନ୍ତପାସାଦିକା ଚ ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ଅତିଦିସୀଯନ୍ତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସା ଆଚରିଯେନ ସୀହଳଅଦୀପଂ ପତ୍ୱା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଞ୍ଚେୱ ସମନ୍ତପାସାଦିକଞ୍ଚ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଯେୱ କତଭାୱୋ ଅତିୱିଯ ପାକଟୋତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

କଙ୍ଖାୱିତରଣୀଅଟ୍ଠକଥାକରଣଂ

କଙ୍ଖାୱିତରଣିଂ ନାମ ପାତିମୋକ୍ଖଟ୍ଠକଥଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରୋ ସୋଣତ୍ଥେରେନ ଯାଚିତୋ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗନିସ୍ସିତଂ ସୀହଳଅପାତିମୋକ୍ଖଟ୍ଠକଥାନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଏକମ୍ପି ପଦଂ ପାଳିଯା ୱା ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାହି ୱା ଅୱିରୋଧେତ୍ୱା ଅକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ତିସ୍ସଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ –

‘‘ସୂରତେନ ନିୱାତେନ, ସୁଚିସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନା;

ୱିନଯାଚାରଯୁତ୍ତେନ, ସୋଣତ୍ଥେରେନ ଯାଚିତୋ।

ତତ୍ଥ ସଞ୍ଜାତକଙ୍ଖାନଂ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣନଂ;

କଙ୍ଖାୱିତରଣତ୍ଥାଯ, ପରିପୁଣ୍ଣୱିନିଚ୍ଛଯଂ।

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ୱାଚନାମଗ୍ଗନିସ୍ସିତଂ;

ୱତ୍ତଯିସ୍ସାମି ନାମେନ, କଙ୍ଖାୱିତରଣିଂ ସୁଭ’’ନ୍ତି [କଙ୍ଖା ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ।

‘‘ଆରଭିଂ ଯମହଂ ସବ୍ବଂ, ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାନଯଂ;

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ୱାଚନାମଗ୍ଗନିସ୍ସିତଂ।

ନିସ୍ସାଯ ସା ଅଯଂ ନିଟ୍ଠଂ, ଗତା ଆଦାଯ ସବ୍ବସୋ;

ସବ୍ବଂ ଅଟ୍ଠକଥାସାରଂ, ପାଳିଯତ୍ଥଞ୍ଚ କେୱଲଂ।

ନ ହେତ୍ଥ ତଂ ପଦଂ ଅତ୍ଥି, ଯଂ ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ଯ ପାଳିଯା;

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାହି ୱା’’ତି [କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନକଥା] ଚ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥାକରଣଂ

ଅପରାପି ତିସ୍ସୋ ଅଟ୍ଠକଥାୟୋ ସନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକପାଠଟ୍ଠକଥା ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥା ସୁତ୍ତନିପାତଟ୍ଠକଥା ଚାତି, ଯା ତାସୁ ଦିସ୍ସମାନନିଗମନୱସେନ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସେନେୱ କତାତି ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପନ ୱୁତ୍ତୱଚନାନି କାନିଚି କାନିଚି ଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତାକାରେନ ନ ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏକେ ୱଦନ୍ତି ''ନେତା ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସା''ତି। ଏକଚ୍ଚେ ପନ ''ଆଚରିଯସ୍ସ ଉପଥମ୍ଭକଟ୍ଠେରେହି ପଠମଂ କତା, ପଚ୍ଛା ଆଚରିଯେନ ଓସାନସୋଧନୱସେନ ପରିଯୋସାପିତା ୱା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥଂ ଆଯାଚନ୍ତେନ ଚୂଳଅବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ୱା କତା ଭୱେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ତଂ ତଥା ୱା ହୋତୁ ଅଞ୍ଞଥା ୱା, ଇଦାନି ଏକନ୍ତତୋ ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ ନ ସୁକରମେୱ। ତସ୍ମା ତାସଂ ନିଗମନୱଚନୱସେନେୱ ଏତ୍ଥ ପକାସଯିସ୍ସାମ। ତାସୁ ହି ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥଂ କୁମାରକସ୍ସପଟ୍ଠେରେନ ଆଯାଚିତୋ ସିରିକୂଟସ୍ସ (ସିରିକୁଡ୍ଡସ୍ସ) ରଞ୍ଞୋ ପାସାଦେ ୱିହରନ୍ତୋ ପରମ୍ପରାଭତଂ ସୀହଳଅଭାସାଯ ସଣ୍ଠିତଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥଂ ପାଠଇଭାସାଯ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରଗତଞ୍ଚ ୱଚନକ୍କମଂ ସମାସେତ୍ୱା ଗାଥାସୁ ଅସଂୱଣ୍ଣିତପଦବ୍ଯଞ୍ଜନାନି ସଂୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେ –

''ପରମ୍ପରାଭତା ତସ୍ସ, ନିପୁଣା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା;

ଯା ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପମ୍ହି, ଦୀପଭାସାଯ ସଣ୍ଠିତା…ପେ…

କୁମାରକସ୍ସପେନାହଂ, ଥେରେନ ଥିରଚେତସା;

ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିକାମେନ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅଭିଯାଚିତୋ…ପେ…

ତଂ ଭାସଂ ଅତିୱିତ୍ଥାର, ଗତଞ୍ଚ ୱଚନକ୍କମଂ;

ପହାଯାରୋପଯିତ୍ୱାନ, ତନ୍ତିଭାସଂ ମନୋରମଂ।

ଗାଥାନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନପଦଂ, ଯଂ ତତ୍ଥ ନ ୱିଭାୱିତଂ;

କେୱଲଂ ତଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା, ସେସଂ ତମେୱ ଅତ୍ଥତୋ।

ଭାସନ୍ତରେନ ଭାସିସ୍ସ''ନ୍ତି [ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] –

ନିଗମନେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ –

''ୱିହାରେ ଅଧିରାଜେନ, କାରିତମ୍ହି କତଞ୍ଞୁନା;

ପାସାଦେ ସିରିକୂଟସ୍ସ, ରଞ୍ଞୋ ୱିହରତା ମଯା''ତି [ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୨।ନିଗମନକଥା]।

ଏତ୍ଥ ଚ ସିରିକୂଟୋ ନାମ ସମନ୍ତପାସାଦିକାନିଗମନେ ସିରିପାଲୋତି ୱୁତ୍ତୋ ମହାନାମୋଯେୱ ରାଜାତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସତି ମହେସିଯା ଆନଯନଂ ସମାଦାପନମାରବ୍ଭ ତେନ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନେ ଧୂମରକ୍ଖପବ୍ବତୱିହାରେ ୱସନ୍ତେନ ସା କତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ମହାୱଂସେ –

୩୭-୨୧୨।

''ଲୋହଦ୍ୱାର-ରଲଗ୍ଗାମ-କୋଟିପସ୍ସାୱନୱ୍ହଯେ;

ତଯୋ ୱିହାରେ କାରେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଭଯୁତ୍ତରେ।

୨୧୩।

ୱିହାରଂ କାରୟିତ୍ୱାନ, ଧୂମରକ୍ଖମ୍ହି ପବ୍ବତେ;

ମହେସିୟା’ନୟେନା’ଦା, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଥେରୱାଦିନ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସ ପନ ରଞ୍ଞୋ କାଲେ ସା ନିଟ୍ଠାପିତାତି ନ ସକ୍କା ଗହେତୁଂ। ତସ୍ସ ହି ରଞ୍ଞୋ ଏକୱୀସତିମୱସ୍ସେ ସମନ୍ତପାସାଦିକଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ସୋ ଚ ରାଜା ଦ୍ୱାୱୀସତିମୱସ୍ସେ ଦିୱଙ୍ଗତୋ। ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସାଧିକଏକୱସ୍ସେନ ‘‘ଚତସ୍ସୋ ଚ ଆଗମଟ୍ଠକଥାୟୋ ତିସ୍ସୋ ଚ ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାୟୋ ଅଯଞ୍ଚ ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥା’’ତି ସଙ୍ଖା ଏତା ନ ସକ୍କା ନିଟ୍ଠାପେତୁନ୍ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଟ୍ଠକଥାକରଣଂ

ପରମତ୍ଥଜୋତିକଂ ନାମ ଖୁଦ୍ଦକପାଠସ୍ସ ଚେୱ ସୁତ୍ତନିପାତସ୍ସ ଚ ଅଟ୍ଠକଥଂ କେନଚିପି ଅନାଯାଚିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛାୱସେନେୱ ଅକାସି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଖୁଦ୍ଦକପାଠଟ୍ଠକଥାଯ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେ –

''ଉତ୍ତମଂ ୱନ୍ଦନେଯ୍ୟାନଂ, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ;

ଖୁଦ୍ଦକାନଂ କରିସ୍ସାମି, କେସଞ୍ଚି ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ।

ଖୁଦ୍ଦକାନଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା, କିଞ୍ଚାପି ଅତିଦୁକ୍କରା;

ୱଣ୍ଣନା ମାଦିସେନେସା, ଅବୋଧନ୍ତେନ ସାସନଂ।

ଅଜ୍ଜାପି ତୁ ଅବ୍ବୋଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ପୁବ୍ବାଚରିଯନିଚ୍ଛଯୋ;

ତଥେୱ ଚ ଠିତଂ ଯସ୍ମା, ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ।

ତସ୍ମାହଂ କାତୁମିଚ୍ଛାମି, ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନଂ ଇମଂ;

ସାସନଞ୍ଚେୱ ନିସ୍ସାଯ, ପୋରାଣଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ।

ସଦ୍ଧମ୍ମବହୁମାନେନ, ନାତ୍ତୁକ୍କଂସନକମ୍ୟତା;

ନାଞ୍ଞେସଂ ୱମ୍ଭନତ୍ଥାଯ, ତଂ ସୁଣାଥ ସମାହିତା''ତି।

ବହୂ ପନ ୱିଚକ୍ଖଣା ଇମା ଆରମ୍ଭଗାଥାଯୋ ୱିଚିନିତ୍ୱା ''ନେତଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ ୱଚନଂ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯଞ୍ଚ ନେସଂ ୱିଚିନନାକାରୋ, ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ହି ଯଂ କଞ୍ଚି ଗନ୍ଥଂ ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନେନ ଅଞ୍ଞେନ ଆଯାଚିତୋୱ କରୋତି, ଇଧ ପନ କୋଚିପି ଆଯାଚକୋ ନତ୍ଥି। ପୁନପି ଆଚରିଯୋ ''ପୋରାଣସୀହଳଅଟ୍ଠକଥଂ ଭାସାପରିୱତ୍ତନୱସେନ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚ ''ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ନିସ୍ସାଯ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚ ଏୱଂ ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱାୱ କରୋତି, ଇଧ ପନ ତାଦିସୀପି ପଟିଞ୍ଞା ନତ୍ଥି। ପୁନପି ଆଚରିଯୋ ଅତିଗମ୍ଭୀରତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂଆଗମାନଂ ଅଭିଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ସଂୱଣ୍ଣନାରମ୍ଭେପି ଦୁକ୍କରଭାୱଂ ନ କଥେତି, ଇଧ ପନ ''ସାସନଂ ଅବୋଧନ୍ତେନ ମାଦିସେନା''ତି ଅତ୍ତନା ସାସନସ୍ସ ଅବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ''ଅତିଦୁକ୍କରା''ତି ଚ କଥେତି। ତସ୍ମା ''ନେତଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ୱିଯ ୱଚନ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ଆଚରିଯୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥନିଗମନେସୁ ''ତିପିଟକପରିଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦେ ସାଟ୍ଠକଥେ ସତ୍ଥୁସାସନେ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣପ୍ପଭାୱେନା''ତି ଅତ୍ତନୋ ଞାଣପ୍ପଭାୱଂ ପକାସେସି, ସୋ ''ସାସନଂ ଅବୋଧନ୍ତେନ ମାଦିସେନ ଅତିଦୁକ୍କରା''ତି ଇଦିସଂ ୱଚନଂ ନ କଥେଯ୍ୟଯେୱାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଜାତକଟ୍ଠକଥାକରଣଂ

ଜାତକଟ୍ଠକଥାପି ଚ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରେନେୱ କତାତି ୱଦନ୍ତି, କାରଣଂ ପନେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସତି। ସା ପନ ଅତ୍ଥଦସ୍ସିତ୍ଥେରେନ ଚ ବୁଦ୍ଧମିତ୍ତତ୍ଥେରେନ ଚ ମହିସାସକନିକାଯିକେନ ଚ ବୁଦ୍ଧଦେୱତ୍ଥେରେନାତି ତୀହି ଥେରେହି ଅଭିଯାଚିତୋ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ନିସ୍ସାଯ କତା। ଇମିସ୍ସାପି ନାମୱିସେସୋ ନତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତଂ ହିମିସ୍ସା ଆରମ୍ଭେ –

''ବୁଦ୍ଧୱଂସସ୍ସ ଏତସ୍ସ, ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ ଚିରଟ୍ଠିତିଂ;

ଯାଚିତୋ ଅଭିଗନ୍ତ୍ୱାନ, ଥେରେନ ଅତ୍ଥଦସ୍ସିନା।

ଅସଂସଟ୍ଠୱିହାରେନ, ସଦା ସୁଦ୍ଧୱିହାରିନା;

ତଥେୱ ବୁଦ୍ଧମିତ୍ତେନ, ସନ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱିଞ୍ଞୁନା।

ମହିସାସକୱଂସମ୍ହି, ସମ୍ଭୂତେନ ନଯଞ୍ଞୁନା;

ବୁଦ୍ଧଦେୱେନ ଚ ତଥା, ଭିକ୍ଖୁନା ସୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧିନା।

ମହାପୁରିସଚରିଯାନଂ, ଆନୁଭାୱଂ ଅଚିନ୍ତିଯଂ;

ତସ୍ସ ୱିଜ୍ଜୋତଯନ୍ତସ୍ସ, ଜାତକସ୍ସତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ।

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ୱାଚନାମଗ୍ଗନିସ୍ସିତଂ;

ଭାସିସ୍ସଂ ଭାସତୋ ତଂ ମେ, ସାଧୁ ଗଣ୍ହନ୍ତୁ ସାଧୱୋ''ତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସତ୍ଥେରସ୍ସ ଗନ୍ଥଭାୱେନ ପାକଟାହି ସଙ୍କଟ୍ଠକଥାହି ସହ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ କରଣପ୍ପକାରୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ୱିଭାୱିତୋ ହୋତି।

ସକଲଲୋକପତ୍ଥାରକାରଣଂ

କିସ୍ମେସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ସକଲଲୋକେ ପତ୍ଥଟୋତି? ପରିସୁଦ୍ଧପିଟକପାଠଇନିସ୍ସଯଭାୱତୋ, ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହଭାୱତୋ, ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଂ ଭାସାପରିୱତ୍ତନଭାୱତୋ, ପରସମଯୱିୱଜ୍ଜନତୋ, ସକସମଯୱିସୁଦ୍ଧିତୋ, ସୀଲଧୁତଙ୍ଗସମଥଅଭିଞ୍ଞାପଞ୍ଞାପଭେଦାଦୀନଂ ପରିପୁଣ୍ଣୱିଭାଗତୋ, ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ପଟିପତ୍ତିନଯପରିଦୀପନତୋ, ଉତ୍ତାନାନାକୁଲପଦବ୍ୟଞ୍ଜନସଙ୍ଗତଭାୱତୋ, ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତଭାୱତୋ, ପସାଦନୀଯାନଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତାପାଦନସମତ୍ଥାନଂ ୱତ୍ଥୂନଞ୍ଚ ଦୀପନତୋତି ଏୱମାଦୀହି ଅନେକସତେହି ଗୁଣେହି ଏସ ସକଲଲୋକେ ପତ୍ଥଟୋ ଜାତୋ।

ଅଯଞ୍ହି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତଯାରୂଳ୍ହପରିସୁଦ୍ଧପାଠଇପିଟକମେୱ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତୋ, ନ ମହାସଙ୍ଘିକାଦୀନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ନିକାଯାନଂ ପିଟକଂ, ନପି ମହାଯାନିକାନଂ ପିଟକଂ। ସପରିୱାରଂ ସିକ୍ଖତ୍ତଯଞ୍ଚ ଏତ୍ଥ ପରିପୁଣ୍ଣମେୱ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଆଚରିଯେନ ଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେ –

‘‘ସୀଲକଥା ଧୁତଧମ୍ମା, କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଚେୱ ସବ୍ବାନି;

ଚରିଯାୱିଧାନସହିତୋ, ଝାନସମାପତ୍ତିୱିତ୍ଥାରୋ।

ସବ୍ବା ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ, ପଞ୍ଞାସଙ୍କଲନନିଚ୍ଛଯୋ ଚେୱ;

ଖନ୍ଧାଧାତାଯତନି,ନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅରିଯାନି ଚେୱ ଚତ୍ତାରି।

ସଚ୍ଚାନି ପଚ୍ଚଯାକାର,ଦେସନା ସୁପରିସୁଦ୍ଧନିପୁଣନଯା;

ଅୱିମୁତ୍ତତନ୍ତିମଗ୍ଗା, ୱିପସ୍ସନାଭାୱନା ଚେୱ।

ଇତି ପନ ସବ୍ବଂ ଯସ୍ମା, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ମଯା ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ;

ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ମା ଭିଯ୍ୟୋ, ନ ତଂ ଇଧ ୱିଚାରଯିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଯସ୍ମା ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆଗମଟ୍ଠକଥାନଂ ଅୱଯୱଭାୱେନ କତୋ, ତସ୍ମା ତା ୱିଯ ପୋରାଣସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାନଂ ଭାସାପରିୱତ୍ତନୱସେନ ଚେୱ ପୁନପ୍ପୁନାଗତମତ୍ଥାନଂ ସଂଖିପନୱସେନ ଚ ପରସମଯୱିୱଜ୍ଜନୱସେନ ଚ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ପରିସୁଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛଯସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସକସମଯସ୍ସ ଦୀପନୱସେନ ଚ କତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଆଚରିଯେନ –

‘‘ଅପନେତ୍ୱାନ ତତୋହଂ, ସୀହଳଅଭାସଂ ମନୋରମଂ ଭାସଂ;

ତନ୍ତିନଯାନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆରୋପେନ୍ତୋ ୱିଗତଦୋସଂ।

ସମଯଂ ଅୱିଲୋମେନ୍ତୋ, ଥେରାନଂ ଥେରୱଂସପଦୀପାନଂ;

ସୁନିପୁଣୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ, ମହାୱିହାରେ ନିୱାସୀନଂ;

ହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନାଗତ-ମତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥଂ ପକାସଯିସ୍ସାମୀ’’ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ।

‘‘ମଜ୍ଝେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ଏସ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଆଗମାନଞ୍ହି;

ଠତ୍ୱା ପକାସଯିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ଯଥାଭାସିତମତ୍ଥଂ।

ଇଚ୍ଚେଓ କତୋ ତସ୍ମା, ତମ୍ପି ଗହେତ୍ୱାନ ସଦ୍ଧିମେତାଯ;

ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିଜାନଥ, ଦୀଘାଗମନିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ଥ''ନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା] ଚ।

''ସା ହି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ, ସାରମାଦାଯ ନିଟ୍ଠିତା ଏସା;

ଏକାସୀତିପମାଣାଯ, ପାଳିଯା ଭାଣୱାରେହି।

ଏକୂନସଟ୍ଠିମତ୍ତୋ, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋପି ଭାଣୱାରେହି;

ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥାଯ, ଆଗମାନଂ କତୋ ଯସ୍ମା।

ତସ୍ମା ତେନ ସହାଯଂ, ଅଟ୍ଠକଥା ଭାଣୱାରଗଣନାଯ;

ସୁପରିମିତପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଚତ୍ତାଳୀସଂ ସତଂ ହୋତୀ''ତି [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।ନିଗମନକଥା] ଚ।

ଯଦି ଚାଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ଆଚରିଯେନ ଆଗମଟ୍ଠକଥାଯୋ ୱିଯ ଅକତ୍ୱା ପୋରାଣସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯୋ ଚ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣପ୍ପଭାୱେନେୱ କତୋ ଅସ୍ସ, ନାଯଂ ଆଗମଟ୍ଠକଥାନଂ ଅୱଯୱୋତି ଗହେତବ୍ବୋ ଅସ୍ସ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ''ଆଗମଟ୍ଠକଥାଯୋ ମହାଟ୍ଠକଥାଯ ସାରଭୂତା, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ପନ ନ ତସ୍ସା ସାରଭୂତୋ, କେୱଲଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ମତିଯାୱ କତୋ''ତି ଏୱମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଅସ୍ସ। ଯସ୍ମା ପନ ତଥା ଅକତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନେୱ କତୋ, ତସ୍ମା ଅଯମ୍ପି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ତାସଂ ଆଗମଟ୍ଠକଥାନଂ କରଣାକାରେନେୱ କତୋତି ଚ, ତତୋଯେୱ ମହାଟ୍ଠକଥାଯ ସାରଭୂତୋତି ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଏକଚ୍ଚେ ପନ ୱିଚକ୍ଖଣା ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ଗନ୍ଥେସୁ ଉତ୍ତରପକ୍ଖସାସନିକାନଂ ଅସ୍ସଘୋସନାଗଜ୍ଜୁନୱସୁବନ୍ଧୁଆଦୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିଯ ପୋରାଣଗନ୍ଥେ ଅନିସ୍ସାଯ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନେୱ ତକ୍କେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ ଧମ୍ମକଥାୱିସେସଂ ଅଦିସ୍ୱା ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ''ବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ଅଞ୍ଞଂ ଅନିସ୍ସାଯ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣପ୍ପଭାୱେନେୱ ଅଭିନୱଗନ୍ଥୁପ୍ପାଦନଂ ନ ପସ୍ସାମା''ତି। ତଂ ତେସଂ ଗରହାୱଚନମ୍ପି ସମାନଂ ଥେରୱାଦୀନଂ ପସଂସାୱଚନମେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଥେରୱାଦିନୋ ହି ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ''ବୁଦ୍ଧେନେୱ ଭଗୱତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସେତବ୍ବୋ ଚେୱ ଧମ୍ମୋ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ ଚ ୱିନଯୋ ଅନୱସେସେନ ଦେସିତୋ ଚେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ଚ, ସୋଯେୱ ଧମ୍ମୱିନଯୋ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଚେୱ ଗହଟ୍ଠେହି ଚ ଯଥାରହଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୋ, ନ ତତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମୱିନଯୋ ତକ୍କେତ୍ୱା ଗୱେସେତବ୍ବୋ। ଯଦି ପନ ଅଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମୱିନଯୋ କେନଚି ତକ୍କେତ୍ୱା କଥିତୋ ଅସ୍ସ, ତଂ ତସ୍ସେୱ ତକ୍କିନୋ ସାସନଂ ହୋତି ନ ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ। ଯଂ ଯଂ ପନ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମୱିନଯେ ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅତ୍ଥତୋ ଅପାକଟଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୋରାଣକେହି ପଟିସମ୍ଭିଦାଛଳଅଭିଞ୍ଞାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନେହି ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଜାନନ୍ତେହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ସଂୱଣ୍ଣିତନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ନ ଅତ୍ତନୋମତିୱସେନା''ତି। ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ଚ ତେସଂ ଥେରୱାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ସୋପି ତଥେୱ ଜାନାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଆଚରିଯେନ –

''ବୁଦ୍ଧେନ ଧମ୍ମୋ ୱିନଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ,

ଯୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତେହି ତଥେୱ ଞାତୋ;

ସୋ ଯେହି ତେସଂ ମତିମଚ୍ଚଜନ୍ତା,

ଯସ୍ମା ପୁରେ ଅଟ୍ଠକଥା ଅକଂସୁ।

ତସ୍ମା ହି ଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ,

ତଂ ୱଜ୍ଜଯିତ୍ୱାନ ପମାଦଲେଖଂ;

ସବ୍ବମ୍ପି ସିକ୍ଖାସୁ ସଗାରୱାନଂ,

ଯସ୍ମା ପମାଣଂ ଇଧ ପଣ୍ଡିତାନଂ।

ତତୋ ଚ ଭାସନ୍ତରମେୱ ହିତ୍ୱା,

ୱିତ୍ଥାରମଗ୍ଗଞ୍ଚ ସମାସୟିତ୍ୱା…ପେ…

ଯସ୍ମା ଅୟଂ ହେସ୍ସତି ୱଣ୍ଣନାପି,

ସକ୍କଚ୍ଚ ତସ୍ମା ଅନୁସିକ୍ଖିତବ୍ବା’’ତି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା]।

ତେନେୱ ଆଚରିୟୋ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମୱିନୟଂ ୱା ପୋରାଣଟ୍ଠକଥଂ ୱା ଅନିସ୍ସାୟ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନ ତକ୍କେତ୍ୱା ୱା ଅତ୍ତନା ପରିଚିତଲୋକିୟଗନ୍ଥେହି ଗହେତ୍ୱା ୱା ନ କଞ୍ଚି ଗନ୍ଥଂ ଅକାସି। ଯଦି ପନ ତାଦିସଂ କରେୟ୍ୟ, ତଂ ଥେରୱାଦିନୋ ମହାପଦେସସୁତ୍ତେ[ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୮; ଅ। ନି। ୪।୧୮୦] ୱୁତ୍ତନୟେନ ‘‘ଅଦ୍ଧା ଇଦଂ ନ ଚେୱ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ, ବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ଚ ଥେରସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ଛଡ୍ଡେୟ୍ୟୁଂୟେୱ। ଯତୋ ଚ ଖୋ ଅୟଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଂ ଭାସାପରିୱତ୍ତନାଦିୱସେନେୱ ଆଚରିୟେନ କତୋ, ତତୋୟେୱ ଥେରୱାଦିନୋ ତଂ ମହାପଦେସସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ‘‘ଅଦ୍ଧା ଇଦଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ, ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ଚ ଥେରସ୍ସ ସୁଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ତେନାପାୟଂ ସକଲଲୋକେ ପତ୍ଥଟୋ ହୋତି।

ସୀଲଧୁତଙ୍ଗାଦୀନଂ ୱିଭାଗୋ ଚ ପଟିପତ୍ତିନୟପରିଦୀପନଞ୍ଚ ପାକଟମେୱ। ତଥାୟଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟପଦୱାକ୍ୟେହି ଚେୱ ଅନାକୁଲପଦୱାକ୍ୟେହି ଚ ତନ୍ତିନୟାନୁରୂପାୟ ପାଠଇଗତିୟା ସୁଟ୍ଠୁ ସଙ୍ଖତୋ, ତତୋୟେୱ ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥୋପି ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ୱିଞ୍ଞୁନୋ ୱିସୁଦ୍ଧଞ୍ଚାସୟା ଖଣେ ଖଣେ ଅତ୍ଥପଟିସଂୱେଦିନୋ ଚେୱ ଧମ୍ମପଟିସଂୱେଦିନୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ଅନପ୍ପକଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି।

ଅନେକାନି ଚେତ୍ଥ ପସାଦାୱହାନି ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁଆଦୀନି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୫] ସୀହଳଅୱତ୍ଥୂନି ଚ ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁଆଦୀନି [ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୯] ଜମ୍ବୁଦୀପୱତ୍ଥୂନି ଚ ଦୀପିତାନି। ତାନି ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ବଲୱପସାଦୋ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ‘‘କଦା ନୁ ଖୋ ମୟମ୍ପି ଈଦିସା ଭୱିସ୍ସାମା’’ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁକାମତା ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଏୱଂ ପରିସୁଦ୍ଧପିଟକପାଠଇନିସ୍ସୟତାଦୀହି ଅନେକସତେହି ଗୁଣେହି ଅୟଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ସକଲଲୋକେ ପତ୍ଥଟୋ ଜାତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚାୟଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞାପି ଆଚରିୟେନ କତା ତିପିଟକସଙ୍ଗହଟ୍ଠକଥାୟୋ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଂ ଭାସାପରିୱତ୍ତନଭାୱାଦୀହି ଗୁଣେହି ସକଲଲୋକେ ପତ୍ଥଟାୟେୱ ହୋନ୍ତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ପନ କିମତ୍ଥଂ କତୋତିଆଦୀନମ୍ପି ପଞ୍ହାନମତ୍ଥୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ୱିଭାୱିତୋୱ ହୋତୀତି।

ତତ୍ଥେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

୧।

ସମ୍ଭାୱନୀୟସ୍ସ ସୁଧୀୱରାନ-

ମାଦତ୍ତଧୀରିଟ୍ଠପଦସ୍ସ ଯସ୍ସ;

ପଞ୍ଞାଦିଜାତା ଲଲିତା ଗୁଣାଭା,

ଭାତେୱ ଲୋକମ୍ହି ସତଂ ମୁଦାୟ।

୨।

ସ ବୁଦ୍ଧଘୋସାୱ୍ହଥିରଗ୍ଗଧୀମା,

ୱିଦୂନ’ମଚ୍ଚନ୍ତସମାଦରା’ଦା;

ସଭାୱଜଂ ବ୍ୟତ୍ତିସସତ୍ତିଲଦ୍ଧଂ,

ସିରିଂ ଦଧାତେୱ ସୁବୁଦ୍ଧଘୋସୋ।

୩।

‘‘ସମ୍ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠେ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ମିଂ,

ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ଦସମେ ସତମ୍ହି;

ଜାତୋ’’ତି ଞାତୋ ୱିବୁଧେହି ବୁଦ୍ଧ-

ଘୋସଙ୍କୁରୋ ପତ୍ତସମତ୍ତମାନୀ।

୪।

ୱିଞ୍ଞୂ ୱିଦୂ’ମସ୍ସ ପୁମଗ୍ଗଜାତେ,

ସଞ୍ଜାତତଂ ଦକ୍ଖିଣଦେସଭାଗେ;

ରମ୍ମେ’ନ୍ଦିୟସ୍ମିଂ ସୁଜନାକରସ୍ମିଂ,

ତତ୍ଥମେସୀନ’ମୟଂ ପତୀତି।

୫।

ମୋରଣ୍ଡଗାମମ୍ହି ସ ତତ୍ଥ ଜାତୋ,

ପୁଞ୍ଞାନିତୋ ୱିପ୍ପକୁଲମ୍ହି ସମ୍ମା;

ସୂରସ୍ସ ଲୋକତ୍ଥସମାୱହତ୍ଥଂ,

ଉପ୍ପଜ୍ଜନାୟା’ଦ୍ଧରୁଣୋୱ ରଂସି।

୬।

ସଂୱଦ୍ଧବୁଦ୍ଧୀ ସ ପୱୁଦ୍ଧିପତ୍ତୋ,

ଆରାଧୟଂ ଞାତିଗଣଂ ସଦେୱ;

ୱେଦେସୁ ୱିଜ୍ଜାସୁ ତଦଞ୍ଞସିପ୍ପ-

ଗଛେସ୍ୱନାୟାସପଓୀଣତା’ଗା।

୭।

ସୁଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତୀନ ୱିୱେଚନେନ,

ସାରାନୁ’ସାରୋତି ୱିୱିଞ୍ଚମାନୋ;

ୱେଦେସ୍ୱ’ସାରତ୍ତ’ମବୁଜ୍ଝି ଯସ୍ମା,

ତୁଟ୍ଠିଂ ସ ନାପଜ୍ଜି ସୁତେନ ସେନ।

୮।

ଅନ୍ୱେସତୋ ତସ୍ସ ପସତ୍ଥସାରଂ,

ସଦ୍ଧମ୍ମସାରୋ ସୱନେନ ଲଦ୍ଧୋ;

ନିନ୍ନୋୱ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସ ସାସନମ୍ହି,

ଉସ୍ସାହଜାତୋ’ପଗମାଯ ତତ୍ଥ।

୯।

ଧମ୍ମାଭିଲାସୀ ସ ୱିରୋଚି ତତ୍ଥ,

ସଂଲଦ୍ଧପଜ୍ଜୁପସମ୍ପଦୋୱ;

ଥେରେ’ପସଙ୍କମ୍ମ ୱିସୁଦ୍ଧଥେର-

ୱାଦୀନିକାଯମ୍ହି ପତୀତପଞ୍ଞେ।

୧୦।

ତଦା ହି’ସ୍ମିଂ ଦକ୍ଖିଣିନ୍ଦିଯମ୍ହି,

ନିୱାସିନୋ ଥେରିଯୱଂସଜାତା;

ତଦଞ୍ଞୱାଦୀ ଚ ମୁନୀ ମୁନିନ୍ଦ-

ମତଂ ଯଥାଲଦ୍ଧି ପକାସଯନ୍ତା।

୧୧।

ସଦ୍ଧମ୍ମସାରାଧିଗମାଯ ଭିକ୍ଖୋ,

ପାଠଇଂ ସମୁଗ୍ଗଣ୍ହି ଜିନେରିତଂ, ସା;

ଜିଵ୍ହଗ୍ଗଲୀଲା ମନସା’ସିତା’ସ୍ସ,

ଲକ୍ଖୀଵ ପୁଞ୍ଜ୍ଞେ ନିଵସଂ ବଭାସ।

୧୨।

ଏଵଂ ତମୁଗ୍ଗଣ୍ହ’ମବୋଧି ସମ୍ମା,

‘‘ଏକାଯନୋଯଂ ସୁଖିସୁଦ୍ଧିଯାତି;

ମଗ୍ଗୋ ଖିଵଙ୍ଗାଧିଗମାଯ’’ ତନ୍ତୋ-

ପ୍ୟୋଗଂ ସମାପଜ୍ଜି ପରଂ ପରତ୍ତୀ।

୧୩।

ସଭାଵପଞ୍ଜ୍ଞା ମହତୀ ଚ ସନ୍ତ-

ନ୍ତରୋପଲଦ୍ଧା ଖିପୁଲାଵ ଖିଜ୍ଜା;

ତେନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୋତ୍ତିସମୁଦ୍ଦତିଣ୍ଣେ,

ଅକିଚ୍ଛସାଧିତ୍ତପଭାଵ’ମଞ୍ଜ୍ଞା।

୧୪।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ କିତ୍ତୀଵ ସୁକିତ୍ତିଘୋସୋ,

ଖିତ୍ତିସ୍ସତେ’ଇସ୍ସ ଗରୂ ଖିଯତ୍ତା;

ଅତ୍ଥାନ୍ୱିତଂ ନାମମକଂସୁ ବୁଦ୍ଧ-

ଘୋସୋତି ସମ୍ବୁଦ୍ଧମତଙ୍ଗତସ୍ସ।

୧୫।

ମଯୂରଦୂତଵ୍ହଯପଟ୍ଟନସ୍ମିଂ,

ନିଵସ୍ସ କଞ୍ଚୀଵ୍ହପୁରାଦିକେ ଚ;

ସ ଅନ୍ଧକାଖ୍ୟାତସଦେସିଯଟ୍ଟ-

କଥଂ ସମୁଗ୍ଗଣ୍ହି ସମାହିତତ୍ତୋ।

୧୬।

ତାଓ୍ଡକେନସ୍ସ ସୁମେଧସସ୍ସା-

ସନ୍ତୁଟ୍ଟଚିତ୍ତସ୍ସ ତତୁତ୍ତରିମ୍ପି;

ସମୁଦ୍ଧୱାଣୀସୁ ସମତ୍ତମଢଂ,

ଅଜ୍ଝଜ୍ଝାତୁମିଚ୍ଛା ମହତୀ ଅଜାଯି।

୧୭।

ମହାମହିନ୍ଦାଦିୱସୀୱରେଭି,

ସମାଭତା ଯାଟ୍ଟକଥା ସସାରା;

ସଥେରୱାଦା ସୁୱିନିଚ୍ଛଯା ଚ,

ତଦା ୱିଭାତା ୱତ ଲଙ୍କଯା'ସୁଂ।

୧୮।

ପଓ୍ଡିମେତଂ ୱିଦିଯ'ସ୍ସ ମେତ-

ଦହୋସି "ଯଂ ନୂନ'ଭିରାମଲଙ୍କଂ;

ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତିଂ ରତନାକରଂୱ,

ଉପେଚ୍ଚ ସିଙ୍ଘେ'ଟ୍ଟକଥା ମହନ୍ତୀ।

୧୯।

ତା ଭାସଯା ସୀହଳିକାଯ ରଚ୍ଚା,

ତନ୍ତିଂ ସମାରୋପ୍ପ ନୱଂ କରେଯ୍ୟଂ;

ଏୱଞ୍ହି ଦେସନ୍ତରିଯାନ ବୁଦ୍ଧ-

ମାନୀନମତ୍ଥଂ ଖଲୁ ସାଧଯେ"ତି।

୨୦।

ପୁରେ ଚ ଲଙ୍କାଗତସାସନଂ ଯଂ,

ସୁନିମ୍ମଲିନ୍ଦୂୱ ହିମାଦିମୁତ୍ତୋ;

ପଭାସି, କିସ୍ମିଞ୍ଚି ତଦାଜ୍ଝଜ୍ଝୱାଦ-

ମନାକୁଲଂ ତା’କୁଲତଂ ଜଗାମ।

୨୧।

ଜିନମ୍ହି ନିବ୍ବାନଗତେ ହି ୱସ୍ସ-

ସତନ୍ତରେ ସାସନିକା ସମଗ୍ଗା;

ସମାନୱାଦା ଜିନସାସନମ୍ହି,

ନ କୋଚି ଭେଦୋପି ତଦା ଅହୋସି।

୨୨।

ପଚ୍ଛା ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମଦୁମାହତେଭ୍ଯ-

ଧମ୍ମେହି ୱାତେହି ପଟିଚ୍ଚ ପାପେ;

ଜାତେହି ସଂୱିଗ୍ଗମନା ସମାଯ,

ଥେରେ’ସ’ମୁଯ୍ୟୋଗମକଂସୁ ଦଳ୍ହଂ।

୨୩।

ସଙ୍ଗୀତିୟୋ କଚ୍ଚ ସୁପେସଲେହି,

ନିଗ୍ଗୟ୍ହମାନାପି ଥିରେହି ଦଳ୍ହଂ;

ଛିନ୍ନାପି ରୁକ୍ଖା’ସ୍ସୁ ପୁନୋରୁହାୱା-

କାସୁଂୱ ଧମ୍ମଂ ୱିନଯା’ଞ୍ଞଥା ତେ।

୨୪।

ନାନାଗଣା ତେ ଚ ଅନେକୱାଦା,

ସଂସଗ୍ଗକାରା ଜିନସାସନେ’ସୁଂ;

ୱାଦେଭି ଅଞ୍ଞେହି ଜିନେରିତେଭ୍ଯ-

ସୁଦ୍ଧାଯମାନା ୱିନଯଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ।

୨୫।

ୱାଦା ଚ ୱାଦୀ ପିଟକାନି ତେସଂ,

ଲଙ୍କଂ ମଲଙ୍କଂୱ କରଂ’ପଯାତା;

ପଟିଗ୍ଗହେସୁଂ ପ୍ପଭଯାଦିୱାସୀ,

ନାଞ୍ଞେ ମହାଖ୍ଯାତୱିହାରୱାସୀ।

୨୬।

ଯଥା ଚ ବୁଦ୍ଧାଭିହିତାୱ ପାଠଇ,

ତଦତ୍ଥସାରା ଚ ୱସୀଭି ଞାତା;

ନ ''ତେଧ ୱୋକ୍କମ୍ମ ୱିସୁଦ୍ଧଥେର-

ୱାଦୀ ୱିୱାଦୀ''ତି ପୱତ୍ତି କାଚି।

୨୭।

ଜୀୱଂୱ ରକ୍ଖିଂସୁ ସଥେରୱାଦଂ,

ତନ୍ତିଂ ତଦତ୍ଥଞ୍ଚ ସନିଣ୍ଣଯଂ ତେ;

ତସ୍ମା ନ ସକ୍କାୱ ତଦଞ୍ଞୱାଦି-

ୱାଦେଭି ହନ୍ତୁଂ ଚୁ'ପଗନ୍ତୁମଦ୍ଧା।

୨୮।

ତଂୱାଦସଂଭେଦଭଯଞ୍ଚ ମଞ୍ଞଯା,

''ଦୁଦ୍ଧାରୱେଲାପି ଭଯେହି ତନ୍ତିନଂ;

ସମ୍ମୋହତାଦୀହି ଭୱେ''ତି ପୋତ୍ଥକଂ,

ଆରୋପ୍ପ ସମ୍ମା ପରିପାଲଯିଂସୁ ତେ।

୨୯।

ତଦା ହି ତେସଂ ପଟିବାହନେ ରଣ-

ୱିଦଂୱ ସିକ୍ଖଂ ଜିନସାସନନ୍ଧରୋ;

ସ ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ମୁନି ବୁଦ୍ଧିପାଟୱୋ,

ଗତୋ'ସି ଦୀପଂ ୱରତମ୍ବପଣ୍ଣିକଂ।

୩୦।

ଲଙ୍କଂ ଉପେଚ୍ଚ ସ ମହାଟ୍ଠକଥାଣ୍ଡଓସ୍ସ,

ପାରଂ ପରଂ ୱିତରଣେ ଥିରନିଣ୍ଡୟୋଓ;

ସଂସୁଦ୍ଧୱଂସଜନିୱାସମହାୱିହାର-

ମାଗା'ମ୍ବରଂଓ ଉଦୟିନ୍ଦୁ'ପସୋଭୟନ୍ତୋ।

୩୧।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଦକ୍ଖିଣଦିସାୟ ୱସୀ ସ ତତ୍ଥ,

ସୋଭଂ ପଧାନଘରସଞ୍ଚିତପାରିୱେଣଂ;

ପାସାଦ'ମୁତ୍ତମ'ମକା ସୁଜନେଭି ସେଟ୍ଠଂ,

ସନ୍ତୋ ମହାନିଗମସାମି ସୁଚିଣ୍ଡଧମ୍ମୋ।

୩୨।

ସମ୍ମା ଚ ଯୋଗମକରୀ ବୁଧବୁଦ୍ଧମିତ୍ତ-

ଥେରାଦି'ମନ୍ତ'ମୁପୟାତ'ମନୂନତନ୍ତେ;

ସଂସେୱିତୋ ୱିୱିଧଞ୍ଞାୟପବୁଦ୍ଧିୟା ସୋ,

ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମୱିନୟଟ୍ଠକଥାସ୍ୱ'ନୂନଂ।

୩୩।

ୱେସ୍ସନ୍ତରିୟଂ'ସ ସମୟେ ସମୟନ୍ତରେ ଚ,

ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱ ୱିଓଟଂଓ ନିହୀତମନ୍ଧଂ;

ଥେରା ସମଗ୍ଗଜିନମଗ୍ଗମତା'ମତାସୀ,

ମଞ୍ଜିଂସୁ ନଗ୍ଗରତନଂଓ ସୁଦୁଲ୍ଲଭନ୍ତି।

୩୪।

ୱିଞ୍ଞାୟ ଧମ୍ମୱିନୟତ୍ଥୟଥିଚ୍ଛଦାନେ,

ଚିନ୍ତାମଣୀତି ସୁନିରୂପିତବୁଦ୍ଧିରୂପଂ;

ୟସ୍ସେ'ତ୍ଥ ନିଚ୍ଛିତମନୋ କୱିସଙ୍ଘପାଲ-

ତ୍ଥେରୁତ୍ତମୋ ଜନହିତାୟ ନିଯୋଜୟୀ ତଂ।

୩୫।

‘‘କିଞ୍ଚାପି ସନ୍ତି ୱିୱିଧା ପଟିପତ୍ତିଗନ୍ଥା,

କେସଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ତୁ ନ ବୁଦ୍ଧମତାନୁସାରଂ;

ସଂସୁଦ୍ଧଥେରସମଯେହି ଚ ତେ ୱିରୁଦ୍ଧା,

ତସ୍ମା କରୋତୁ ୱିମଲଂ ପଟିପତ୍ତିଗନ୍ଥଂ’’।

୩୬।

ମେତ୍ତାଦଯମ୍ବୁଦୱନଂ ଜନଭୂମିଯଂ’ସ,

ସଂୱସ୍ସତେ ଚ’ରିଯମଗ୍ଗଗମଗ୍ଗ’ମଗ୍ଗଂ;

ସଂସୋଧନତ୍ଥ’ମିତି ‘‘ପଣ୍ଡିତଥେରଆସଂ,

ପୂରେସ୍ସ’ମେତ’’ମିତି କାସି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ।

୩୭।

ୱୀରାନୁକମ୍ପସତିଯୋଜିତବୁଦ୍ଧିମା ସଂ,

ଓଗ୍ଗଯ୍ହ, ଗଯ୍ହ ଚ’ ଖ୍ଲଟ୍ଟକଥା ସତନ୍ତୀ;

ସାରଂ ସଖେଦ’ମନପେକ୍ଖିଯ ସାଧୁକଂ ସ,

ଯଂ’କାସି, କଂ ନୁ’ଧ ନ ରୋଚଯତେ ବୁଧଂ ସୋ।

୩୮।

ୱୁତ୍ତେ’ତ୍ଥ ଭାୱପରମାୱ ସଭାୱଧମ୍ମା,

ୱତ୍ଥୂ ଚ ପୀତିସୁଖୱେଦନିଯା’ନିତାୱ;

ପୁଞ୍ଞୋୱ ସଙ୍ଘପଟିପତ୍ତିନଯେହି ଚେସୋ,

ପୁପ୍ଫାଭିଫୁଲ୍ଲପୱନଂୱ ୱିରାଜତେ’ଯଂ।

୩୯।

ଯଂ ପସ୍ସିଯାନ ପରିକପ୍ପିଯ ରତ୍ନସାର-

ଗବ୍ଭଂ ୱିସୁଦ୍ଧି’ମଭିଯାତୁ’ମପେକ୍ଖମାନା;

ତଂ ସାର'ମାଦିଯିତୁ'ମାସୁ ପଯୁତ୍ତଯୁତ୍ତା,

ଦିସ୍ୱା ହି ନଗ୍ଘରତନଂ ନନୁ ୱଜ୍ଜଯେ ନା।

୪୦।

କନ୍ତା ପଦାୱଲି'ହ ତନ୍ତିନଯାନୁସାରା,

ସାରାତିସାରନଯପନ୍ତି ପସିଦ୍ଧସିଦ୍ଧା;

ଅଦ୍ଧା ଚ ସନ୍ତିନୁଗମାଯ ତୁଲାଯମାନୋ-

ଯ୍ୟୋଗେନ ମେତ୍ଥ ହି ୱିନା ପଟିପତ୍ତି କା'ଞ୍ଞ୍ଞା।

୪୧।

ଆଭାତି ସଦ୍ଧୁ ଚତୁରାଗମମଞ୍ଜଗୋ'ଯଂ-

ଅତ୍ଥେ ପକାସଯିହ ଭାଣୁୱ ନେକଦଙ୍କେ;

ମେଧାୱିପୀତିଜନନଂ'ସ ୱିଧାନ'ମେତଂ-

ତୀତଞ୍ଚ ଯାୱ କୱିଗୋଚର'ମସ୍ସ ଞ୍ଞାଣଂ।

୪୨।

ଦିଟ୍ଠାୱ ତିକ୍ଖମତି'ମସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗ-

ସମ୍ପାଦନେନ ସମୁପାତ୍ତସୁଧୀପଦେଭି;

ତେନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଚନତ୍ଥୱିଭାୱନାଯ,

ପଚ୍ଚତ୍ତସତ୍ତି ୱିଦିତା ୱିଦିତାଗମେହି।

୪୩।

ଖ୍ୟାତଂ କୱୀଭି'ଧିଗତଂ ଯସ'ମାୱହେନ,

ଥେରସ୍ସ ସୁଦ୍ଧମତିବୁଦ୍ଧସିରୀୱ୍ହୟସ୍ସ;

ଲୋକତ୍ଥ'ମାୱିକତପନ୍ଥନ'ମାଦିଯାନ,

ସାମଞ୍ଞ ନିନ୍ନହଦଯେନ ଜନାନ'ମତ୍ଥେ।

୪୪।

ସମ୍ବୁଦ୍ଧଭାୱୱିଦିତେନି'ମିନା ସମନ୍ତ-

ପାସାଦିକାୱ୍ହୱିନଯଟ୍ଟକଥା ପଣୀତା;

ସୂରୋ'ଦିତେ ୱିଯ ତଯା ୱିନଯତ୍ଥମୂଳ୍ହା-

ମୂଳ୍ହୀ ଭୱନ୍ତି ଜିନନୀତିପଥା'ଧିଗନ୍ତ୍ୱା।

୪୫।

ଲଙ୍କା ଅଲଙ୍କତିକତାୱ ମହାମହିନ୍ଦ-

ତ୍ଥେରେନ ଯା ଚ ୱିନଯଟ୍ଟକଥା'ଭତା, ତଂ;

କନ୍ତାଯ ସୀହଳଅଗିରାଯ ଗିରାଯମାନା,

ଅଛନ୍ତକନ୍ତବହୁଲା ମୁନଯୋ ପୁରା'ସୁଂ।

୪୬।

ଅଞ୍ଞା ଚ ପଚ୍ଚରି-କୁରୁନ୍ଦିସମଞ୍ଞିତାଦୀ,

ଦୀପଂ ପଦୀପକରଣୀ ୱିନଯମ୍ହି ଯା'ସୁଂ;

ସଙ୍ଗଯ୍ହ ତାସ'ମଖିଲତ୍ଥନଯେ ଚ ଥେର-

ୱାଦେ ଚ ମୁତ୍ତରତନାନିୱ ମେକସୁତ୍ତେ।

୪୭।

ତାହେୱ ସୀହଳଅନିରୁତ୍ତିଯୁତଞ୍ଚ ତନ୍ତିଂ,

ଆରୋପିଯାନ ରୁଚିରଂ ଅଥ ୱିହତଞ୍ଚ;

ମଗ୍ଗଂ ସମାସନୱସେନ ଯଥା ସମତ୍ତ-

ଲୋକେନ ଯା ଗରୁକତା କତମାନନା'କା।

୪୮।

ସୁଦ୍ଧନ୍ୱଯାଗଥୱିରା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧଥେର-

ୱାଦୀ ୱିସୁଦ୍ଧୱିନଯାଗମପୁଞ୍ଜଧମ୍ମା;

ସୁଦ୍ଧଂ କରିଂସୁ ନ ଯଥୋ'ନ୍ତି ତଦଞ୍ଞୱାଦା,

ଇଚ୍ଚାଦି'ମାୱିକରିଯା'ସି ନିଦାନମେତ୍ଥ।

୪୯।

ଯସ୍ମିଂ ମନୁଞ୍ଞପଦପନ୍ତି ସୁଭା ସୁବୋଧା,

ଅତ୍ଥା ଚ ପୀତିସମ'ୱିମୁୟତାଦିଭାୱୀ;

ଚିତ୍ରା ୱିଚିତ୍ରମତିଜା କୱିଚିତ୍ତହଂସା,

ତସ୍ମା ରସାଯତି ତଦତ୍ଥନୁସାରିନଂ ଯଂ।

୫୦।

ଅଚ୍ଛନ୍ତସାଗରନିଭା ୱିୱିଧା ନଯତ୍ଥା,

ସନ୍ତେ'ତ୍ଥ ଯା'ସୁ ୱିନଯଟ୍ଟକଥା ପୁରାଣା;

ତାସଂ ଯଥାଭିମତପନ୍ତି ସୁତନ୍ତିକତ୍ତଂ,

କିଞ୍ଚି'ସ୍ସ କିଞ୍ଚି ବଲୱୀର'ପଟିଚ୍ଚ କାତୁଂ।

୫୧।

ଉସ୍ସୋଗ'ମସ୍ସ କରୁଣାପହିତଂ ପଟିଚ୍ଚ,

ପଞ୍ଞାସହାଯସହିତଂ ବଲଓଞ୍ଚ ଦଠହଂ;

ଲଦ୍ଧାଓ ଯା ନିଖିଲଲୋକମନୁଞ୍ଞଭୂତା,

ମେଧାୱିନଂ'ନୁସଭଗାଓ ୱିରାଜତେ ସା।

୫୨।

ୱିଞ୍ଞୂଭି ଯା "ୱିନଯସାଗରପାରତିଣ୍ଣେ",

ସମ୍ଭାୱିତା "ସୁତରଣାଯତି ସୀଘୱାହା";

ଇଚ୍ଚାଭିମାନିତଗୁଣା'ଙ୍ଗ ରରାଜ ଯାଓ,

କିଂ ଯଂ ଥିରଂ ଲହୁ ୱିନସ୍ସତି ଦୁସ୍ସସୟୁଂ।

୫୩।

"ଯା ବ୍ଯାପିନୀ'ଖିଲନଯସ୍ସ ସୁବୋଧିନୀ ଚ,

ସୋତୂଭି ସେୱିତସଦାତନଧମ୍ମରଙ୍ଗଂ;

କତ୍ୱାନ ଲୋକପହିତେ ସଗୁଣେ ଦଧନ୍ତୀ,

ଠାତୂ’’ତି ନଟ୍ଟ’ମୁପଗା’ଟ୍ଠକଥା ପୁରାଣା।

୫୪।

ଜନାଭିସଗ୍ଗାଯ ଦଯାଯ ଚୋଦିତୋ,

ୱିଛେଜ୍ଜ ଖେଦଂ ୱିନଯମ୍ହି ସାଧୁନଂ;

ଅଥାଗମାନ’ଟ୍ଠକଥାୱିଧାନନେ,

ଧୁରଂ ଦଧାତୁଂ’ଭିମୁଖା’ସି ସୋ ସୁଧୀ।

୫୫।

ପଦ୍ମଂୱ ଫୁଲ୍ଲାଭିନତଂ ସୁଭାଣୁଭଂ,

ଲଦ୍ଧାନ ଫୁଲ୍ଲଂ’ତିସଯା’ସି ଚେତନା;

ଦାଠାଦିନାଗେନ ଥିରଗ୍ଗଧୀମତା,

ଯା ପତ୍ଥିତା’ରଦ୍ଧୁ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧନେ।

୫୬।

ଦୀଘାଗମତ୍ଥେସୁ ସବୁଦ୍ଧିୱିକ୍କମ-

ମାଗମ୍ମ ସାରାଧିଗମା ସୁମଙ୍ଗଲ-

ନାମାନୁଗନ୍ତାୱ ୱିଲାସିନୀତି ଯା,

ସଂୱଣ୍ଣନା ଲୋକହିତାଯ ସମ୍ଭୱୀ।

୫୭।

ଗମ୍ଭୀରମେଧାୱିସଯାଗମମ୍ହିପି,

ଆରଦ୍ଧୁ ବୁଦ୍ଧିଂ’ସ ସୁନିମ୍ମଲୀକତା;

ୱିଞ୍ଞାତବୁଦ୍ଧାଭିମତା ବହୂ ଜନା,

ଅଞ୍ଞତ୍ଥସାଧା ମହତଞ୍ହି ବୁଦ୍ଧିଯୋ।

୫୮।

ସା’ନୀତୱିଦ୍ଧାକ୍କିମନା ମନାଯିତା,

କନ୍ତାଗମେ ଧମ୍ମସଭାଯତେ ସଦା;

ତେନେୱ ମଞ୍ଞେ’ହ ତିରୋକତା ତଯା,

କିଂ ସୀଘଗ’ଞ୍ଞତ୍ର ପଥଞ୍ଞଗାମିକା।

୫୯।

ପତ୍ୱା ମହନ୍ତା’ମ୍ବର’ମମ୍ବୁଦୋ ଯଥା,

ଲୋକତ୍ଥସାଧୀପି ମହାସଯଂ ମତି;

ତସ୍ମା’ସ୍ସ ସିଦ୍ଧା’ଟ୍ଠକଥାପରମ୍ପରା,

ବୁଦ୍ଧିପ୍ପଦାନାଯ’ ହୁୱୁଂ ନୱା ନୱା।

୬୦।

ବୁଦ୍ଧାଦିମିତ୍ତଂ ଥିରସେଟ୍ଠ’ମୁଦ୍ଦିସଂ,

ସଂୱଣ୍ଣନା ଚାସି ପପଞ୍ଚସୂଦନୀ;

‘‘ସଙ୍ଘତ୍ଥସାରେ ଜିନମଜ୍ଝିମାଗମେ,

ଲଦ୍ଧାନ ପୀତିଂ ସୁଜନା ସମେନ୍ତୁ’’ତି।

୬୧।

ଉପ୍ପଜ୍ଜି ‘‘ସାରତ୍ଥପକାସିନୀ’’ତି ଯା,

ସା ଜୋତିପାଲସ୍ସ ଯଥାଭିଲାସିତଂ;

ଲୋକଂ ଯଥାନାମିକସାରଦୀପନା,

ଭାତା’ସି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନପଚ୍ଛଦା।

୬୨।

ସମ୍ପୂରି କାତୁଂ’ସ ମନୋରଥୋ ଯଯା,

ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନ୍ତାଗମମତ୍ଥୱଣ୍ଣନା;

ତନ୍ନାମଧେଯ୍ୟଂ ସୁଜନଞ୍ଚ ଜୀୱକଂ,

ସୋ ଜୋତିପାଲଞ୍ଚ ପସତ୍ଥଧୀତିମଂ।

୬୩।

ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଯଂ’କାସି ପଓୀଣତଂ କରଂ,

ବୁଦ୍ଧାଦିସଂସେବ୍ଭସୁମଗ୍ଗଦସ୍ସନେ;

ସଦ୍ଧମ୍ମପୁପ୍ଫାନ’ ୱନାଯିତା’ସି ସା,

ୱିଦ୍ୱାଲିସଙ୍ଘସ୍ସ ସଦାୱଗାହଣା।

୬୪।

ଯେନ’ଉଲଦ୍ଧିଂ ପଜହନ୍ତୁ ସାଧୱୋ,

ଦୁଵ୍ବୋଧଧମ୍ମେ ଚ ସଭାୱଦୀପନେ;

ବୁଜ୍ଝନ୍ତୁ, ଇଚ୍ଚାସି’ଭିଧମ୍ମସାଗରୋ,

ତସ୍ସା’ୱତାରଂ ସୁକରେନ ସାଧିନୀ।

୬୫।

ମେଧାୱିଲାସା’ସ୍ସ’ହୁୱୁ’ଟ୍ଟସାଲିନୀ,

କନ୍ତା ଚ ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନୀତି ଯା;

ତା ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ସତୁଲ୍ଲନାମିକ-

ମାଗମ୍ମ ଜାତା ସୁଜନତ୍ଥସାଧିନୀ।

୬୬।

ଅଞ୍ଞା ଚ ପଞ୍ଚଟ୍ଟକଥା’ଭିଧମ୍ମଜେ,

ଭାୱେ ନିଧାଯେ’ଛ ଯଥା’ସ୍ସୁ ସୁତ୍ତରା;

ଗମ୍ଭୀରମତ୍ଥେସୁ ପୱିଦ୍ଧବୁଦ୍ଧିତଂ,

ସମ୍ପାଦନୀ ସବ୍ବ’ତୁଲଉଦୀପନୀ।

୬୭।

ସୋଣାଖ୍ୟଥେରସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚ ଯାଚନଂ,

ତା ଯାଯ କଙ୍ଖା ୱିତରନ୍ତି ଭିକ୍ଖୱୋ;

ଯା ପାତିମୋକ୍ଖମ୍ହି, ତଦନ୍ୱଯାଖ୍ୟଂ,

ସଂୱଣ୍ଣନଂ'କାସି ସ ଧୀମତଂ ୱରୋ।

୬୮।

ସମନ୍ତଲୋକଟ୍ଠୱିଭାୱିରଞ୍ଜନା,

କତେ'ମିନା ଧମ୍ମପଦସ୍ସ ୱଣ୍ଣନା;

ଥିରଂ ସମୁଦ୍ଦିସ୍ସ କୁମାରକସ୍ସପଂ,

ସତଂ ମନଂ ପୀତିପଫୁଲ୍ଲିତଂ ଯଯା।

୬୯।

ଅଞ୍ଞା'ସ୍ସ ଯା ସୁତ୍ତନିପାତ-ଖୁଦ୍ଦକ-

ପାଠତ୍ଥଦାତା ପରମତ୍ଥଜୋତିକା;

ସଂୱଣ୍ଣନା ଜାତକତନ୍ତି ମଣ୍ଡନା,

ତା ହୋନ୍ତି ଲୋକସ୍ସ ହିତପ୍ପଦୀପିନୀ।

୭୦।

ନିସ୍ସେସଲୋକମ୍ହି ପଚାରଣିଚ୍ଛା,

ଲଙ୍କାଗତାନ'ଟ୍ଠକଥାନ'ମଦ୍ଧା;

ଯା ଥେରୱାଦୀନ'ମପୂରି ବୁଦ୍ଧ-

ଘୋସଗ୍ଗଥେରସ୍ସ ପଭାୱଲଦ୍ଧା।

୭୧।

ଭଦ୍ଦଂ'ସ ନାମଞ୍ଚ, ଗୁଣା ମନୁଞ୍ଞା,

ସମଗ୍ଗଗାମୀ'ନୁକରୋନ୍ତି ତେସଂ;

ସସଙ୍କସୂରା ହି ସଦାତନା ଯେ,

ଲୋକଂ ପମୋଦଞ୍ଚ କରଂ ଚରନ୍ତି।

୭୨।

ସୁବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ୱିଭାୱିସତ୍ତି-

ପବୁତ୍ତି'ମାରବ୍ଭ ଥିରାସଭସ୍ସ;

ସମଗ୍ଗଲୋକୋ ହି ସୁଥେରୱାଦେ,

ମାନଂ ପୱଡ୍ଢେସି ଅନଞ୍ଞଜାତଂ।

୭୩।

ବୁଦ୍ଧୋତି ନାମଂ ଭୁୱନମ୍ହି ଯାୱ,

ସୁବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ସିୟା ନ କିଞ୍ଚି;

ଲଦ୍ଧା ହି ସାଧୂଭି ମହୋପକାରା,

ମହଗ୍ଘୱିତ୍ତାନିୱ ତଂସକାସା।

୭୪।

ଖୀୟେଥ ୱଣ୍ଣୋ ନ ସମୁଦ୍ଧଟୋପି,

ନନ୍ୱ’ସ୍ସ ନେକା ହି ଗୁଣା ଅନନ୍ତା;

କୋ ନୁ’ଦ୍ଧରେୟ୍ୟା’ ଖିଲସାଗରୋଦେ,

ତଥାପି ମଞ୍ଞନ୍ତୁ ସୁଧୀ ସଦା ତେତି।

ଛଟ୍ଠସଙ୍ଗୀତିଭାରନିତ୍ଥାରକସଙ୍ଘସମିତିୟା ପକାସିତାୟଂ

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗନିଦାନକଥା ନିଟ୍ଠିତା।